Digitaliseret af | Digitised by



Forfatter(e) | Author(s):	ved Forfatteren til bemeldte Skrifter [Joh. Clem. Tode].
Titel | Title:	Dramatiske Tillæg til Museum og Hertha, Kritik og Antikritik, fra d. 19. Dec. 1788 til 5. Aug. 1789
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kiøbenhavn : Johan Friderich Morthorst, 1789
Fysiske størrelse | Physical extent:	[VI], 280 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.



17.- 47-8°

Det Kgl. Bibliotek
130025451970

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Hertha,

Kritik og Antikritik,

fra

den 19 Dec. 1788 til 5 August 1789

ved

Forfatteren til bemeldte Skrifter.

Kiøbenhavn, 1789.

Trykt og i Forlag hos Johan Friderich Morthorst i Pilestræde No. 11. Litr. B.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Indhold.

Smaa Artikler.

Indledning S. 1
Roller, som gisre Skuespilleren Ære, 16
Publikums Ustadighed, 25
Elevers bedste Dannelse, 40
Dandsens Nytte til samme Hiemed, 41
For megen Konst, 47
Om Syngestykker ere Skuespil? 49
Om Skuespilleres Stilling, 62=65
Autors Adkomst til at skrive om Dramatiken, 65
Om Melodramer, 70
Forstaaelig Udtale en Hoveddyd ved et Skuespil, 81
Lady Kitty Crocodile, 91—108—123
Om Dækkenernes Mængde paa den danske Skue-
plads, 103
Bifald betragtet som Douceur og Betaling, 105, 121
Feil imod Illusionen, 137
Om Holger Danske, 168, 179—185

Perspectiven fordrer Smaafolk i Balletter, 160
Brev til Autor om Operen, 169
Theaterkarakterers Adkomst til Agtelse, 199—210
Den londonske Opers Kostbarhed, 201—230
Theaternyt fra Paris, 202, 221, 260
Dramatiske Tanker, 206
Den skinsyge Kones Oversættelse, 207, 217
Imod Ripdalersedlens Hændelser, 223
Eens Idee hos Gay og Holberg, 225
Grevinde Almaviva's Scene med Cherubin, 227
Hr. Preislers Bemærkninger, 229, 231, 233
Troskab skylder Skuespilleren Autor, 232
Michel og Mette, 235, 253, 270
Dramatiske Rimeligheder, 249
Hatte paa Theatret, 250
Rullende Senge, 251
Theaternyt fra London, 261, 272
Om en Komedies Opførelse ved en høitidelig Leilighed beviser dens Fortrin, 263
Om Rahbeks Udgave af Holbergs Komedier, 265
Lysning i Parterre, 268
Hatte i Pladsloger, 280
Den styggeste Plet i en Originalkomedie, 272
Autorens Udfordring, 275
Det letteste for en dramatisk Autor, 277
Om de dramatiske Samlinger, 278
Afsked, 278.

Stykker, som bedømmes, eller korteligen omtales.

Alin, 176, 184
Ariadne, 70
Armida, 175
Balders Død, 165, 176, 184, 197
Barberen af Sevilla, 7, 39, 199
Barselstuen, 138, 225
Beverley, 186
Bussemanden, 67, 199, 215
Bødkeren, 165
Caliste, 186
Deserteuren af sønlig Kiærlighed, 148
Ellevte Junius, 165
Emilia Galotti, 211
Faderen, 161
Feen Urgele, 184, 189
Figaro's Giftermaal, 211, 216, 227
Forliebte Haandværksfolk, 164
Forlorne Søn, 146
Gavmilde Testament, 146
Gnieren, 14, 212
Holger Danske, 152, 168, 179, 215
Hververne, 105
Kora, 17, 188
Crispin Doctor, 147
Landsbyepigen, 165
Medea, 19, 28, 34, 70, 231
Minna, 212

Manine, 89
Orpheus, 33
Kun 6 Retter. 165
Ringen, 165, 186
Sammitiske Ægteskaber,
Skinsyge Kone, 208
Skiønne Arsene, 184, 189
Skotlænderinden, 11, 15, 103
Slenzheim, 39, 165
Søeofficererne, 67, 165
Solyman den Anden, 158
Sophie Braunek, 174
Stundesløse, 138
Tartuffe, 211
De tre Forpagtere, 165
De to Gierige, 148, 165
De tre Ønsker, 161
Trophonii Hule, 33
Ugudelige, 147, 189, 199
Ulysses von Ithaca, 149, 229
Unge Darbye, 174
Værdige Fader, 39
Zemire og Azor, 184
Ægteskabs Djevelen, 213.

Autorer, Componister, Skuespillere og Dandsere, som omtales.

Jfr. Aadslev, 18, 165
Hr. Arens, 6
Jfr. Astrup, 107, 122, 166
Hr. Baggesen, 152
Jfr. Biel, 174
Mad. Biørn, 38, 157
Hr. Clementin, 65
— Due, 7, 9, 16
— Elsberg, 8, 16, 18, 122, 166
Jfr. Fredelund, 103
Hr. Frydendal, 18
— Gielstrup, 15
Mad. Gielstrup, 121, 140
Hr. Heiberg, 58, 216
Holberg, 105
Hr. Hortulan, 65
— Jansen, 158
Jfr. Jensen, 38
Hr. Kemp, 122, 144, 147
— Knudsen, 144
Mad. Knudsen, 144, 166, 167
Hr. Kunzen, 152
— Köhne, 161, 163
Mr. Latour, 62
Jfr. Laurentius, 12, 52, 74, 84, 87, 89

Hr. Leesing, 57
— Londeman, 65, 146
Mad. Linkwiecz, 65
— Lund, 66
Jfr. Morthorst, 157
Hr. Musted, 17, 122, 140, 152, 159, 165
Jfr. Møller, 17, 19, 154
— Petrejus, 66
Hr. Preisler, 14, 17, 122, 168
Mad. Preisler, 17, 18, 58, 155
Hr. Prenzlow, 66
— Rahbek, 1, 18, 19, 49, 53, 74, 86 103, 147, 166, 170, 199, 208, 217
— Rose, 66, 140
Mad. Rose, 66, 140
Hr. Rosing, 15, 18, 19, 107, 122, 140, 157
Mad. Rosing, 30, 37, 38, 39
— Reerslew, 66
Hr. Saabye, 17, 18, 157
Jfr. Smith, 34
Hr. Schwarz, 15, 16, 122, 140, 144, 147, 150, 164, 217
Jfr. Stuart, 38, 157
Hr. Thaarup, 185
Frue Walther, 27, 155
Jfr. Winter, 34
Hr. Ørsted, 66.

Dramatiske Tillæg
til
Museum og Kritik og Antikritik.
No. I.

Pleas'd to commend, yet not afraid to blame.
POPE.

I de Ugeblade, som Forfatteren til det nærværende forhen har skreven, saavelsom i Kritik og Antikritik, har han ved givne Leiligheder sagt sin Mening om adskilligt, nye Stykker og Balletter, Debutanter og ældre Skuespillere angaaende. Fornemmeligt er dette mest skeet i Anledning af hvad Hr. Rahbek, som Dramaturg, har skreven; deels fordi denne Dramaturg saa tit fælder Domme, som ikke bør staae ved Magt; deels fordi det strider imod Publikums Ret, Sandheds Fremme, Dramaturgiens Tarv, og mange særskilte Personers, Skuespillers saavelsom Autorers Betrygning, at der ikkun sidder een Mand paa Dommersædet.

Denne Dramaturg har aabenbar tilstaaet, at han er en Ven af nogle Skuespillere, og at han ikke bedømmer dem fordi han er en Ven af dem. Han laster derimod dem, som ikke have den Lykke at være hans Venner, og han giør sig ingen Betænkning over i hvad Tone han laster.

Man maa tilstaae, at han ikke kan andet. Han staaer med nogle theatralske Personer i den venskabeligste, den fortroligste Omgængelse. I hvor anstændig og uskyldig denne Fortrolighed end er i hver moralsk Hensigt; saa er den dog utilladelig for ham, som Dramaturg. Dette Venskab binder hans Hænder, om det end ikke blinder hans Øine. Den gyldne Regel

Nulli te facias nimis sodalem:
Gaudebis minus, at minus dolebis,

bør den dramatiske Kunstdommer mest have for Øinene. Han kan gierne være en Ven af dem han vil bedømme, men han maa ikke være det mere af den ene, end af den anden. Han kan gierne strøe sin Virak for denne og hiin; men aldrig ubetinget, aldrig som for en engang antagen Helgen. Han maae aldrig anseе Autorer, Skuespillere, Dandsere som Gaarde og Huse, hvis Præmie til Brandkassen engang er forfalden: fordi en theatralsk Person i endeel Aar har ofte, ja lad os end sætte, ikke tilstaae, ideligen vundet Bifald, bør den ikke betragtes som den, der ikke mere kan feile. Vil han ophøie een over alle de andre, saa lad det skee paa Vers: Poesien har store Friheder. Om det sande Værdie en Talent har, kunne der være stridige Meninger; men om en Prix d'affection lader sig ikke disputere. Digterens Lovsang fornærmer aldrig saa meget, som Dommerens Prosa.

Er det anstødeligt for alle Veltænkende, nedslaaende for saa mange Skuespillere og tilstundende dramatiske Forfattere, og skadeligt for Konsten selv, naar en Mand, som undertiden foretrækker Venskab for Ret og Sandhed, er den eneste Dommer i det theatralske Fag; saa er det en Pligt for enhver, som i mindste Maade finder sig kaldet dertil, at bede denne Dommer gaae fra Dommersædet ned i Skrankerne, at opfordre Publikum selv til at dømme og til ikke længere at taale, at en enkelt Mand og hans Vennekreds misbruger dets Navn og dets Rettighed.

Jeg har hidtil giort endeel Skuespilyndere opmerksomme paa Feil, som Hr. Rahbek undertiden falder til; men det er skeet i Blade, som ikke læses af saa mange, som jeg kunde ønske, da de samme Blade indeholde saa meget andet, i hvilket det som angaaer det Theatralske, saa at sige, bliver kort, altsaa ikke giør sin sande Virkning.

Baade for denne Aarsags og for de gode Mænds Skyld, som sige, at jeg maae tage det Dramatiske med til Hielp, for at fylde dem med, skal jeg for Fremtiden skrive ex professo en Theaterkritik, som ene og allene skal indskrænke sig til det, der kan interessere Skuespilyndere, dramatiske Autorer, og Skuespillere.

Det som i disse Blade siges om vore Autorer og Skuespillere, skal aldrig udarte den overdrevne,

den udelukkende Forsømmelse, som ikkun tiener til at gjøre de ophøiede Personer mindre aarvaagne i deres Forhold, mindre elskede af deres Medarbeidere; allermindst til de bittre Bebreidelser, der have de skadeligste Følger for den saaledes fornærmede Persons Talent, ja vel ogsaa for dens Kredit i Publikum.

Saa tilladt det er at rette den Autor og den Kunstdommer, som man troer har feilet, saa uædelt, saa grusomt, saa nedrigt er det at kaste sine Spyde fra den Høide, man har svinget sig op paa, ned paa Personer, der ere værgeløse imod saadan en Kritikus i fuld Harnisk. En Autor og en Recensent kan forsvare sig; men hvad skal den Skuespiller, den Skuespillerinde gjøre, som seer sig angreben og fældet af een som har alle Fordele paa sin Side, som sidder paa saa rædsom en Stridshest, som for Ex. Minerva, og har en Hærskare af Tilhængere i Hælene? Kunne de Forurettede, de Nedrevne, de Forhaanede forsvare sig med Pennen? Kunne de klage, og faae Sagen undersøgt? Kunne de lade Apologier indrykke i Aviserne uden at gjøre Ont værre?

Nei, den maae lade denne Dadel, denne Spot hvile paa sig: lykkelig endda, naar ikke en anden lægger sit Had med paa Vægten!

Fortiener nogen Dadel, saa bør man ikke holde denne Rettelse tilbage; men den maae blandes med Høflighed, og ledsages af alt hvad der kan gjøre Da-

del taalelig, om ikke behagelig. Det Roesværdige maae staae ved Siden af den lille Feil man fremstiller: og hvo er vel den Skuespiller, som ikke skulde være nogen Roes værd? De parisiske Theaterdommere ere mærkværdige i denne Henseende: den Politesse, som er een af deres Nationaldyder, karakteriserer deres Kritik. Dog, man kan have været i Paris, og endda ikke have lært den ædle Konst, at indklæde Sandhed. En berømt Mand har sagt, at Sandhed er den eneste Pige, man ikke nok gad seet nøgen. Men at kaste det rette Slør paa denne Gratie, er Konsten.

Det var taabeligt at ville forpligte sig til enhver Feils Rettelse. Der ere visse smaa Forseelser, der høre til de

Maculis, quas aut incuria fudit
Aut humana parum cavit natura.

Disse at gisre Ophævelser over var ubilligt. Ikkun de som viser, at en Skuespiller misforstaaer Autor, at han feiler af en Vildfarelse, eller (som dog vel ikke saa let hendes), at han foragter sin Rolle, for ikke at sige tilsidesætter hvad han skylder Publikum, ikkun de bør vises og rettes.

Den Konstdommer, som opsnapper hine smaa tilfældige Feil, og puster dem op som en Sæbeboble, ligner en ung forhippet Insektfanger, der altid løber med sin Klemme, sin Æske og sine Knappenaale i

Lommen, og troer han gior en stor Deel til Naturhistoriens Udvidelse ved at fange en Myg.

Saaledes have vi for et Par Uger siden læst, at Hr. Arens skal have stødt an i sin Rolle, som Harpagon, og dette græsselige Anstød har næsten bevæget Konstdommerens Indvolde. Adskillige upartiske Vidner have ikke hørt dette Anstød. Det er høist urimeligt, at Skuespiller til en Grad, som fortiente offentlig Dadel, skulde være skiødesløs i at lære en Rolle, som han har spillet saa mangen en Gang, og som er een af hans Triumphroller. Om nu og en tilfældig Aarsag var Skyld i, at saadant et lille Anstød en enkelt lille Gang var indløbet, var det da værd at giøre saa meget af?

Men da intet Sted er angivet, hvori Manden skal have stødt an, saa maae man ansee denne Erindring for et af de kritiske Rap, som undertiden gives allene for at det skal lade ligesom man saae grumme grant.

Smertelig er slig en Bebreidelse, naar den Kunstdommer, der er grædefærdig ved saadan en lille bitte Feil, han troer at være bleven vaer i den ene Skuespillers Hukommelse, aldrig taler om de store Rifter, der ere i andres Memoria: Rifter, som stundom ere saa store, at det hele Stykke er nær ved at falde igiennem Gabet.

En anden saadan udspilet Feil skal jeg tale om i næste Nummer.

Min Agt er aldeles ikke at opholde mig ved slige Smaating, som om de kunde have de alvorligste Følger: saaledes at hænge i dramatiske Mikroogier, er den sikkerste Maade at spilde sin Kredit, og lukke de Hierter for sig, som man dog bør søge Indgang i, naar man skriver, som man bør, til sand Nytte.

Overalt kan jeg ikke forpligte mig til mere, end at sige mine Tanker om eet og andet i Stykkerne og Spillet. Min Tid tillader det ikke: den som jeg kan skienke Thalia er for knap, endskiønt det er den eneste Adspredelse jeg har imellem mangehaande Arbeide.

* * *

Hr. Due debuterede tredie Gang som Grev Almaviva i Barberen af Sevilla. Sandhed fordrer at tilstaae, denne Rolle uagtet den roesværdige Flid han anvendte, var for svær for ham. Den Almaviva, som skal staae ved Siden af saadan en Figaro, maae være mere svet i en saa fiin Karakter. Hr. Elsberg har i saa lang en Tid viist sig paa en udmærkende Maade i denne Rolle, og den Fornøielse han deri saa ofte har opvakt, er i alt for friskt Minde, at ikke en Sammenligning skulde skee, som altid vil falde ud til Hr. Elsbergs Fordeel. — I Særdeleshed kan jeg ikke lade ubemærket, at Hr Due talte for ofte

med den hos ham karakteristiske Hurtighed, da han forestillede den fulde Dragon. Det som en Skuespiller mest bør beflitte sig paa, naar han vil spille en fuld Mand, er en langsom afbrudt Tale. Det øvrige, saasom Hikken, Stammen, Famlen og Falden, er ikke saa nødvendigt. Hans Stemme i den lille Sang var i mine Øren ganske behagelig. Dog ogsaa i denne Post har Hr. Elsberg en stor Fordeel, da han er musikalsk, og saa længe han synger med Douceur, altid høres af de Upartiske med des sandere Fornøielse, jo mere han bliver ved det Naturlige, Uspendte og Utvungne.

Imidlertid vil den mindre Lykke, Hr. Due gjorde i hiin vanskelige Rolle, ikke skade hans Kredit hos den Billigtænkende. Hvilken af vore Skuespillere vilde vel giøre det saa got, som den der engang har vunden almindelig Bifald deri? Og hvilken af dem har aldrig vovet sig en lille bitte Smule over de Grændser Natur og Konst havde tegnet for ham? Det forføriske In magnis voluisse sat est, fristet undertiden og Skuespillere, og man hører i denne ædle Drift ikke Thalia, som staaer i Coulissen, og raaber ogsaa paa Latin: A velle ad posse non valet consequentia!

Den 19 December 1788.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 2.

Where more is meant tha meets the ear,
MILTON.

Af hvad i det Foregaaende er bleven sagt om Hr. Dues Debut som Almaviva, maae ingen slutte, at denne Skuespiller har ikke spillet sin Rolle got nok, til at vedligeholde det Haab mange med mig have fattet om ham, at han vilde vise sig med den meste Fordeel i Kavaleerfaget. At han ikke spiller en enkelt Rolle som den Skuespiller, der glimrer i den, deraf følger ikke, at han ei skulde kunne fyldestgjøre Publikum i andre.

Man finder noget at monstre i hans Legems Skabning: og, sandt at sige, nogle af dem som spille Kavalerer, have adskilligt forud for ham i denne Betragtning; men saa ere der ogsaa andre, som have viist sig baade med og uden almindeligt Bifald i samme Fag, der ikke heller just have Aarsag til at takke Naturen for enhver Post, og hos nogle af hvilke den store Flid de anvende paa deres Aktion, kommer Publikum til at see bort over Dimensioner og Proportioner.

Manden vi tale om kan gisre det samme. Lad ham vel studere sin Rolle, og nytte de Anlæg Naturen har skienket ham, saa kan han foragte dem, der maae tage Passeren til Hielp, for at maale og maale saa længe indtil de udcirkle en Qvart Tomme.

Den deilige Stemme og den tydelige Udtale han uimodsigeligen har, ere dog altid et Par af de største Fordele en Skuespiller kan ønske sig: den Fasthed han har i sine Repliker gisr ham Ære, og den mere til- end aftagende Mistillid til sit Pund, veed man ham visseligen Tak for.

* * *

Publikum paa Komedie ligner i visse Maader det franske Fruentimmer, som man læser om, at hun en Dag ikke kunde afslaae sin Elsker nogen Ting, men da han anden Aften vilde tage sig Friheder, og torde beraabe sig paa sin havte fuldstændige Lykke, spurgte ham ganske alvorlig: Men giver dette Dem Rettighed til saadan Familiaritæt? En Skuespiller kan nytte den gode Lune han finder Huset i, til at bruge Friheder, der forsge den almindelige Moroe, og fremlokke den ene Gunst efter den anden, først Smiil, saa Latter, derpaa Klap, derefter Bravo, og endeligen det dyrebare Non plus altra, Bravo med Navn til. Han seer Parterret skienker hans Talent

en Hyrdetime: han kan, han maae forfølge sin Lykke. Men anden Aften maae han lade som han ikke var den, der kunde gisre hvad han vilde. Han maae begynde med Respekt; mærker han, man vil ikke spøge, man vil ikke ud med mere Bifald end Rollen tilkommer: seer man alvorlig ud, naar han prøver paa en Smule dristig Spøg; saa gisr han bedst i at blive i sine Skranker. Næsten alting i Verden beroer paa Udfaldet: hvad der var himmelsk i Dag, er reent bandsat i Morgen.

* * *

Efter denne lille almindelige Erindring, som ikke skal sigte til een, men til flere, komme vi tilbage til Hr. Due. Han har nu og viist sig i adskillige Biroller, og for nogle Dagle siden spillet Lord Murray i Skotlænderinden. Ogsaa heri lagde han for Dagen, hvor megen Umage han giorde sig at vinde Publikums Bifald, og hvor uret de giorde, der vilde raade ham til at gaae ud af dette Fag. Hans Ærbødighed for sine rette Dommere, hans Mistillid om sin Talents Modenhed er altid at rose; dog var det at ønske, at han fattede mere Fortrolighed. Med for liden Tillid kan man ogsaa let falde til Feil: man kan let blive kold hvor man skal være varm, let skille sig ved sine Repliker som en Lectie, let glemme at give Ordene Vægt paa de rette

Steder, at lade Stemmen stige og falde, at tale langsomt og hastigt, ligesom Omstændighederne i Rollen kræve.

Hr. Due har ingen Aarsag mere til at lade nogen Frygt for strenge Dommere lægge mindste Baand paa hans Spil og hans Deklamation. Han er engang indviet som den, Publikum gierne seer paa Theatret: han bør føle, at han ikke staaer der uden Kald, og uden grundet Haab om at befæstes i den engang vundne Kredit: han kan være forvisset om, at flere, ja de fleste af hans Kolleger, have i Begyndelsen manglet eet og andet af hvad han selv ved sin Indtrædelse paa Banen mangler, ja eet og andet af hvad han for sin Deel ikke mangler. Han kan haabe alting af sin Flid, og af den Talent han allerede besidder. Han have derfor Mod, og give sig i alting den Tid, som den, der er vis paa at sees og høres med Fornøielse, kan give sig. Han gior nu got; men han gjøre bedre, naar han vil, saa at sige, ret i Magelighed, udmale og nuancere sin Rolle, og tillige med os ret nyde hvert deiligt Træk Autor har lagt deri.

* * *

Med den sandeste Glæde har jeg seet Jomfru Laurentius debutere tredie Gang. Med en behagelig Forundring har jeg bemærket den heldige

Flid hun havde anvendt, at stille sig ved de Armbevægelser, der vist vilde nedreven alt hvad hendes smukke Figur, Stemme, Deklamation havde kunnet opbygge. Det vare slet ikke mere de samme Arme, som i den første Debut gjorde en saa ufordeelagtig Virkning. Hvorledes dermed er tilgaaen begriber jeg ikke. Naturlig maae den Oplæften og Nedfalden af den høire Haand ved en ubevægelig Albue ikke have været hende: ellers var hun ikke saa snart bleven af med den. Hendes hele Aktion var meget bedre, og for en Begynder paa Banen upaaklagelig. Den der fra første til tredie Debut kan gjøre saa kiendelig en Fremgang, lader alting haabe. Og lad mig lægge til: med alt det Anlæg hun har til at blive en yndet Skuespillerinde, kan man nok skiønne hun dog altid vil blive Naturen troe, hun dog aldrig vil blive ganske og aldeles en Konstens Datter, som ved det Studerede i hver Bevægelse, i hvert Ord og Tonefald, just tilintetgjør Illusionen, som hun ønsker at underholde.

Med et Bifald, som i Forhold til Tilskuernes Tal, (Parterret var ikke fuldt), var overmaade betydeligt, og i alle Hensigter afgjørende, blev denne nye Skuespillerinde bedet være velkommen i Thalia's Tempel. Autor til disse Blade er den samme, som i No. 20 af det franske Ugeblad saa varmt har interesseret sig for hende: han er altsaa at undskylde, at

han bevidner sin inderlige Glæde over den herlige Opmuntring Publikum har beæret hende med, ligesom det havde følt med hvilke Vanskeligheder hun har at stride. Men hvad har hun nu at frygte. da Publikum saa umistydeligen har tilkiendegivet, at det ynder hende?

* * *

Vor fortiente Skuespiller, Hr. Preisler, iblant hvis Dyder Tienstagtighed ikke er den ringeste, gav ogsaa ved den sidst omtalte Debut en nye Prøve paa denne Dyd. I 24 Timer lærte han den anseelige Rolle, Gnierens Søn har, saa at Stykket kunde spilles, og Jomfru Laurentius's tredie Debut gaae for sig. Saaledes har han mange Gange viist, at det er hans Lyst at tiene Skuespillere, Autorer og Skuepladsen.

Foruden de mange fremmede Roller han med største Beredvilligbed har spillet, har han og giort Regisseurs og Soufleurs Tieneste. Han anseer sin Pligt ikke som indskrænket til det Fag han staaer i; men som udstrakt til al den Evne han har: og denne Evne er stor. Frugten af hans Tienstvilligbed, hans Artighed, hans Retsindighed, hans Redelighed, hans Usmittelighed af Misundelse og Kabale, er da og den sieldne Lykke, at være oprigtig agtet og elsket af det hele Theater.

Hvor er den Skueplads udenlands, som kan rose sig af at eie en saadan yndig Karakter, der giør den hele Skuespillerstand saa megen Ære?

Man tænke ikke, at jeg her nok vil falde til den samme Skrøbelighed jeg har lastet hos en anden: at jeg giør denne Skuespiller til min Helt, og derfor vil see igiennem Fingrene med hans Feil. Nei, jeg skal ikke skienke ham dem; men hvad kan jeg giøre til om det vil vare længe inden nogen indløber, og om det som da endeligen engang indløber, er saa smaat og uselt, at det er ikke Umagen værd at tale om?

* * *

I Skotlænderinden spilte Hr. Gieldstrup den ædle Rolle Freeport har. Hvorfor Hr. Schwarz, der ellers gierne er i Besiddelse af slige Karakterer, ikke har faaet denne, som er een af de fortrefligste paa Theatret, begriber jeg ikke? Imidlertid gav Hr. Gieldstrup den (i mine Tanker) upaaklageligen, og viiste derved baade at han gierne kan være Caricaturen foruden, hvor han ikke troer den vil giøre en god Virkning, og at hans sande Fag indbefatter mere, end det Nogle i Publikum finde for got at indknibe det til.

* * *

Et Ønske tør jeg yttre, hvis Opfyldelse ikke vilde beskiæmme mig. Dersom de Herrer Rosing

og Due kom til at spille Tvillingbrødrene, skulde Illusionen aldrig have lidt mindre end da. Den Lighed disse to Skuespillere bære til hinanden i Adskilligt af det Udvortes, er vist større end den imellem de Herrer Schwarz og Elsberg; men desforuden er der en anden Grund at haabe, man vilde ikke behøve at tage sine Sandser sangen, for at troe det er Tvillingbrødre.

* * *

En af de groveste Vildfarelser, som en Skuespiller kan lade sig blinde af, er denne, at der gives alt for smaa Roller, hvilke det er under hans Værdighed at spille. Ingen Rolle, undtagen de Tienere, som melde en Person, bringe et Brev, er saa slet, at den ikke skulde give Skuespilleren Leilighed til at vise sig. Store Roller, hvori Autor ret har udviviklet en moerende eller elskværdig Karakter, gisre den meste Lykke. Men det Bifald Akteuren eller Aktricen deri høster, kommer egentligen ikkun Autor til. Skuespilleren har de fleste Tider allene den negative Fortieneste, at han ikke af Vanvare eller med Flid har forderver hvad der var got. Af slige Roller der spille sig sels; der behage næsten i enhvers Mund; der gisr Lykke efterat de have været i syv Personers Hænder, kunde anføres en ganske artig Deel.

Den 24 December 1788.

Dramatiske Tillæg
til
Museum og Kritik og Antikritik.
No. 3.

Rira bien qui rira le dernier.

Med Kora, denne herlige Oper, som alt mere og mere behager, og som viser at vort Publikum ikke vil give Monopolium til Thalia og Melpomene allene, men beholde sin Smag og sine Hænder frie, og ikke lade sig den Net betage, at finde Behag i Afvexlinger, og at opmuntre Talenter i alle de Fag Theatret har, — med Kora sluttedes Skuepladsen for 1788.

Hvor uforligneligen denne blev spillet, viser det Bifald Jomfru Møller og de Herrer Rosing og Saabye fik. Dog de der ikke havde den Lykke at faae saadant høirøstet Tegn paa almindelig Fornøielse, udmærkede sig ikke desmindre. Hr. Musted bidrager ved den Værdighed i sin Figur, i sin Aktion, i sin Sang saa mangfoldigt til at give dette Stykke det Opbyggende, det Henrykkende, det Høitidelige, som opløfter det over alle andre Syngestykker. Hr. og Mad. Preisler, og Jomfruerne

Winter og Aadslew spilte med al den Sandhed, som Illusionen kræver.

Hr. Saabye vedligeholdt den Roes, som han især i denne Oper ved det høist fordeelagtige Lys, hvori han sætter sin desuden saa vnd ge Figur, ved sin søde Sang, og ved det ukunstlede Ædle han veed at give sit Spil, har vunden. Han forstaaer Poeten og Componisten; han bestitter sig øiensynligen at opnaae begges Diemed, og hans Evner svare til hans Attraae. Han vedblive i disse heldige Bestræbelser: han lade sig ikke anfægte af, at en Dramaturg af Profession hidtil saa sielden har roest ham. Han betænke, at en Elsberg af denne Kunstdommer ligeledes yderlig sielden er bleven værdiget Opmuntring, og at en Frydendal, en Due af ham ere udelukkede af Kavaleerfaget: han overveie den Fatalitæt, at ikke een i dette Fag, (undtagen Hr. Rosing; Hr. Preisler har intet vist Fag:) har Mandens varme Bifald, og han trøste sig med den gamle Sentents:

Solamen miseris socios habuisse malorum.

Da intet kunde være mere skadelig for den, der skal spille en Konges Rolle, end om han af nogen eensidig og vindskiev ~~Dadel~~ lod sig skræmme indtil Tvungenhed og Engstighed; saa har Hr. Saabye giort vel i at tage Hr. Rahbeks Censur for hvad den er. Hvad Hr. S. har giort til sit Spils Forbedring, det tør jeg sige er mere kommen af den

ganske naturlige Aarsag, at enhver god Skuespiller alt bedre og bedre indseer og føler sin Rolle, end af det Forsæt ikke at synde mere, efter at være sluppen af Dramaturgens Skriftestoel.

Hvor heldig Hr. Rosing var i den Umage han gav sig at gjøre sin Rolle saa interessant som mueligt, have mangfoldige Hænder manu propria testeret.

Jomfru Møller fik dette Vidnesbyrd in triplo; hvad kunde jeg da endnu lægge til?

* * *

I Anledning af Medea's Forestilling paa Theatret er der indløben en Strid imellem Hr. Rahbek og mig. Aarsagen er denne:

Han har i Minerva for October kaldet Medea's Rolle Mad. Rosings Triumph. Dette har jeg i No. 47 af Kritik og Antikritik ikke villet (og kan endnu ikke indrømme). Af de Grunde jeg har anført bestrider Hr. R. ikkun een, nemlig: at jeg paastaaer Medeas Hovedkarakter skal være Vildskab (Ferocia). Om mine andre Grunde, hvorfor denne Grund ikke kan være den omtalte herlige Skuespillerindes Seier, tier Hr. Rahbek ganske stille.

Den Autoritæt jeg anfører paa at Medea's Karakter skal være vild, ere Horatius's bekiendte Ord: Sit Medea ferox.

At jeg anfører disse Ord, derover udlader Hr. R. sig saaledes: „Men har jeg ikke, vil Hr. R. „formodentlig indvende, anført Horatii Ord? „Hr. Rec. forlade mig, han forekommer mig her „med sin Horats, som Blisil der læste i Bibelen, „for det Tom Jones skulde faae Hug. Det gaaer „her med Horatius, som Herman von Bremen „siger om Justinianus og Alexander Magnus: „hvor kan De dømme i Sager, der ikke vare til „i Deres Tid? — Horats taler om Euripidis „Medea, maaskee om sin Ven Ovidii; det var vel „ikke saa urimelig en Gisning, at dette Sted var „enten en Compliment eller en Advarsel til denne; „men hvor kan han angive Karakteristiken af „Gotters? Men kan Hr. Rec. blive ved, er det „ikke en udtrykkelig Forskrift for enhver, der vil „behandle dette Æmne: Sit Medea ferox? siger „han ikke udtrykkelig Sequere famam! og behøver „jeg da (det er nu Hr. R. som taler, som man ellers „af Interpunctionen ikke skulde slutte;) at fortælle „Hr. Rec. at der hviler den Beskyldning paa Eu„ripides, at han fik 5 Talenter af Korinthierne, „for det han i sit Sørgespil skulde vælte det Bar„nemord paa Medea, som det korinthiske Folk „havde begaaet." Ved dette sidste Sted anfører han en Udgiver og en Scholiast, hvilken sidste atter anfører en vis Parmeniskus.

Disse ere Hr. R. egne Ord, hans Grunde og hans Gloser. Det er den gode Horatius selv han vil gjøre uefterrettelig: denne Kunstdommer har heller ikke vidst hvad det er sequi famam; han har og givet Sider an, og giort Sidekomplimens. Lad os høre om Hr. R. er beføiet til at dømme saadant om den Mand, som han og jeg ikke vare værd at løse Skoeremmene op paa, om han endnu var levende.

Horatius taler om Medea, som om et Subjekt til en Tragedie. Han er med Aristoteles af den Mening, naar man tager Æmnet af Fablen eller Historien, naar man ikke selv skaber sig en Helt eller Heltinde, skal man blive ved den Karakter, Rygtet eller Sagn giver saadanne Personer. Aut famam sequere, aut convenientia finge. Han handler først om de Karakterer, som have existeret, og regner da Exempler op:

Honoratum si forte reponis Achillen;
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis;
Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Jo vaga, tristis Oreſtes.

Hvad Karakter havde nu Medea efter Rygtet? Den af en Troldqvinde, som havde brugt sin Kunst til at gjøre Ulykker, som var løben fra sin Fader, efterat have hiulpen Fremmede til at røve

ham en Helligdom; som havde dræbt sin kiødelige Broder Absyrtus, parteret ham, og hængt Hoved, Hænder og Fødder hist og her, for at forlede Faderen til at forsinke sig, da han satte efter dem; som dræbte sin Mands anden Kone, ja sine egne Børn af Jalousie og Hevngierighed; som fik ved den sorteste List sin Mands Farbroders Døttre til at blive Fadermordere: som endog i sit andet Ægteskab med Ægeus ikke kunde være rolig, men vilde ved Forgift dræbe hans Søn Theseus.

Som saadan en Dievel var hun bekiendt; saadan var i det mindste, og bliver nok indtil Verdens Ende hendes mythologiske Karakter. Alt hvad til hendes Æresredning er skrevet, det kan man nok tænke saa varm en Ven af Exemplaria græca, som Horatius, har læst og veiet. Men den som vil laane en tragisk Heltinde af Fablen, maae beholde Fablen: jo mere den mythologiske Karakter er frappant, jo mere Virkning giør den. Vil man tage den historiske Kritik til Hielp, saa Farvel med hver en Gud og Gudinde Oldtiden har havt! Du hæderfulde Achilles, du ynkværdige Jno, Farvel. Ja Farvel I ni Muser, Farvel du gode gamle Skimmel Pegasus, Farvel allesammen, man er kommen paa Spor efter at I have aldrig været til: og nu er en Mand opstaaet, heder Rahbek, som vil have man maae ikke antage andet af Fablen, end hvad der er sandt.

Alvorlig talt, Digteren maae ikke være saa betænkelig og forkaste Digt, naar han selv vil gisre Digt. Vil han selv forestille en Person, som skal gisre en gyselig Virkning, saa holder han sig til det Værste der fortælles om den. Og dette holder Banyer (*) for en saare muelig Aarsag, hvorfor Euripides har ladet hende myrde sine Børn, ligesom han mueligt ogsaa kan have fulgt andre Sagn, end Parmeniskus's: og Oversætteren lægger til, at man nok kunde sige langt mere til Euripides's Forsvar, og gisre det meget sandsynligt, at Medea ikke har været saa uskyldig. Der siges og at Barnes, een af Euripides's Udgivere, har forsvart sin Digter meget Got.

Hvad nytter det nu, at Hr. Rahbek anfører Euripides's Scholiast og Parmeniskus's Autoritæt? Og om hiin og var bestukken af Korinthierne, at vælte Skylden paa Moderen selv, saa maae han først søge andre Scholiaster op, for at vise at det er heller ikke sandt, at Medeas's blodtørstige Hevngierrighed var Skyld i, at hendes Sønner bleve stenede.

Overalt er det lidt vel meget at ville efter 2000 Aar bestemme, hvilket der var den herskende Mening iblant Philosopherne i Henseende til en Fabelheltinde. Er Hr. R. kommen efter den her-

(*) Jeg har kun Schröcks tydske Oversættelse.

skende Mening i Henseende til Barnemordet; saa er jeg kommen efter den herskende Mening angaaende Brodermordet. Blaise de Vigenere, Philostraternes Udgiver siger, efterat have anført Hygins modsatte Forklaring: „mais la plus commune opi„nion tient que ce fut sa propre soeur Medée qui „le desmembra.“

De Eftermæle, som Philostraterne have seet af denne smukke Person, have ogsaa udtrykt hendes rasende Sindsbevægelser, i Overensstemmelse med Euripides's Sørgespil.

At Ovidius i sine Forvandlinger, og Seneka i sit Sørgespil skulde malet hende saa styg, uden at have havt den herskende Mening for sig, er urimeligt.

Paa det Hele af hvad man indtil Horatius's Tid har fortalt og troet om Medea, har da nok denne Kunstdommer seet, da han raadte sin og de følgende Slægters tragiske Digtere: Sequere famam — Sit Medea ferox.

Den 31 December 1788.

Dramatiske Tillæg
til
Museum og Kritik og Antikritik.
No. 4.

Populo nos damus — in hac re ut in omnibus, inconstantissimo.

Af alle Konstnere ere ingen mere at beklage, end Skuespilleren og Dandseren; imod ingen er Publikum i sin Yndest mere ubillig og ustadig, end imod disse.

De fleste indtræde og blive i denne bedste Alder i denne Stand af Lyst til Konsten, af den smigrende Forestilling at de føle sig kaldte dertil, og af den levende Attraae at behage og indlægge Ære. Underhold og Udkomme kan neppe være den stærkeste Drivefieder hos mange; thi det varer længe inden de opnaae eller opleve noget klækkeligt. Nei, det som meest skal opholde og opmuntre dem, ligesom saa mange Videnskabsmænd, det er Publikums Yndest.

Men hvor foranderlig denne Yndest er, hvor meget den ligner Lykken i Spil, lærer den daglige Erfarenhed. Lad een i mange Aar have høstet Bifald: lad ham eller hende været saa heldig og saa værdig at fortiene Klap og Berømmelsesraab, som

man vil; der behøves kun at en Person, som angiver Tonen i en Kreds, leder dens Opmærksomhed fra denne Publikums Mestyndede til en anden; saa er hiin glemt, ja anseet som tilovers, og denne drager alles Øine til sig, og sætter alles Øine i Bevægelse. Al den Behag den første har givet forhen, al den Talent han har viist og endnu viser, regnes for intet; det lader som man slet ikke kan erindre, ja som man ikke vil troe, at saadan een kunde behage i samme Grad som den nye.

Om det skammelige Kneb, som undertiden bruges til at giøre en theatralsk Person forhadt, de opdigtede Anekdoter som udstrøes, er det ikke værd at tale. For Partiesyge og Misundelse er intet for helligt, og intet for stygt.

Saaledes at overleve sin Berømmelse, saaledes at staae ved Siden af en anden, der ikke opvækker større Lyst end man selv mangen Gang har opvakt, og vel endnu hos alle forud indtagne vilde opvække; saaledes at see sig ubemærket, overseet, ja ligesom af Naade taalt, med den visse Overbeviisning at man har Talent, at man giør sig Flid, at man aldrig har giort sig strafværdig; det er en haard Prøve for et Sind, som maa føle saa ømt, som Thalies, Polyhymnies og Terpsichore's Børn bør føle.

Dog de have en vis Trøst, om de allene kunne have Philosophie nok til at oppebie den. Den samme Skiebne de have, kunne de andre og vente. Den som nu er en Soel i sin fulde Glands, maae dog engang dale, og dalende see en anden gaae op og dyrkes.

Ingen kan nægte, at der undertiden gives ganske overordentlige Genier og Talenter, at snart een, snart en anden Muse fremstiller den Yndling, i hvis Gaver man ikke kan miskiende at hun har dannet og prydet den cum amore. En Walther var tilforladeligen een af disse: og vi have endnu een, maaskee to slige upaatvivlelige pieridiske Kiæledægger. Een vide mine Læsere viist hvo er; den anden behage enhver at giettt: jeg er en Smule uvis med med mig selv om jeg skal giøre den kiendelig.

Men fordi en Skuespiller eller Dandser har et overordentligt Talent, og opvækker ualmindelig Fornøielse, bør dog ikke de andre ansees som om der er et svælgende Dyb befæstet imellem dem og ham, eller hende. Kan man ikke nægte, at disse andre ogsaa giøre alt hvad de kunne, at de anstrenge alle Kræfter for at give det Hele Behag; at de ere Autor, Componisten, Balletmesteren, troe; at enhver især, dersom man kunde indskrænke sin Skue- og Høre-Evne til den allene, vilde sees og høres med Fornøielse; hvorfor da, i Billigheds og Godheds

Navn, nytter man ikke enhver Leilighed til at opmuntre disse andre med, saa mange som nogenlunde fortiene det? Hvorfor gaaer man saa vidt, at endog den meest Yndede faaer et mindre Bifald end ellers, naar en anden Person har havt Deel i Scenen, paa det denne anden jo ikke skal tilegne sig noget med?

* * *

(Mere om Medea.)

Den samme Corneille siger bedre hen: „Hvad Aristoteles forlanger i Henseende til Sæderne, under Navn af det Lignende, angaaer i Særdeleshed de Personer, som Historien eller Fablen har lært os at kiende, og som man altid maae male saadanne, som man der finder dem. Og det vil Horatius sige med de Ord: Sit Medea ferox invictaque! Hvem der malte Ulysses som en stor Krigsmand, eller Achilles som en saare snakkesalig Mand, eller Medea som et Fruentimmer, der gierne gav efter, (fort soumise,) giorde sig latterlig."

Dog hvad er Aristoteles, Horatius, Seneka og Corneille imod Hr. Rahbek, — naar de have en anden Mening, end han selv finder tienligt at have, og især imod en Discipel af Lessing?

Meget kan man vente sig af en Konstdommer, der saa lidet bryder sig om hvad han siger; men det var dog en sand, og for mig, som hans stedsevarende Modstander, en saare behagelig Overraskelse, da jeg læste at han har rigtig spurgt: Kan Horatius angive Karakteristiken af Gotters Medea?

Allene for Moroes Skyld vil jeg svare paa dette Spørsmaal, som om det passede til min Mening.

Tilforladeligen har Horatius karakteriseret Gotters Medea. For enhver Autor, som ikke er af de Selvkloge, de Alting bedre vidende, de af idel Viisdom rasende, som vor Tidsalder har saa mange af, vil en Horatius's Raad og Advarsel være en Lov. — Gotter har havt ham for Øinene. Romeren bød Sit Medea ferox! og Tydskeren gav hende Vildskab. Hiin sagde: Nec pueros coram populo Medea trucidet, og denne lader hende myrde dem uden at man seer dem førend de ligge døde.

Men han den Kunstdommer, som bliver hos en Horatius Fegtefinter vaer; som troer at see, at han sigter til Ovidius medens han lader som han vilde falde ud paa Efterslægten, han kan da ikke see at jeg anfører Horatius's Ord i en heel anden Hensigt. Min Mening er, at Medea ikke blot af den tragiske Digter, men endogsaa af Skuespillerinden selv, skal forestilles som vild og rasende. Men han

læser mine Ord, som Blifil læste Bibelen, for det Tom Jones skulde faae Hug.

Hr. Rahbek nægter dog vel ikke, at den udødelige Digters Advarsler ogsaa skulle nyttes af Skuespillere? Det er dog vel ikke Theaterdigteren allene, som ønsker cor spectantis (siger og skriver spectantis) tetigisse querela? Den samme Dramaturg, som siger:

Tristia moestum
Vultum verba decent; iratum plena minarum;
Ludentem lasciva; severum seria dictu,

vil uden Tvivl at vultus iratus, og hvad dertil hører, skal følge med verba minarum plena. Og til at give trudselfulde Ord, (som for Ex. „Pidsker ham hid!)" med saa bistert et Ansigt, som svarer den Poets Diemeed, der lader sin Heltinde fnyse, bande, rase af Harme og Hevngierighed, det staaer ikke i Mad. Rosings Magt; Naturen har nægtet hende det stærke, udtømmelige og uudmattelige Bryst, og den metalrige, energetiske, hele Huset fyldende, igiennem alle Hierter lydende Stemme, altsaa de fornemste Gaver, som til saadanne Roller udfordres. Naturen vil have at hun skal blive i det Bløde, det Ømme, det Ædle, der Sødtrørende, det Stillesmeltende. I Conversationen, hvor den gode Selskabstone høres, ligger hendes Seiersbane.

Vi gaae nu til Hr. Rs. Paastand at jeg ikke vilde fundet, at Hovedtrækket i den gotterske Medea's Karakter skulde være Vildskab, dersom jeg havde givet Agt paa Texten og Musiken. Jeg har læst Bogen, jeg har hørt Ordene baade fra Pladslogen og fra Coulissen: og med en Opmærksomhed har jeg læst og hørt dem, med Gysen har jeg følt dem.

Strax i Begyndelsen anraaber denne ømme og ædle Ulykkelige Guderne om Hevn. Ideligen udøser hun den bitterste Jalousie og det uforsonligste Had. Hun overveier de Grusomheder hun vil udøve, og finder ingen sit ømme ædle Hierte værdig nok. Imidlertid gotter hun sig med de Lidelser, som Synet af lasede Liig og af det styrtende Blod vil forvolde den troløse Jason. Hovmesterinden spørger hvad dette med Raserie og Væmodighed kæmpende Diekast skal betyde? Gotter paalægger altsaa Skuespillerinden i Medea's Rolle Vildskabs, ja Raseries Udtryk, og dette Udtryk skal være saa stærkt, at det sætter Hovmesterinden i Skræk. — Medea taler som om en Løvinde, man vil røve Ungerne fra, kunde tale: „Vil man ikke rive dem ud af mine Arme? Ha! ved Nattens hevnende Guder! førend jeg tilstaaer det!" Hun føier de græsselige Ord til, som allene et vildt og rasende Sind kan lægge i Munden: „det er Jasons Øgleunger!" (Poeten befaler her Skuespillerinden at see vild paa dem.

Læs de selv Texten Hr. Rahbek: kom ikke til mig med flere saadanne Erindringer om at give Agt paa Texten. Vel bruger jeg intet Glas, men jeg kan dog læse og see.) Den ædle ømme Siel kalder her dem, der have ligget under hendes Hierte, sin Mands Gleunger. Og endda er hun ikke vild, ikke rasende, men en ædel, værdig Heltinde! „Hans Blod rinder i deres Aarer! Hans hykkelske Smiil svæver paa deres Læber! Ha! Denne ligner ham mest! Han være den første!" Og her trækker denne ikke vilde, ikke rasende Moder Dolken, og er i Begreb med at myrde sit uskyldige Barn! Strax derefter — Dog lad os puste lidt med dette Udtog. Den retsindige Læser fortryder ikke, at jeg saa længe opholder ham ved denne Materie. Det er alt for nødvendigt at vise Publikum, hvad Dommer Hr. Rahbek er, og hvad han tænker om dem der have læst og seet det omtvistede Skuespil, naar han tør nægte at Medea's Hovedkarakter er Ferocia, Vildskab.

Den 9 Januarii 1789.

Dramatiske Tillæg
til
Museum og Kritik og Antikritik.
No. 5.

Des beaux esprits qu'importe la rumeur.
PARNY.

Den Skiebne Operaen, Trophonii Hule, har havt, er høist forunderlig. Hverken Orpheus eller Kora har deiligere Musik end hiin: Ouverturen er ganske overordentligt smuk, sødere Accompagnement end adskillige Arier have, kan man ikke tænke sig, og i hvor italiænsk Compositionen end var, svarte den dog til Texten, og udtrykte alt hvad den skulde udtrykke. Baade Sangere og Orchestret gjorde alt hvad mueligt var; ikke desmindre fik dette Syngestykke saa lidet Bifald, (ikke at tale om at der blev hyssет under de faa Klap,) at man nok seer det er ikke Musiken, som holder Orpheus og Kora i Kredit. Man kan heller ikke sige, at Trophonii Hule mangler Underholdning og Interesse. Vel sandt, man seer forud hvad Enden paa Legen vil blive: og dette Ind og Ud i Hulen ligner temmelig den Mand og Kone, man saa tit finder ved Konstuhre og Barometrer; men paa den anden Side ligger i de afvexlende Karakterer meget moerende.

Artemidors og Ophelia's Munterhed, ligesom og Dorides Gravitæt, (hvori Jomfru Smith viiste sig meget fordeelagtigt,) fornøiede mange Tilskuere. Dersom nogen Opmærksomhed og nogen Latter, og et temmeligt fuldt Huus ved den anden Forestilling, ere et Beviis paa at et Stykke er indtagende og efter de Flestes Smag, saa har Trophonii Hule ikke været ligegyldig, end sige ubehagelig; men skal man maale den Lykke et Stykke giør, efter de Klap det faaer ved Slutningen, saa er dette neppe maadeligt.

Let var det at forandre dette Udfald. Der behøves kun, at et Par Personer gaae ind i Trophonii Hule, og et Par andre komme ud igien — førend Dekkenet gaaer op.

(Slutningen om Medea.)

Gotter befaler snart derefter at Medea skal gaae omkring med redsomme Fagter, og endelig blive staaende stivt henrykt, som en Troldqvinde. Hun paakalder nu sin Kummers fortrolige Hekate, (ikke Kierligheds Gudinde, ikke sin Stamfader Solen, men Hekate,) byder Helvede aabne sig for Medea's bekiendte Stemme; opfordrer Mørket, Storm, Lynstraaler, Torden, og Dødens Medhielpere, Forfærdelse, Raserie og Fortvivlelse styrte ned iblant Brudeskaren. Hun seer sine Paakaldelser opfyldte, raaber Triumph og til Hevn! Denne hele Scene

viser en Troldqvinde, vant til at bruge sin Magt til at gjøre Ulykke. Thi den værdige og ædle Karakter er neppe bekiendt i Helvede, og fortrolig med Hekate. — Hun styrter nu ind i Palladset med dragen Dolk, for at myrde sine Børn. Det er ikke en overraskende Lidenskab, et ilde vogtet Øieblik, som fører hendes Haand; det er en overlagt, saa at sige, høitidelig Misgierning, hvortil hun har indbuden Helvedes Magter. Ja da hun kommer ud igien, takker hun disse en ædel Karakter saa værdige Venner, at de have regieret hendes (barnemorderiske) Arm, og lukket hendes Øren: hun beder dem fuldende det Begyndte; hun giver dem fire Gange den gyselige Befaling: Jager ham hid, og, pidsker ham hid. Og endda er hun ikke vild?

Og nu kommer det største Beviis at Gotter, Fablen og Horatius tro, vilde male en Furie istedet for en øm, ædel, allene tilfældigvis sig selv et Øieblik ulig Heltinde. Da Jason hører at hun har myrdet Børnene, siger han: Jeg kiender Medea igien. Jason vidste altsaa hvad hun var i Stand til at gjøre, vidste hvad hun allerede havde giort, vidste at hun var vild og grum, ja indtil det Unaturlige vild og grum. De Ord: Jeg kiender Medea igien! staae ogsaa i Texten, Hr. Rahbek. Dem behage De og at give Agt paa. Beskyld mig kun ikke en anden Gang at ikke kunne høre, førend De har gotgiort at De kan see.

Den upartiske Læser vil nu ikke et Øieblik tvivle paa, at Gotter selv har anseet Medea med samme Øine, som Horatius, Ovidius og Seneka. Men derfor er det slet ikke sagt, at Hr. R. vil tilstaae denne Sandhed. Han forlade mig, (een Høflighed er den anden værd,) det torde gaae med ham, som med Vielgeschrey, der og vidste bedre hvem Peder Madsen var end Manden selv, og raabte: „Jo min Siel er I Bedemand." Naar han saa smildt kan giette sig til hvad Horatius sigtede til, saa veed han nok ogsaa Gotters Mening bedre end Gotter selv.

At værdige en Schinks Tanker om den gotterske Medea nogen Eftertanke, er ikke Umagen værd. Ved høi lys Dag behøver man ingen Praas at see ved. Det Hr. R. har anført af hans Bedømmelse, giør ham kun liden Ære. At jeg skulde givet Agt paa Benda's Musik var noget ganske moersomt. Det er det samme, som at bevise man har spiist Skinke, fordi der staaer Sennepskrukken; det kan jo gierne været Torsk. Jeg har al Høiagtelse for Hr. Benda, og al Kredit for det musikalske Udtryk. Men en lille Smule løber der dog stundum ind med, som minder os om de Ord: Dette betyder Troja! Der ere de Passager i slige Melodramer, som ingen skal være i Stand til at forklare Meningen af, naar han ikke

hører Skuespilleren i Forveien. Er der noget i Verden fuldt af Loci communes, saa er det Accompagnementen til slige Deklamationer.

Dog vi maa ikke spilde Tiden med saa fattige Lsier: herligere Spøg venter os. — Efterat Hr. R. har havt den Godhed at lære mig, at Euripides siges at være underkiøbt til at give Medea Skyld for Barnemordet, at Nygtet altsaa har været imod Horatius, siger han: „Dog jeg troer virkeligt jeg begynder at forsvare Gotter!"

Hr. R. vil finde herover et lidet fransk Vers i Kritik og Antikritik, til skyldig Taksigelse for det han har udskreven af Journal encyclopédique.

Det er mærkeligt, at Hr. R. lægger Ord til, som ogsaa bevise, at han ikke brød sig meget om hvad han skrev. „Hr. Gotter," siger han, „behøver mit Forsvar ligesaa lidet som Mad. Rosing." — Men jeg gad nok vidst hvad jeg har sagt om den ene eller den anden, som opfordrede ham eller nogen til Forsvar. Har jeg sagt det mindste om vor ypperlige Skuespillerinde, som hun maatte forsvares imod, naar jeg ikke har villet erkiende Medea's Rolle for hendes Seier, naar jeg har sagt, at hun triumpherede i andre Roller, men ikke i denne?

Jeg bliver endnu derved, at Medea fordrer en Person, som har et mørkt Haar, sorte eller brune Øine, udtryksfuldere Træk end Mad. R., (som alle

andre Blonde) har, stærkere Bryst og Stemme end hun er begavet med. Det er ikke at nedsætte Mad. Biørns og Jomfru Jensens Værd, naar man siger, at Jomfru Stuart som Brunette frem for dem er dannet til saadanne høie tragiske Roller som Semiramis: og det er ligesaa lidet at forringe Mad. Rosings Talent, naar man erklærer, at en Rolle, som Mad. Preisler unægteligen har flere Naturgaver til, ikke kan være hendes Seier.

Hr. R. maa have ganske andre Ideer om en theatralsk Triumph end jeg. I mine ringe Tanker bestaaer den ikke i overvundne Vanskeligheder: nei, der maa ingen Vanskelighed mærkes til; Rollen maa spilles med en Lethed, som man ikke seer hos nogen anden. I det mindste gider jeg ikke seet den Seier, som har udmattet den Spillendes Kræfter, angreben dens Bryst, og ved Gientagelse kunde giøre dens Sundhed Skade.

Blonde Personer, helst af det smukke Kiøn, bør aldrig vove deres Bryst i for haard en Rolle, aldrig giøre den mindste Grad af Vold paa deres Stemme. Det veed jeg nok bedre end Hr. R. Og voldsom er Medea's Rolle unægtelig, baade i det Hele og i enkelte Steder, saasom ved det gientagne: Pidsker ham hid!

Enhver som ønsker, at vi længe maa eie en saa ganske fortreffelig Skuespillerinde, som Mad.

Rosing er, maa ogsaa ønske, at hendes Bryst aldrig maa sættes paa saa voldsomme Prøver, som der unægteligen gives i det høie Tragiske. Lad ingen Medea og hendes Lige sætte os i den mindste Skygge af Fare for at miste den uforlignelige Grevinde Almaviva, den værdige Faders værdige Datter, den gamle Slentzheims tryllende Sønnekone, og (om jeg blant mangfoldige andre, ligesom egentlig for hende ret udstuderede Roller, tør være saa egoistisk at nævne een): den ædle Amalia Worthington.

* * *

Om jeg skrev ti Stykker, saa skulle de alle skrives i Vers. De bedste franske Komedier læser og hører man i bunden Skiil. Naar man vil give sig nogen Umage, kan man gierne undgaae Inversioner og andet, som skader Ordenes Fattelighed og Deklamationens Frihed.

Autor har af et saadant Stykke (ved ellers lige Omstændigheder større Ære end af et prosaisk; Stykket giver mere Behag i Læsningen; Skuespilleren har megen Hielp i at lære Rollen.

* * *

Een af vore bedste Skuespillerinder hørte jeg engang sige sine Tanker om Selskabets Vedligeholdelse, og disse Tanker fortiene at bekiendtgiøres og overveies.

Der ere visse Hovedpersoner, som ikke kunne undværes. Hvor mange vi nu have, og hvo de ere, overlades til andre at bestemme. Nok enhver Hovedperson maatte med høiere Samtykke have en egen Eleve, som han, eller hun, dannede til sit eget Fag, og ved idel Kultur bragte saa vidt at den kunde debutere, og omsider saa ofte fornødent var, gaae i Hovedpersonernes Sted, eller spille Biroller.

De Franske have den Maade, at en ung Skuespiller eller Skuespillerinde dannes af een eller en anden blant de Ældre og meest Yndede. Men de dannes ikke altid til det samme Fag.

Ved den ovenmeldte Indretning havde man den Fordeel at Bekostningerne bleve mindre; Hovedpersonerne kom oftere til at spille; Publikum saae ingen Debutantere, som det ikke strax kunde see med Fornøielse; enhver Debutant var og blev i det rette Fag; Jalousie og lunken Underviisning kunde ikke faae Sted, da Elevens Roes var den Dannendes Roes.

Dog mere derom en anden Gang.

Den 16 Januarii 1789.

Dramatiske Tillæg
til
Museum og Kritik og Antikritik.
No. 6.

The greateſt Art is Art conceal'd.

Endnu maa jeg ſige et Par Ord om Skuespillerselſkabets Rekrutering. (De tilgive mig Ordet: de ere jo og et Regiment Krigsmænd, ſom angribe ſlette Sæder).

At Dandſen forbereder dem der ville hengive ſig til Thalia's Dyrkelſe, derom kan ingen Tvivl være: vi ſee Frugterne deraf hver Aften paa Skuepladſen. Den ſom forhen har været Dandſer, veed det Lokale af Theatret, begaaer ved Ind- og Udgangen ingen Feiltagelſe, ſtiller ſig ingen i Veien, har ikke et Par Arme mere end han kan giøre af, viſer ſin Perſon til al muelig Fordeel, er ikke bange for det levende Firmament han ſeer, kort ſagt, er bekiendt med Scenen og med Publikum. Han har tillige allerede hørt og ſeet ſaa meget af Skuespillene, og af de bedſte Mønſtres Spil og Deklamation, at den træder frem med Kampeſkridt, hvor de fleſte andre maa krybe.

Der er en anden Hovedfordeel en Dandser eller Dandserinde har, naar den gaaer over i Skuespillene. Publikum kiender og ynder dem allerede. Man hører ikke saa meget laudatur ab his, culpatur ab illis. En Person derimod, som man aldrig før saae paa Theatret, deler Meningerne, ja undertiden kommer det ikke engang dertil: man fordømmer den uden Appel.

Naturligt gaaer dette til. Den som paa engang vover sig paa denne farlige Bane, hvor han staaer for mange Hundredes nøgne og væbnede Øine, der beskue ham saa nøie, som Tegne-Eleverne Modellen paa Charlottenborg, har store Vanskeligheder at stride med. Ikke allene fremmed er han, et nyt Objekt, som Publikum først maa familisiere sig med; men han kan og umueligt andet end være en Smule forlegen med sin Person, en Smule uvant paa Scenen; uden Mirakel kan han ikke strax i Førstningen holde Middelveien imellem Selvtillid og Mistillid, og sætte sin Aktion paa den rette Grad af Varme, saa at Tilskuerne ikke behøve som ved en Suppe, der enten er for heed eller for kold, at puste for at svale eller at ønske sig Fyrfad til at varme.

Da vi ingen Provincialtheater have, og dramatiske Selskaber, formedelst den deri herskende Lighed, altsaa og Mangel paa frugtbringende Veiledning og Rettelse, aldrig kunne blive ret gode

Planteskoler; saa er det ikke at undres over, at vore Debutantere, (som ikke have været ved Dandsen,) saa sielden tilfredsstille Publikum ved deres første Fremtrædelse paa Skuepladsen.

At det store Paris undertiden har samme Skiebne, det sees af Mercure de France af 22 November 1788, hvori Dramaturgen raader Debutanterne i Forveien at lære at synge, at dandse eller at fægte, og at øve sig et halvt Aar paa et Theater, førend de fordriste sig at komme frem paa een af Hovedstadens Skuepladser. Han lægger til, at en Debutant maa være vaersom i at vælge sine Veiledere: car il y a des maîtres de declamation qui sont de grands charlatans. Der har en vis Delysle debuteret i Clitons Rolle i Vennen af Huset, og given Anledning til denne Advarsel.

Hos os er Dandsen og de dermed forbundne Leiligheder en god Forberedelse, som gior de Mestere, Pariseren tilraader, ganske overflødige: den Utvungenhed, ja den Grace i Legemets Stilling og Armenes Bevægelse, den Accuratesse at treffe Tiden at komme og gaae, den Færdighed at fylde sin Plads paa Scenen til Behag, som er saa nødvendig til at giøre Lykke, er en Art af Udstyr, som Dandsens Muse giver sine Elever med.

Det var derfor et sandt, et stort Tab for den danske Thalia, dersom vi ikke skulde see Madame

Biørn iblant Skuespillerinderne. Nogle faa Gange har hun spillet: og saa ganske herligt har hun viist sig, at Publikum er berettiget til at fordre hun lader det ikke bevende derved. Hvilken deilig Figur, hvilken sød og klar Stemme, hvilken Ynde besidder hun ikke, og hvilken Indsigt i Autors Idee, hvilken Fiinhed i sit Spil, hvilken Evne at giøre meget af en liden Rolle, lagde hun ikke for Dagen?

Ja dersom mine og mange fleres Ønsker kunde udrette noget, saa blev Mad. Biørn ikke altid ved Dandsen, men gik lidet efter lidet over i et Fag, hvortil hun har et saa øiensynligt Kald, og hvor hun kan vente længere at vedligeholde sig i uaftagende Yndest hos Publikum, end paa saa tidlig afmattende en Bane, som Dandsen er, kan være mueligt.

Den Fordeel, at en fremgaaende Alder aldrig kan sætte en Skuespillerinde udaf sit fulde Værd, at den samme Person, som for Ex. en Mad. Rose med saa megen velfortient Bersømmelse har giort, kan spille først en ung naiv Pige, saa Elskerinde, Kone, Moder, og under hver saadan theatralsk Livsperiode vinde nye Yndest, synes at være saare tillokkende.

Det hidtil sagte skal ikke sigte til at forringe de Skuespilleres Talent, som ikke have været forhen ved Dandsen. Det er ganske i Almindelighed jeg taler: og baade de der allerede ere antagne

og yndede, og de der endnu ere Debutantere, tilstaae vist at den Flid og Bekiendtskab med Scenen, som Dandsen giver, har en uendelig stor Nytte.

I Besynderlighed er den nærværende Dands saare skikket til at give en Skuespiller legemlig Yndighed. Man sætter ikke det Hele i Benenes Konster, i Fodtremulanter; Hænderne og Armene ere nu blevne Føddernes Medbeilere. Man seer nu sin største Fornøielse paa vore theatralske Gratier, om Øiet end ikke bliver Fødderne vaer: den henrykkende Pantomime, de fortryllende Bevægelser med Armene, den uudtalelige Ynde, som ledsager hvert Trin, hver Vending, hæfter os paa den hele Person, tillader os neppe at lægge kritisk Mærke til Pas og den øvrige Konst, paa hvilken den store Hob enduu indskrænker sit Begreb om Dandsen.

Men, men, lad den Debutant, som Terpsichore skienker sin Søster Thalia, jo vogte sig for at være Dandser eller Dandserinde i Skuespil! Det Gracieuse, som Dandsen har, ledsages, stemmes af Musiken. Det er deiligt, indtagende, henrivende; men — det er Konst. Og Apollo med alle ni Muser bevare os for at see Konst hos en Skuespiller! Illusionen lider meget ved Mangel paa Kultur, men den lider ulige mere ved en alt for kiendelig Konst. Der er intet nødvendigere end det Ukonstlede, hvor man vil forestille det Naturlige. I en

Komedie males jo Livet. Deri bør altsaa enhver Person vise sig efter Livet: anstændigt, ædelt, ja yndigt, naar Rollen fordrer det; men ikke heller ædlere og yndigere end denne tillader. Ved hver en Replike at gestikulere, at gjøre det Sving, og den Dreining, og det Pas, og det Træk og den Mine, det er jo at dandse? Om jeg nogensinde saae to saadanne Konstens Børn spille sammen, vilde jeg sige at de deklamerede en Pas de deux.

Den første Hovedpost, som en ung Skuespiller bør iagttage, om han vil gjøre sine Ting got, og vente skjønsomme Konstynderes Bifald, er denne, at beflitte sig paa at føle sin Rolle, at sætte sig ganske ind i den, at tale i den Tone og med de Gebærder, som han selv vilde bruge, om han var i den Karakters Sted, som han antager i Stykket.

Saaledes har jeg seet Madem. Dumenil i Paris spille Hovmesterinden. En D'Oligny, en Lusi, en Belcour o. d. s. røbte deres store Konst. Men hun, den øvede Dumenil, skulde enhver have anseet for en god gammel Kone, som var kommen ind i en Komedie, og var troskyldig nok at holde Digt for Sandhed. Det var den naturlige Tone, det vare alle de Bevægelser, som hos en Moder i hendes Omstændigheder vilde bemærkes. Aldrig har jeg seet nogen saa ganske konstløs som hende. Som en Dame kan lægge sin Pynt fra sig, saa lod det

som hun havde ladet al sin Konst ligge i sit Kammer, eller rettere som hun aldrig havde havt Konst, som hun aldeles lod Naturen raade, som hun ganske var sine Medspillendes Dupe.

For meget vilde jeg ikke miſtet den Fornøielse at have seet denne overordentlige Skuespillerinde. Hendes Spil staaer endnu dybt indprentet i min Hukommelse: det er for mig et Mønster paa den muelig høieſte Grad af dramatiſk Fuldkommenhed, paa den sieldene, den spagyriſk sieldene Forvandling af Konst i Natur.

Aldrig før eller efter den Tid har jeg seet hendes Lige, omendskiønt mange der komme hende saa temmelig nær. Men saa lidet som Verdens Omseilere naae Nordpolen, saa lidet naae de andre Skuespillerinder jeg har seet, dig, uforglemmelige Dumenil. Der ere de som komme paa 85 Grader, men til 90 komme de neppe.

Men skulde det være umueligt at komme hende ganske nær? O nei! det kom kun an paa om man kunde undvære den Vane at deklamere isteden for at tale, og at være Skuespiller isteden for at være Person.

Mere derom i næste Blad. Indtil da, I haabefulde Debutantere, værdiger mine Ord Eftertanke, vogter eder for den slemme Feil at vise for megen Konst, stræber at ikke blive Marionetter,

eller Fløimænd. Troer ikke at Bevægelser og Miner maa komme førend Følelsen, og Følelsen førend Repliken, og Repliken førend den Medspillende har talt ud. I det daglige Liv, — og det skulle I jo tage til Mønster, — belaver man sig ikke paa Skuldertræk, og Hovedrysten, og Nakkeslag o. s. v. førend Sindets Rørelse fordrer det: i det daglige Liv veed man ikke sine Bevægelser forud. Indbilder eder ikke, at alle eders Gestus maa gaae saa langt som de kunne gaae, for ret at falde i Øinene, saa at de kunne sees i Parterredøren. Eet er et Skuespil, et andet en Parade: Tilskuerne staaer jo ikke i Fronte, de skulle ikke gisre eders Mansvre efter. Taler som I selv vilde tale, om Tingen gik for sig uden for Theatret: forestiller eder ikke at Deklamation er Prædiketone, at Ordene maa slæbes udaf Munden som Viinfade af en Vogn, og at en Replik ikke kan siges uden Recitativtone, ligesom Jack Steady ikke kan huske en Vise uden syngende.

Den 23 Januarii 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 7 og 8.

Figulus figulum odit.

Hvorledes Hr. Rahbek har befæstet sin dramaturgiske Autoritæt i Medeafeiden, det kan jeg gierne overlade Publikum at bedømme. Hvor grundede det Øvrige er, som han har skreven imod mig, vil det følgende vise.

Han triumpherer paa hans Maade over at jeg har nægtet, visse Skuespillerinder vare blevne udelukkede af Skuespillene. Han mener Syngestykker ere ingen Skuespil: deri ligger den hele formeentlige Feil.

Men fordi Hr. Rahbek eller nogen, være hvo han være vil, finder for got at give en Ting det Navn han synes bedst om, og at distingvere efter hans Indfald, er det ikke sagt at jeg og andre skulle antage denne Denomination og Distinction.

I mine, og jeg tør sige, de allerflestes Tanker, ere der paa vor Skueplads tvende Slags offentlige Fornøielser, (tilladte Concerter, Konster o. d. l. regnes ikke,) Skuespil og Balletter. De første

ere igien Komedier, Tragedier, Operaer og Melodramer, og om man saa vil kan man efter den tydske og franske Maneer gisre Dramer til en særdeles Species.

Men Skuespil er alt hvad der ikke er Ballet: Skuespil er alt hvad af de Personer opføres, som kaldes kongelige Skuespillere: og Skuespillere og Skuespillerinder kaldes alle de der spille paa vor Skueplads. Iblant Skuespillerinderne anføres Jomfruerne Møller o. d. s. i det kongelige Theaterreglement, og Skuespillerinder kaldes de af Publikum.

Skuespil er altsaa det generiske Navn: og naar Hr. R. bruger dette Navn, saa skal han tage det i den generiske Bemærkelse: at forlange man skal forbinde en heel anden Idee med Ord, end den det hele Publikum forbinder dermed, dertil er han for ringe og for ung. Det gaaer for vidt, naar han allerede vil lære os hvad Ord vi skulle bruge. At en ung Person med sine Venner leger Delphi, og da udbeder sig at være Pythia, det kan man finde sig i; men dette unge Orakel maa ikke byde at vi skulle forplumre Sprogbrug og Menneskeforstand, fordi han sidder midt i sin Klynge paa Trefoden.

Hos de Franske kaldes mangfoldigt af hvad vi kalde Syngestykker engang Opera comique, men COMEDIE lyrique, COMEDIE mêlée de Musique eller d'Ariettes. Og de Tydske bruge jo ofte den Titel: Schauspiel mit Gesang.

Da Hr. R. sagde, at Jomf. M. og S. vare blevne udelukkede fra Skuespillene, sagde han altsaa enten det som var falsk, eller han, den store Dramaturg, tillod sig en Pokkers Solecism i sit eget Fag.

Havde han sagt, udelukkede fra Komedien, eller rettere fra Skuespillene uden Sang, (Tragedier spilles hos os yderlig sieldent, og Dramer gaaer gierne under et Navn af Komedie,) det havde været noget ganske andet.

Hvor bliver nu den kaade Spot? Staaer det nu ikke atter, ligesom i Medeaseiden, i min Magt at overvælde ham med al den Satyre jeg er Mester af? Men det lader jeg nok være. Nok for mig, at de der holde ham for et Orakel, lære dette Orakel at kiende.

Meget kunde visseligen siges om de omtvistede Konstords Passelighed. Dands er unægteligen ogsaa et Skuespil, thi deri fører man sig ogsaa sine Skueredskaber til Nytte: og naar vi kalde det som Sang er det fornemste i, Syngestykke, burde Komedier og Tragedier hedde Talestykker.

Dog det er vanskeligt at forandre en Terminologie, som det hele Publikum, Læg og Lærd, engang er vant til. At forstaaes og fattes af alle uden Feiltagelse og uden Vanskelighed, det er det vi bør først og fremmest have til Øiemeed i alt hvad vi

tale og skrive: og derfor er Neologie saadan en egen Sag. Verba usu valent.

Magister, Maître, Master, Mester og Rabbi kommer altsammen paa eet ud: men man følger smukt Sprogbruget: man siger ikke Mester Rosiflengius, ikke Skoemagermagister, ikke Maître Pitt, ikke Rabbi i Musiken, og ikke Master Maymonides.

* * *

Den samme Konstdommer siger sammesteds, at jeg nok maa have hemmelige Efterretninger om Jomfru L. Alder. Han lægger ikke til hvad jeg har sagt, nemlig at hun ikke mere var i den, hvori Bifald saa let gior svinglende, altsaa ikke den unge.

Og dette bør dog vel enhver, som kan see, kunne blive vaer. Naar Hr. R. ikke engang kan skiønne om en Skuespillerinde er under eller over 20 Aar gammel, naar han dertil først maa have hemmelige Efterretninger, saa har han kun liden Ære af sin Physiognomik, den som dog er saa nødvendig for en god Dramaturg. Og at Alderen langt lettere læses i Ansigtet end alle Lavaterier, det nægter vel ingen.

Desuden kunde jeg jo faact hendes Alder at vide af een af Theater-Directørerne. De har

formodentligen spurgt hende derom, og jeg seer ikke hvorfor een eller en anden af dem skulde giort en Hemmelighed deraf, hvis jeg havde taget mig den Frihed at spørge derom? Ja nogen af Skuespillerne kunde jeg jo erfaret den og talt derom i Coulissen, hvor jeg saa ofte har staaet.

De hemmelige Efterretninger jeg skal have faaet om hendes Alder, er altsaa aabenbar Pølsesnak af Hr. Rahbek. Han vilde sige noget, og vidste ikke hvad det skulde være: hans Bonmotkiste og Holbergs Komedier lode ham denne gang i Stikken: og naar han selv skal føde Vittigheder, saa er det gierne en svær Fødsel, hvori Fosteret bliver ganske skievt, hvorfor jeg og een for alle gange vil raade ham venskabelig, at ikke opfordrer mig ved Satyrer eller Gloser til at bruge den Smule Evne, Natur og Kultur har givet mig. Liden er denne Evne, men han kommer dog tilkort. Desuden har jeg Ret: og naar man har Ret, og tillige et lidet Gran Lune og Vid, saa kan man giøre ganske artige Ting.

* * *

Samme unge Mand har ladet sig friste til at kalde mig og dem, der saavel som jeg ikke have holdt Medea's Rolle for Skuespillerindens Seier, Recensenten og Compagnie.

Det skal nok sige T. og Comp. paa den ene imod R. og Publikum paa den anden Side. Moersomt nok, han og Publikum! Naar han spørger omkring i Parterret og paa Rafraicheſſements-salen, og i Klubber og Selskaber, saa ere alle de, der ere af hans Mening, Publikum! Hvor imageligt han kan komme efter Publikums Stemme!

Med al sin Menneskekundskab kiender han dog ikke saa meget til Mennesker, at han skulde vide, fordi man siger Ja til hvad een spørger om, det er ikke sagt man mener det. Naar een træder mig paa Foden, og skamfuld spørger om han ikke har traadt mig, saa er jeg ved Høflighedens Love forpligtet at svare: O aldeles intet! endskiønt Taarene staaer mig i Øinene. Og naar paa Komedie een Tilskuer spørger en anden: Synes de ikke han eller hun spiller ganske vperlig? saa svarer han naturligviis: Ja. Thi deri kan man jo sagte tiene ham, allerhelst naar man enten kiender Manden, eller af Spørgemaaden nok kan slutte, hvor kiert et Ja vil være ham. Imod sin Overbeviisning at rose, det torde dog nok falde lettere, end imod bedste Skiønnende at laste. Lad een spille en Rolle, som i sig selv er god, nogenlunde got, saa ville paa det circulerende Spørgsmaal om Acteuren ikke spiller herligt, 9 af 10 uden Betænkning svare: Ja. Lad en anden, som man intet har imod, spille den samme Rolle slet, saa ville

paa det Spørgsmaal om han ikke spiller slet, 7 af 10 sige: Det kan de just ikke sige. Hvorfor? Det falder de Fleste vanskeligt at fælde en ugunstig Dom i Fornøielsens Tempel, allerhelst da den ugunstige Dom mere fordrer Beviis, end ved den gunstige er Skik og Brug.

Dertil kommer, at enhver nærværende Fornøielse forhøies til Superlativus, hvorimod den forbigangne staaer i en ydmyg Positivus, ja vel er indkrøben til et uselt lille Diminutiv. Lige saaledes er det og med de ubehagelige Sensationer. Den nærværende Tandpine er grusommere, end den Brepine man havde i Fior.

Det røber altsaa Hr. Rahbeks Nøgenhed (een Godhed er den anden værd) i Psychologien og Verdens Kundskab, at han har antaget Venskabs, Høflighеds og Nyheds Virkning for kol: sindig Undersøgelses Resultat: ligesom det og i høieste Maade er komik, at han tør give disse Faa det Navn Publikum.

Hvad dem angaaer, der have tænkt som jeg, saa have de ikke gaaet i Compagnie med mig. De ere saa uafhængige af mig, som jeg af dem. Jeg behøver ikke Compagnieskab: de hvis Bifald, hvis Opmuntring jeg attraaer, og jeg tør lægge til, har opnaaet, ere ikke unge Venner, Klub- og dramatiske Venskabsbrødre, men Nationen. Allene har jeg

grundet mit Rygte, allene har jeg vedligeholdt det, og allene skal jeg kunne parta tueri.

Hvad er Hr. Rahbek foruden Compagnie? Hvad er han foruden en Kreds af Venner? Vil han, han lade mig høre om Compagnie? Mig som hele Kiøbenhavn veed ingen Umage giør sig for at faae Venner?

Fordi han har et heelt Regiment, troer han nok andre maa have et Compagnie. Fordi han altid gaaer Arm i Arm; fordi han altid har en Ven at tale om; fordi han ikke er delikat i Venners Valg, men tager dem hvor han finder dem, coalescerer som Master Fox med dem han har ligget i den mest nærgaaende Feide med; fordi han maa have Venner à tout prix; troer han maaskee jeg ogsaa har Compagnie?

Jeg vil ingen Fama være, og derfor behøver ikke Tunger. Mit Arbeide er ligt et uselt Corianderkorn, som maa krybe ind i en Sukkerdei for at glide ned. Jeg agter Nations lærde Mænd og vittige Hoveder, som jeg bør; men jeg hverken kredentser de første, eller søger nogen fortrolig Omgang med de sidste. De kunne undvære min, og jeg deres Hielp.

Jeg siger Hr. Rahbek ugierne disse Sandheder; men han tillader sig en vis Tone, som i Hensende til den Forskiel der er imellem saa ung en

Autor, og mig, kan kaldes Raadhed. Det skal staae til ham, om jeg skal lade ham føle min Indignations hele Vægt.

Er han sig sin literariske Fattigdom og sin dramaturgiske Nøgenhed bevidst, saa blive han derfra, naar han seer at der er een oppe, som ikke vil skienke ham den mindste Feil. At jeg opdager dem, det har jeg viist. Flau laant Vittighed og Friskfyrhed nytter ham intet. Grunde, Herr Rahbek, Grunde og Artighed, eller De skal faae andet at læse.

* * *

Hr. R. siger at jeg i disse Blade vil vise mig i min dramatiske Nøgenhed. Da dette baade er uhøflig og ubeviisligt, saa er det en Sottise. Det er een af de Indfald, som Svien undertiden bringer en Patient under Operationen til at lade slippe af Munden. At han er nøgen i Dramaturgien, naar han ikke har sin Marschandiser Lessing ved Haanden, er bekiendt. At han er nøgen, det har hans Dom om Gotters Medea viist. At han er nøgen, det seer man af hans endnu sandseløsere Dom om vort Theaters Maskinvæsen, det han dog ogsaa burde forstaae lidt af, naar han vil bedømme det; men ulykkeligviis har Lessing intet derom, og hvor Hr. R. selv skal dømme, der tager han Luft for Loft. At

han er nøgen sees deraf, at han troer man ikke kan see hvor gammel omtrent en Debutant lader til at være, uden at erfare det af hemmelige Efterretninger. At han er nøgen, det viser den Ophævelse han giør over den høistpudsige Naivetæt om Mad. Mara og Løverne og den øvrige kongelige Familie i London, da dog enhver god Bellettrist maae have læst saadanne Mesterstykker, som en Smollet har skreven, og erindret, at dette Indfald staaer i Humphrey Clinker i næstsidste Brev i første Deel, hvor Kammerpigen Winifred Jenkins skriver til Huusholderskken paa Brambletonhall: And J have seen the Park and the palace of S. James and the King's and the Queens majestic persons, and the sweet young Princes, and the Elephants, AND ALL THE REST OF THE ROYAL FAMILY. Hvor nøgen er ikke den Dramaturg og Bellettrist, som ikke engang kan kiende det aabenbare Laante? At Hr. R. er nøgen i dramaturgisk Høflighed saa snart han ikke kan behielpe sig med Superlativer, viser det latterlige Forsøg han giør at ville sige Mad. P. en Compliment. Jeg havde sagt, at hun og Jomfru A. havde flere end engang givet Prøver paa, at de personligen eie den sande Godhed, som de saa ofte spille. Hr. R. vil ogsaa vise at han har Levemaade: og hvad kommer der nu? „De Udbrud af det ædle velgiørende Hierte (i Mis Daltons Rolle) siger Mad.

Preisler med saa megen Varme og Sandhed, at man fristes (siger fristes til) at erkiende hendes Hierte deri." Altsaa har hun ikke dette Hierte, men man fristes kun til at erkiende det deri! Man burde altsaa med Rette ikke: thi man fristes kun til forbudne Ting. Den gamle Fabel, som handler om saadan efterlignet Høflighed, er bekiendt. Og denne Mand, som udtrykker sig saa skievt, naar han vil være galant, vil tale om Nøgenhed!

Hvormed vil denne unge Person gotgiøre, at jeg er nøgen i Dramaturgien? Har jeg ikke seet Theatre uden- og indenlands saa got som han? Har jeg ikke nu paa 32te Aar besøgt den danske Skueplads, altsaa førend han var uden for Moders Liv, eller kunde stave Drama? Har jeg ikke læst saavel som han, forsøgt mig saavel som han? Kan jeg ikke ligesaa got lære Lessing udenad som han, om det var Umagen værd, om jeg havde slette Tanker nok om det danske Publikum, til at troe det ikke havde nok i indlysende Grunde og i den Sandhed Hiertet føler, men der maatte endelig lidt tydsk Autoritæt til? I Ting, hvor der ikkun udfordres sund Sands og rigtig Dommekraft, skulde jeg ikke bedre kunne see hvad ret og got er, end han, han som har den Ulykke, at hans Hierne er i en bestandig Misvisning, han hvis Domme altid enten maae noget tillægges eller fradrages, han som er bleven

beskyldt for, at hverken kunne skrive eller recensere? Hvad urigtig Dom jeg har fældet, kan han anføre? Hvad Partiskhed, hvad Forblindelse af hellig Venskab eller sympathisk Misundelse kan jeg beskyldes for? Lad det Publikum, som han ikke har i Lommen, dømme hvilken af os to er den bedre Dramaturg, hvilken er den billigste og den mest upartiske, den endog i Dadel mest opmuntrende, den sig selv mest lige, den til sand Nytte mest sigtende, den som mest kan være fremmed Hielp foruden, den som skriver fatteligst og behageligst.

Lad Publikum bedømme os, og lad ham imidlertid undsee sig at fælde Magtsprog, som alle Retsindige desuden maa foragte, som saaret Egenkierlighed og Indbildskheds Skraal.

Dersom det var ham om Skuepladsens sande Vel at gisre, saa glædede han sig over, at der opstod den ene efter den anden og søgte at rette, veilede og opmuntre Skuespillere og Autorer. Naar man virkeligen ønsker Oplysning, saa var man tilfreds man fik saa mange Medbeilere som mueligt. Men naar Hr. R. siger den, der stiller sig ved Siden af ham, at han er dramatisk nøgen, naar han ved Magtsprog vil indtage Mængden imod ham, maaskee og gisre ham bange for flere saadanne Compliments, saa seer man nok, at det gisr ham ont at hans Monopolium er forbi, og at han ikke længere kan smigre sig med at ansees for Publikums Repræsentant.

Jeg veed mig fri og reen af alle Privathensigter; jeg har aldrig drømt den Tanke i Tidens Længde, lige frem eller uden om, at faae en Haand med i Skuepladsens Bestyrelse; jeg har ingen særdeles Forbindelse med nogen af Theatret; jeg gjør heller intet for at indynde mig hos det Hele. Men jeg skriver om Skuepladsen fordi jeg finder Behag deri: fordi ingen kan forbyde mig at tumle mig i hvad Fag jeg lyster. Jeg bliver Dramaturg, fordi der ellers er kun een: og ikkun een bør og skal der ikke være; at det ikke duer, det har Hr. R viist. Den der siger at dette Fag ikke vedkommer mig, den veed neppe hvad han siger. Det er een af de Videnskaber, som ere aabne for alle. Alle Fakultæter have lige Rettighed dertil. Forfatteren til den dramatiske Journal var en Jurist; hvi maae en Mediciner da ikke ogsaa skrive dramatiske Tillæg? Er det maaskee nu kun unge Folk tilladt at være Dramaturger? Er det nu maaskee en Leeg, som vorne Folk maa blive fra? Saa længe Ungdom har med Ungdom at bestille, lader jeg det passere; men naar Ungdommen vil bedømme Gamle, bliver Sagen alvorlig. Over en ung Mand i andre Fag kan man undre sig, hvorledes han tør sætte sig ved Siden af saadanne Mænd, tør tale i saadan myndig Tone o. s. v., men en oraakulerende, despotiserende ung Mand i det dramatiske Fag skulde man vel ikke ogsaa undres over? Saadan

en ung Person skulde have Lov til at sige dem der ville giøre Indgreb i hans dramaturgiske Monopolium og Sottiser?

Jo mere bister Hr. R. bliver over at jeg staaer ham i Veien, at jeg nøder ham til at tænke først inden han skriver, jo mere fremlyser det, at det var høi Tid jeg kom.

Det var kun min Hensigt at sige min Mening om eet og andet, som en Tilskuer; men da Hr. R. forlanger det, saa skal jeg dramaturgisere ham saaledes, at han skal føle jeg ikke er nøgen.

* * *

Hvorledes en Skuespiller skal staae paa sine Fødder, er en Hovedpost. Intet er mere ubehageligt for Øiet, end at see en theatralsk Person staae paa en tvungen, affekteret, afcirklet Maade, som om han giorde sine Positioner, og holdt Publikum for sin Dandsemester.

Vi havde her en vis fransk Acteur ved Navn De la Tour. Han kunde være god for Resten; men han stod gierne i Conversation som en Saugskierer paa et Stykke Tømmer, eller rettere som den romerske Gladiator i Kongens Have. Den øverste Deel af Kroppen og det venstre Been havde en Vertikaldirection, det høire Been stod perpendikulair: hans Person forestilte altsaa i visse Maader,

helst naar Hænderne laae paa Kors over Brystet, en Brønd paa Landet, eller en Slagbom naar den staaer aaben.

Det var høist anstødeligt at see denne Stilling. Aldrig vil man bemærke, at nogen Mand af Levemaade staaer saaledes hos en Dame. Naar han tager fat paa hendes Haand mens han staaer med det ene Been Pokker i Vold strakt fra sig, skulde man troe han holdt hende for en Saug. Ingen, endog den mest øvede Storverdensmand, kan i Affekten huske hvad Position han skal staae i: Akteuren kan, men Manden uden for Theatret kan ikke. Den som har havt Opdragelse vil aldrig staae slet, men heller aldrig efter Linealen.

Men det værste er, at den som vilde antage denne tvungne unaturlige Stilling, syndte imod den første Regel, enhver fornuftig Person bør have for Øine. Man bør altid staae sikkert paa sine Fødder. Skræver Skuespilleren paa den omtalte Maade, saa behøver det kun at en anden Person støder til ham: vup saa ligger han der. Denne Forestilling indvælter sig paa os, naar vi seer een paa Theatret staae saa faldefærdig: hver gang nogen kommer ham i denne Vertikalpositur nær, frygte vi for ham. Og denne Frygt svækker den Fornøielse, med hvilken vi deeltage i hans Rolle og Spil. Han bliver for os en Havfrue: alting got, alting herligt, paa Nederpar-

ten nær. Han taler saa got: Ansigt, Arme, alting er saa naturlig; dersom han nu kun stod paa Fødderne som andre Mennesker, dersom han nu kun ikke var i Fare for at falde paa Næsen!

Debutantere! mærker eder dette. Naturligt, utvungent og sikkert bør I staae hvor I staae. Aldrig bør I flytte den ene Fod langt fra den anden; thi ellers kunne I let tabe Ligevægten, allerhelst naar I see eder om; og ville I vende eder i en Hast, da maa det falde eder vanskeligt, at gisre denne Bevægelse uden først at træde den Fod, som er for langt agter ud, tilbage. Er I derimod bleven Mester over Ligevægten, saa kunne I dreie eder uden at flytte en Fod. Lader den Dame, som I staae hos, noget falde, hvor ville I da kunne tage det op, uden først at hale ind?

Den som har giort mig opmærksom paa denne Feil, paa dette Gladiatoriske, dette Flsimandsagtige i Stillingen, var en Ven udenlands, en italiænsk Læge, som for sin yndige Dands og sine høist indtagende Manerers Skyld havde Adgang til la bonne Société paa alle de Steder han kom til.

Den 30 Januarii 1789.

Dramatiske Tillæg
til
Museum og Kritik og Antikritik.
No. 9.

Si je cours le ſpectacle
Au bonheur de quelqu'un eſt ce là mettre obſtacle?
CUBIERES.

For dog at vise dem, der endnu kunde være uvisse derom, hvilken Stilling det er bedst at antage, naar man staaer paa et Theater i Conversation, saa er et Middel mellem første og anden Position den sikkerste og naturligste. I den kan man dreie og vende sig med den største Lethed, uden først at indhale et Been, der stod saa langt fra det andet, som et Anker ligger fra Skibet.

* * *

Det kan dog nok være værd at fortælle Læserne hvad Forskiel der er imellem Hr. Rahbeks Kundskab om den danske Skueplads, og den jeg har om den. I Aaret 1757 blev jeg allerede en flittig Tilskuer, og snart blev jeg bekiendt med nogle af de da levende uforglemmelige Skuespillere, nemlig Mad. Linkewitz, Hr. Klementin, Londeman og Hortulan. Kan man lære noget i Omgang med sande erfarne Artister, kan man samle Materialier

af noget Værd ved at høre deres Mening om Stykker og Aktion, saa maa jeg, der fra Ungdom af har været en Elsker af det Dramatiske, have havt megen Nytte af den Yndest jeg vandt hos disse store Skuespillere, der tilligemed en Rose, en Ørsted, en Jomfrue Bøtcher og en Mad. Lund den Tid vare den danske Thalia's upaatvivlelige Yndlinger, i hvorvel en Jomfrue Petrejus, en Reerslev, en Prenzlow, en Als, ogsaa havde deres Fortieneste, ligesom ogsaa den nu værende Olding, Hr. Musted, allerede da viiste hvilken Ære for Skuepladsen han vilde blive. Hos en Klementin var jeg efter min Hiemkomst Huuslæge, og mangen en Time har jeg hørt ham fortælle om Theatrets Oprindelse og Tilvext, og sige sine Tanker om hvad der blev opført, og om hvorledes der blev spillet. End videre har jeg i nogle Aar været Læge ved det franske Skuespillerselskab, og ført mig denne Leilighed saa meget mueliat til Nytte, for at udvide og rette mine dramatiske Begreb. Formedelst en besynderlig Lyst til Sprog saavel som til skiønne Videnskaber, har jeg læst blant andet en Mængde dramatiske Verker i flere end eet Tungemaal. Man regne dertil at jeg har reist udenlands, og været stærk nok i hver Nation Sprog til at kunne forstaae deres Skuespillere, altsaa dømme om dem, gaae ind i det karakteristiske hvert Folkes Theaterstykker og Skuespillere have, og

abstrahere alt det som der holdes for got og smukt overalt. Hvad Anlæg jeg har havt til at skrive for Theatret, derom maa Publikum dømme af de Stykker jeg har skreven. Hvor mange have da frembragt noget bedre end Søofficererne og Ægteskabsdievelen? Og hvilken af vor Tids dramatiske Autorer skulde omarbeidet en fremmed Plan med mere Konst, end jeg tør sige jeg har viist i Bussemanden? Jeg kiender faa af vore nyere Originalkomedier, som vilde vinde meget ved en upartisk Sammenligning med dette Stykke, naar der blev seet paa alt hvad der fordres af en Komedie. Jeg selv holder det ligesaavel for et Beviis paa Kald til det dramatiske Fag, som det bedste af de to som ere opførte. Hvorvidt dette er grundet skal jeg vise ved en anden Leilighed. Bussemandens Skiebne ved sin første Opførsel beviser tilvisse meget; men aldeles ikke hvad mine Misundere mene den skal bevise. Det Anstødelige, som man har fundet deri, har jeg allerede viist findes langt værre i andre Komedier, der sees med Fornøielse. Enten skal en Karakter som Staverup, en Mand der er karrig mod sin Kone, og ødsel i sine Galanterier, være fri for at fremstilles til Advarsel, eller han skal males som han er. Dog dette Stykke kan endnu engang omarbeides, enten det saa bliver opført eller ikke: denne nye Omarbeidning kan atter vise Publikum, om jeg tør regne mig blant

Dramaturgerne i Ordets retteste Bemærkelse, nemlig blant dem. der arbeide i Skuespil.

Den der med Føie siger Anch'io son pittore, kan ogsaa dømme om Skilderier: den der selv har skrevet Stykker som have vundet det mest smigrende Bifald, og eet til som maaskee og vilde giort Lykke, dersom besynderlige Omstændigheder ikke havde hindret det, kan allene af uselt Nid beskyldes for dramatisk Nøgenhed. Den som endnu ikke eengang har røbt Vankundighed eller Partiskhed i sine Domme over Skuespillernes Talent og Aktion, kaldes kun ved et tomt Magtsprog dramatisk nøgen. Den som paa en seirende Maade har overbeviist Smagens Lovgiver om at have taget groveligen feil, faaer af denne selvsamme uværdige Theaterlykurgus den største Opmuntring til at vedblive, naar han hører ham saa hadsk bebreide sig dramatisk Nøgenhed. Det er herligt at høre den lamme Syge give sig naar han pidskes: nu bliver man trøstig ved, det svier allerede.

At læse alle de Autorer, som enten ex professo, eller ved given Leilighed, have skreven om Dramaturgien eller det som den vedkommer, er jo en ringe Ting for mig. Disse Autorer ere jo snart tyggede og fordøiede.

Men der er een Bog, som jeg har læst mere i end Hr. R., og hvori jeg altid vil blive en 20 til 30 Sider forud for ham: jeg mener Livet. Dette

er den bedste Haandbog, en dramatisk og dramaturgisk Skribent kan have at raadføre sig med. Og Livet har sine Særdeleshed er af Sted og Tid; Tidens og Stedets Smag og Sæder skal jeg kunne hitte, som komisk Autor skal jeg kunne shoot folies as they fly; eller alle Dramaturgiens store og smaa Mænd, fra Aristoteles ned til Schink, (det er fra Cedertræet ned til Hysopen) nytte mig ikke mere end gamle Almanakker.

Imellem min og den gode selvbeskikkede Dramaturgs Alder er saadan en Forskiel, at ingen, uden een af hans blinde Tilhængere kan sætte ham i Sammenligning med mig. Ved min Bestemmelse har jeg fra mit 15de Aar af ideligen havt med Mennesker af alle Stænder og Tænkemaader at bestille, og lært den menneskelige Natur at kiende saa at sige intus & in cute; thi en Læge seer den ofte ganske blottet af al Konst. Reist har jeg mere end han, talt Landets Sprog overalt med saadan Lethed, at jeg har kunnet føre mig den familiere Omgængelse til Nytte, for ogsaa hos dem at lære Livet og det menneskelige Hierte at kiende. En Smule Skarpsindighed tør jeg nok sige jeg har bragt med hvor jeg kom: til Satyren har jeg altid havt en alt for heldig Tilbøielighed: jeg har altsaa vel ogsaa kunnet sanke nogle Ar.

Dersom altsaa Hr. R. ikke ganske var blindet og beruset af sine Venners Bifald, og stolt af sin ustandsede Fremgang, saa havde han betænkt sig lidt førend han talte om dramatisk Nøgenhed.

* * *

Professor Eberhard i Halle har nyeligen viist at Melodramer f. Ex. Ariadne og Medea ikke fortiente det Bifald man giver dem. Skal saadant et Stykke gjøre den rette Virkning, saa bør Deklamation og Accompagnement sammensmelte i eet, hvilket efter den brugelige Maade ikke kan skee. Det Ubestemte i Deklamationen og det Bestemte i Musiken tillader ingen Harmonie, ingen Sammensmeltning. Accompagnementen opvækker hvert Øieblik en Længsel, som formedelst det idelige Afbrud ideligen bliver utilfredsstillet.

Saaledes raisonnerer denne Lærde: saaledes maa enhver raisonnere, som veed en lille Smule af hvad Skuespil og hvad Musik er, og hvad Hensigt begge have.

* * *

Kiøbenhavns Dramaturg giver en ung Skuespillerinde, som i en Scene med en Officeer der vilde tage sig Friheder, efter hans Mening for længe har

leet, den Erindring at hun ikke maa gisre det tiere, fordi sligt vilde kaste et tvetydigt Lys paa den Persons Karakter som hun skal forestille. Ogsaa heri seer vi hvor lidet han kiender til den menneskelige Natur.

At en Pige leer, naar en Mandsperson brydes med hende for at røve et Kys, er aldeles intet Beviis paa at hun modtager disse Karesser med Fornsielse. Latter er i saa Fald meget ofte en ufrivillig Bevægelse: der ere de Fruentimmere, som uagtet den Indignation de føle, ikke kunne modstaae den physiske Drift at lee. Medens Taarene ere færdige at vælde ud, kunne de overlade sig til en Latter som gaaer dem igiennem Sielen. Latter kan altsaa være Smertens Udtryk hos undseelige Fruentimre.

I det nærværende Tilfælde kommer den Omstændighed til, at Scenen har noget komik, som midt i Grethes Fortrydelse kan virke paa hende. Hun har behandlet Personen som en Nar, og naar en Pige brydes med en Nar, saa kan hun neppe andet end lee en Smule af denne Helt. En Mand af det ædelste ømmeste Hierte hindres derved ikke altid at lee, naar han seer en falde paa een pudseerlig men ikke farlig Maade.

Af hvad Hr. R. siger om Tingen maa man formode, at han heller ikke har seet eller læst Stykket.

Hans Ord ere: „Hun maa endeligen ikke vedblive at lee, imedens Lieutenanten brydes med hende, for at kysse hende — hun leer kun overlydt" (i Stykket mere dansk: af fuld Hals) „i det Øieblik hun har slaaet ham med Hatten; men saa snart han vil hevne dette Slag med et Kys, bliver Grete vred og fortreden." Her maa Hr. R. enten ikke have seet eller læst, at hun kysses førend hun slaaer med Hatten; og da gior han som Blisil naar Tom Jones skal have Hug: da bør han ikke tale om at ikke kunne høre; eller han har den ganske originale Idee, at det gierne kan lade sig giøre at en Pige kysses engang, uden at hun behøver at vredes, men anden Gang duer det Pokker ikke: at Latter ved anden Gang kaster et tvetydigt Kys paa Fruentimmer, men første Gang siger intet efter det gamle Ordsprog: Einmal ist keinmal. Naar han dog vilde sige noget, skulde han lastet Gotter, der lader hende spøge efter det første Kys.

Og hvad, om Skuespillerinden nu skulde vedblive at lee for at give Lucas desmere Grund til Jalousie?

Den 6 Februarii 1789.

Trykfeil:

S. 50 Lin. 24. læs: ikke engang
— 53. — 5. — erfaret den af
— 56. — 18. — er ikke ligt
— 62. — 3. — Monopolium, Sottiser?

Dramatiske Tillæg
til
Museum og Kritik og Antikritik.
No. 10.

Olim hæc meminisse juvabit.
VIRG.

Dersom man blot saae paa Udfaldet, saa var det en stor Daarlighed at giøre noget som man er sig bevidst, at ingen Egennytte, ingen uædel Hensigt har Deel i. Megen Feide har jeg havt i Verden uden- og indenlands; men naar jeg mønstrer dem jeg har stridt med, saa have blant dem jeg har roest eller giort Tieneſter, været mine aſsagteſte Fiender, om ikke offentligen, saa dog skiult. Undertiden er der dog een som synes at føle, at han ikke har ladet mig vederfares Ret: den Taage som først Lidenskab, og siden Dreblæsere og Sammensyere have betaget ham Synet ved, adspredes ofte under Vaabenstilstanden; thi hvor der i Grunden er et got Hierte, kan unært Had lige saa lidet vedvare, som Aandedrættet kan underholdes i uforfriſket Luft. Men hvor den fristende Følelse af egen Ringhed ideligen holder Avind vaagen, og denne ideligen pirrer Siælen, der kan gamle Sindssaar ikke læges:

Det være som det være vil, jeg har oftere havt Grund at forkryde at jeg har roest end at jeg har lastet. Om ikke den Person hvis Bog, Talent eller Handling blev anbefalet, selv har takket mig ilde, saa have andre paataget sig det.

Til disse sidste hører Hr. Rahbek. Den Roes jeg i mit franske Blad har given en Debutant, eller rettere den Anmodning til Publikum, jeg paa hendes haabefulde Talent og paa hendes kritiske Forfatning har grundet, kalder han Fornedrelse af hende og af mig selv. Han kalder det Tiggen og Tryglen: han siger, at det er skeet paa den meest ydmygende Maade for Debutanten.

Dersom jeg var den Fiende af Hr. Rahbeks Person, som jeg kun er af hans dramaturgiske Fremgangsmaade, kunde jeg kun leet af sligt. Thi hans Karakterkvinder vist neppe ved saadanne Udfald, paa hvad der er sagt til den selvsamme Persons Fordeel, som han selv med Varme har taget sig af.

Lad os høre hvori denne Ydmygelse, denne Tiggen og Tryglen bestaaer: lad os beskue mit Blad ved Lyset: vi seer med samme Diekast Hr. R. besynderlige Fortolkningsmaade.

Efterat jeg har talt om den smukke Figur, den aabne og læselige Physiognomie Debutanten har, siger jeg: „Men det er ikke nok; Naturen har „endnu ved andre Gaver holdt hende skadesløs „for en umild Lykke. Hun har de bedste Organer, „en meget klar Stemme" o. s. v. Og nu siger jeg: „Ikke taler hun med den Tillid, som lægger saa „megen Ynde i hvad de andre Thalie's Døttre tale. „Dette er ganske naturligt, hun er endnu under „denne Tvang, denne Undseelse" (det franske Ord Sujettion lader sig ikke got fordanske,) „som et „Parterre maa paalægge, der imod hende viser sig „saa vanskeligt, saa ubevægeligt, efterat det har, „ikke givet, men bortsdslet Bifald og Bravoraab „paa en Skuespiller, som i hvor grundet det Haab „er man har om ham, dog aldrig vil gjøre større „Lykke i hvad Fag han vælger, end hun kan gjøre i „sit, dersom hun er lykkelig nok at finde Raade for „Publikum, at bedømmes som den den der vil blive „Skuespillerinde, og ikke som en allerede udlært „fuldkommen Aktrice, og at opmuntres, veiledes og „understøttes af dem hun engang vil gjøre Ære." Derpaa taler jeg om at hun ikke mere er i den unge Alder; at hun ikke af Tilbederes Virak vil lade sig gjøre svinglende, o. s. v. Og nu siger jeg: „Hvilke „Fordele, dersom man vil lade hende vederfares „Ret!" Er det ydmygende? Er der at fornedre

hende og mig? Tigger jeg her blot om Barmhiertighed? Tigger den som taler om Ret? Fornedrer jeg den som jeg beder Publikum betragte under sit rette Lys?

Jeg tilstaaer videre, at hun endnu ikke har de rette Armbevægelser, ikke er theatervant nok, og andre uvæsentlige Ting. „Men," lægger jeg til, „skulle vi dømme ugunstig om hende fordi hun ikke „strax har det som ingen, slet og aldeles ingen har „havt ved sin første Debut, undtagen de som først „have været ved Dandsen? Værer dog saa god, „Messieurs les Difficiles, at nævne de Skuespiller„inder, som fra Begyndelsen af ere fremkomne „begavede med alle Fuldkommenheder, som om de „vare faldne af Skyerne?" — „Man maa nu „sige at hun ikke har Følelse nok, saa vil hun dog ikke „mangle den, naar hun først har Grund til at „fatte Mod, ja hun kan ikke mangle den. Intet „gior Hiertet saa blødt, Siælen saa øm, som Van„held. Modgang er en Skole, hvori man alt for „let lærer den store Konst at røre. Et ædelt Fruen„timmer, som har smagt hvad det er at lide Man„gel, vil aldrig være en raa Begynder i de ømme „Roller. Det er alt for let for hende at sætte sig i „den Ulykkeliges Sted, som hun skal spille."

Hvad siger jeg nu om hende, som fornedrer hende? At man har Modgang og Vanheld at stride

med, ja at man har lidt Mangel, skal man derved skamme sig? Er Mangel ikke fornedrende, saa fornedrer det heller ikke at tale om den, som om en Grund mere at fatte got Haab om den omtalte Person, og at anbefale den til Publikums Understøttelse, ikke med Penge, men med Opmuntring, med en Opmuntring grundet paa retsindigt Hensyn til det Anlæg, de Fordele hun allerede har.

Om hendes huuslige Omstændigheder talte jeg for en anden vigtig Aarsags Skyld.

Jeg veed ikke rettere, end at den Debutant her tales om, allene hengiver sig til Theatret for at have med sin Moder en Udkomme, som i disse svære Tider falder vanskeligt at vinde ved flittige Hænders Arbeide. Forfængelighed og visse andre Udsigter, bestemt Lyst til Theatret, Vished paa at glimre paa denne Bane, intet af alt dette har bevæget hende til at melde sig ved Direktionen. Hvad da andet end det høist undskyldelige, det billige Ønske, at have et anstændigt Levebrød? Og til at søge Levebrød ved Skuepladsen paa en Vei, hvor Erfarenhed har lært at endog værgeløse Fruentimre ikke ere sikre for en uædel Kritiks grusomme Braad, dertil kan nu neppe andet end haard Nødvendighed drive et honet Pigebarn. Havde den omtalte Debutant gierne kunnet være dette Skridt foruden, havde hun kunnet vinde

anstændigt og varigt Underhold for sig og en gammel Moder paa en anden uskyldig Maade; saa havde jeg taget dobbelt feil, nemlig baade i Hensende til hendes huuslige Omstændigheder og til hendes Tænkemaade. Kunde hun selv undsee sig ved hvad jeg har sagt om Modgang og Gienvordighed; kunde hun selv skamme sig ved at ansees for det som helst for nærværende Tid tusind honette, endog fornemme og fortiente Mænds Døttre ere; o! saa vilde jeg offentligen bede Publikum om Forladelse, at jeg var faldt det besværlig for hendes Skyld.

Den som ikke med store Prætensioner, ikke med Tillid til overordentlige Gaver, ikke med en vis Spekulats, men med Haab om at finde anstændig Udkomme ved Skuepladsen, uden at blive den til en Byrde, træder frem paa den, den dømmes lemfældigt af danske Folk. Derfor har jeg sagt hvad ikke alle hendes Dommere vidste.

Er jeg urigtig berettet, saa gior det mig ondt.

Endeligen siger jeg: „Medlidende Siæle, „ædelmodige Hierter, billigt og retsindigt tænkende Gemytter, dømmer om hun har en „Ret til eders Opmuntringer.“

Der siges ikke: „forbarmer eder,“ men „dømmer om hun har Ret til eders Opmuntring.“ De merkværdige Ord Esprits equitables

& juſtes,, har Hr. R. ikke lagt Mærke til, eller han har ikke villet ſee dem.

Hvori ſtikker her det Fornedrende, det Tiggende og Tryglende? Den der henvender ſig til de billigt tænkende, til de rigtig og retſindigt tænkende (juſte ſiger begge Dele,) tigger og trygler ikke. Han appellerer a male informato ad melius informandum. Han beder ikke at der maa handles efter blot Medlidenhed og Barmhiertighed, at Mangel af Værd og Fortieneſte ikke maa komme i Betragtning; men at det maa ſkee, ſom man finder er Ret og overeensſtemmende med hvad man har giort for en anden.

Hr. R. udmærker ſig ved Urigtighed i ſine Bedømmelſer, ved Skievhed i ſine Udtryk, ved en Drift at deſpotiſere endog over ſit Modersmaal. Derfor ſkulle de Ord: „dømmer om hun har Ret „ til eders Opmuntring," være ſaa meget ſom at tigge.

Hvad, om jeg nu med den ſamme Egenmægtighed vilde ſige om ham, naar han taler om en Skuespillerindes Seier, at han derved vil kommandere got Folk til at klappe? At diſſe Ord ſkulle ſige: „En Seierrolle bør applauderes: „her „ er een: ergo haver man at applaudere?"

Ikke ſkal jeg give hans Ord ſaadan en Forklaring, naar han ikke vil mistyde mine. Men giør han mine Ord til det ene, ſaa giør jeg hans til det

andet: Mistydning maa være ligesaa undskyldelig hos mig som hos ham.

Og om dog een af Delene skulde være, da heller Supplikant hos Publikum end Commandeur.

Hvad det Udtryk angaaer, at finde Naade for Publikum, da maa jeg endnu anmærke, at dette Publikum har en Debutants Skiebne i sine Hænder. Naar den kritiske Aften kommer, og der endogsaa da hersker den rædsomme Taushed, da er det ikke utienligt at tale i det Sprog, som jeg har brugt.

To gange havde den omtalte Debutant viist sig, og saa Hænder vare bleven rørte. Hvad om det nu og var gaaet saa den tredie Aften? Mon hun kunde vedbleven at debutere? Mon ikke denne Publikums Koldsindighed imod hende, helst i Sammenligning med en anden Debutants overordentlige Indklapning i Thalie's Præsteskab paa selvsamme Tid, maatte bleven anseet som det visse Tegn, at man saae hende med liden Fornøielse?

(Resten følger.)

Den 13 Februarii 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. II.

En marquant les defauts, reſpectons le genie. SABATIER.

At tale forſtaaeligt og tydeligt i ſine Repliker, det er unægteligen een af de første Pligter en Skuespiller bør beſtitte ſig paa at opfylde. Det er ikke Stykket allene, ſom taber ved en ufuldkommen Udtale; men Tilſkuerens Taalmodighed ſættes ogſaa paa Prøve: han man jo arbeide med Forſtanden for at giette ſig til hvad han ikke hørte. Og i den Tid hans Tanker ere ſyſſelſatte med at fylde diſſe Huller i Repliken, ja i Scenen, kan han ikke nyde det følgende: Stykket faaer enten et Forſpring, eller han faaer at lade ſig nøies med Fragmenter. Har han allerede læſt eller tit nok ſeet det til at vide hvad der burde ſiges, ſaa er Skaden vel ikke ſaa ſtor; men den fulde Fornøielſe, det fulde Værd for ſine Penge har han dog aldrig.

Det har derfor altid været et Hovedøiemeed for dem der beſtyre en Skueplads, enten det er en Direction eller en Entrepreneur, at Publikum til-

fredsstilles i denne væsentlige Post. Men dette skeer ikke altid med lige Held.

Nogle Skuespillere bestræbe sig at faae den Tydelighed, som Naturen har nægtet dem, ved Kunstens Hielp. De tale langsomt, eller de oploste Stemmen, eller de gisre begge Dele.

De physiske Aarsager, som nøde dem til at anvende slige Midler, ville vi nu ikke undersøge, men blive staaende ved den theatralske Virkning.

At underholde Illusionen, at komme Naturen og Livet saa nær som mueligt, er den sande Skuespillers saavelsom den gode dramatiske Autors store Bestræbelse.

Men naar nu den første altid taler langsomt, skader han da ikke Illusionen? Forestiller han en Bonde, saa lade vi det passere; thi saadan en Person bliver gierne ved sin sædvanlige Rhytmus. Der er neppe nogen Lidenskab, som bringer hans Tale til Tresierdendeel, end sige Sexttendeel Takt. Men en Mand af Stand, som geraader i Ild, helst i den som Kierlighed har tændt, en hos en levende ung Herres Tiener, som spinder paa en Intrigue, og andre Personer af Hovedstadens Verden, kunne ikke i saadan Forfatning tale saa langsomt, som om de tydeligen og lydeligen oplæste deres Rolle for Publikum, uden at give Livets Kiendere Forargelse.

Taler en Skuespiller vel høit, saa lider Illusionen ogsaa. I denne forhøiede Stemme bemærke vi alt for let den Bestræbelse at forstaaes: og enhver Bestræbelse blotter Skuespillet: vi høre nu Akteuren eller Aktricen, som debiterer sin Rolle. Undertiden gaaer dette saa vidt, at Repliken bliver lydelig paa vore Ørens Bekostning.

Det er altsaa alt for ofte Illusionen skadeligt, at en Skuespiller for den Tydeligheds Skyld, som Naturen har nægtet hans Mæle, enten taler langsommere eller høiere end han er vant uden for Theatret.

Den Feil at altid tale hastigt, kan ikke nær saa meget hindre Illusionen, endskiønt den tilvisse i flere end een Henseende kan og bør mishage Tilskuerne eller rettere Tilhørerne. Thi vi see i det daglige Liv mangfoldige som tale hastig, endog naar de ikke ere i Affekt; derimod ganske faa, som i en ophidsende Sindsbevægelse tale med deres sædvanlige Langsomhed.

Hvad følger af det hvad vi hidtil have sagt? At det er den første Egenskab, som der maa sees paa ved enhver, som melder sig for at blive kongelig Skuespiller, ja i vel indrettede dramatiske Selskaber ved enhver, som vil tage en Rolle der just ikke er af det lave Slags, at have et godt forstaaeligt Mæle, som saadan Person ikke behøver at give

Tydelighed paa nogen af de anførte Maader. Og dernæst at Jomfrue Laurentius er iblant andet for sin naturlige Udtales Skyld særdeles Opmuntring værd.

* * *

Jeg kunde her lægge andre Exempler til ved at nævne de kongelige Skuespillere og Skuespillerinder, som Naturen har skienket denne Gave; men alle mine Læsere kiende dem, og det vilde stride imod den faste Beslutning jeg har tagen, ikke uden den høieste Nødvendighed, nemlig uden en Opfordring, som er værd at lægge Mærke til, at navngive nogen af dem, enten særdeles med Roes eller Dadel.

Saadan Roes kunde opvække Misfornøielse hos dem der troede at tabe derved. Og denne Misfornøielse var det Synd at paadrage dem. Saadan Roes kunde udtydes som om jeg vilde hverve et Partie, som om jeg personlig var hengiven til nogen, helst af det smukke Kiøn, hvilket er ganske imod min Tænkemaade, da jeg er alt for jalour over min Autor-Kredit, og vilde kaste min Pen i Ilden, dersom den behøvede nogen anden Dødeliges Hielp til at vinde og vedligeholde Bifald, især den foragtelige Hielp som Tilhængere kunne give. Kunde nogen fornuftig Autor falde for en theatralsk Persons Ydigheder, da maatte han ofre dem alt hvad han

havde at ofre, kun ikke det som bør være ham helligst, — Sandhed og Overbeviisning.

Gientagen Roes kunde ansees som Beviis paa Partiskhed: og den Fare vil jeg ikke staae, selv at beskyldes for hvad jeg har bebreidet en anden.

Ved stærkt at berømmes kunde en Skuespiller mueligt ansee sig som forpligtet, i hvor fortient denne Berømmelse end maatte være. Men at paalægge een noget Baand ønsker jeg ligesaa lidet som selv at see mine Hænder bundne. Ville de bevise mig Agtelse og Venskab, saa skal den ikke kunne ansees som Taknemligheds Virkning, som en Giengield de ikke kunde undslaae sig for. Finde de for got at menagere andre, lige got hvem, saa skulle de dertil have al Frihed for deres eget Hierte, ligesom jeg paa min Side ikke vil forbinde min Pen med en Skuespillers Meriter ved et uopløseligt Ægteskab. Skulde jeg rose nogen Navngiven for sit Spil, saa beder jeg mine Læsere at ansee denne Roes allene som en Komedieseddel, at den kun gielder for den Aften den er given.

Den sande Maade at gavne Theatret, er dog nok denne, at tale almindeligen om de Feil som kunne begaaes af Skuespillere: og lade saa, efter Hr. Rahbeks Ord, den pibe som rammes, om saa er at den vil pibe, hvorom jeg ligesaa meget tvivler, som jeg er vis paa at den ægte Konstner

uden Fortrydelse vil tage sin Deel af saadanne almindelige Betragtninger. Dramatiske Selskaber ville maaskee ogsaa have nogen Nytte af slige Anmærkninger: de kunne tiene til at bevare en spillende Medlem for den slemme Feil at kopiere denne eller hiin Person paa den kongelige Skueplads alt for nøie. Ligesaa kan der neppe være en uskyldigere Maade at belønne og opmuntre heldig Flid, og at lade en ypperlig Talent vederfares Ret, end naar man taler i Almindelighed om det, som viser det sande Kald, og den frugtbringende Bestræbelse. Lad saa de Skiønsomme og Retsindige gisre Anvendelsen derpaa: lad dem kiende ham eller hende i Trækkene: og lad ham eller hende selv smile paa mit Blad, som paa det Speil som siger dem: „Jo, jo, du er saa ret god, bliv kun ved den Smag.“

Anvendelsen vil altid være des lettere, jo mere der tales om en Ting i den rette Tid.

Denne Beslutning har jeg tagen i disse sidste Uget. Den Mistydning, som min Anmodning til Publikum, i Anledning af en Debutant, har været underkastet, har giort mig kied af, ligesom og den Skiebne denne selvsamme Debutant efter den Tid har havt for Hr. Rahbeks Domstoel, har giort mig frygtsom for, at navngive, ja at kiendeliggisre (sit venix verbo) den jeg finder værdig til at opmuntres.

Men berøver jeg mig den Fornøielse at berømme og anbefale Personer, saa skal jeg holde mig skadesløs ved des friere at revse Feil, ligesom jeg og i nogle Nummere har begyndt at gjøre.

* * *

Den Debutant, som i forrige Nummer er omtalt, har Hr. R. i Novembers Minerva tilstaaet at besidde de Fordele jeg i Museum havde berørt. Figur, Mæle og Stemme høre unægteligen til de væsentligste Egenskaber en Skuespillerinde kan have. At gjøre Publikum opmærksomt derpaa holdt jeg for min Pligt, da hendes Skiebne var nær ved at bestemmes. Hr. R. paaankede jo offentligen den Mangel paa Undervisning, som hendes Armbevægelser røbte. Jeg var dristigere: jeg beklagede den Koldsindighed, Publikum havde viist imod hende, i Sammenligning med en anden Debutants Modtagelse.

Jeg skrev det franske Blad, og jeg veed med Vished hun havde intet ydmygende fundet deri, da hun havde ladet sig berette Indholdet. Den tredie Aften kom, og hun fik den største Opmuntring formedelst tre gange Klap efter Stykket, og engang strax i Begyndelsen. At dette ikke kom fra et Partie, fra fordeelte Venner, kunde man nok skiønne: dertil var Bifaldet for stærkt.

Den som vilde anſee dette for en Virkning af mit franſke Blad, gjorde mig en ſtor Compliment, ſom jeg maatte være ſaare ſtolt om jeg troede at kunne modtage med et Buk og et koldt: „de dømmer alt for gunſtigt om min ringe Evne.“ Nei, mit franſke Blad læſes ikke af ſaa mange: og jeg er desuden alt for ringe til at kunne bevæge alle dem ſom da klappede, til at gjøre det paa min offentlige Anmodning. Egen Følelſe, egen Overbevisning om at en ſaa haabefuld Debutant fortiente Opmuntring, fortiente et upaatvivleligt Tegn at Publikum var tilfreds at hun blev antagen, den og den allene, var Aarſag at det gik ſaa ønſkeligt for hende ved denne tredie Debut.

Hun har debuteret fierde gang, og atter vunden Bifald, endſkiønt hun havde en ſaare farlig Rolle.

(Mere herom i næſte Nummer.)

Den 20 Februarii 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Museum og Kritik og Antikritik.

No. 12 og 13.

Speak hearts for us, to them we make appeal.
Tell us not what you think but what you feel.

Nanine's Rolle er alt for kritisk for en Debutant. Den udfordrer den mest øvede Skuespillerinde. Det er en sammensat Karakter. Hun skal ikke blot være uskyldig og naiv, hun skal og have glimrende Egenskaber; thi disse, disse, ikke blot hendes Figur og Uskyldighed, have indtaget Greven. Dernæst skal hun elske ham, skal føle det Ydmygende i Baronessens Behandling, det Ufortiente, det Uædle i Grevens Medfart. Begge Dele skal hun vise ved visse Leiligheder: i det mindste skal man see Glimt, men klare Glimt af Kierlighed og af Indignation. Frands Bohms Frierie, Haagens Samtale, Grevindens Godhed, Faderens Komme, alting maa virke, men stærkt virke paa hende: thi hun har en øm, en ædel Siæl: hun har intet mindre end Phlegma. Men deri ligger den Dyd, det Ophøiende, at hun altid vinder Seier over sin Kierlighed og andre Følelser, der stride imod hendes Pligt, at

hun dæmper dem, naar de ville udbryde. Hun skal dølge alting for Personerne i Stykket, men intet for Tilskuerne. Til os skal hun tale igiennem Pantomimen, hvor Ord ikke ere tilladte.

Hendes udvortes Forhold, hendes Tale skal være mere passiv, men hendes Hierte skal være aktiv, ja i heftig Bevægelse. Den Kamp og Strid i hendes Siæl, som Voltaire ikke har kunnet udtrykke med Ord, skal hun vise ved det stumme Sprog. Hendes Aktion skal være et Supplement til Digterens lille Mesterstykke. Pligt og Kierlighed imod Greven, Taknemmelighed og Hengivenhed til hans Moder, Glæde og Smerte ved at see sin Fader, alt dette skal virke, storme paa hende i den sidste Scene: hun skal rives hid og did af disse stridige Drifter, som Lina af de Vilde og Valvais.

En Rolle fuld af saa blandede og saa afvexlende, saa stærke og dog saa undertrykte Følelser kan ingen Debutant spille til enhvers Fornøielse. At ikke strande paa denne Klippe, viser det sande Talent.

Lady Kitty Crocodile.

En Komedie i een Akt,
omarbeidet og forkortet
efter Footes Stykke i tre Akter.

A trip to Calais. *)

Personer:

Lady Kitty Crocodile, en engelsk Enke af Stand.
Oberst Crosby.
Miss Lydell, Enkens Selskabs-Jomfrue.
Hetty, den sammes Kammerpige.
Mistress Clak, en londonsk Modebandlerinde.
Jenny Minikin, en ung Pige bortløben fra London.
En Tiener.

Skuepladsen forestiller Værelser i Lady Kitty's Hotel i Calais.

*) Hertuginden af Kingston bød ham 1600 Guineer for ikke at spille det: men han fordrede hele 2000.

Mere derom kan man læse i Hertha No. 2.

Første Scene.

(Et Forgemak.)

Miß Lydell, Hetty.

Miß L. Nei, sandeligen, der kan aldrig have været urimeligere Kone til!

Hetty. Ikke to Minuter ved eens Sind. Jeg undres, Miß, at De kan holde det ud.

Miß L. Jeg bier ogsaa kun efter en god Leilighed at slippe fra hende, at sige en Leilighed som vilde retfærdiggiøre mig i mine Venners Øine.

Hetty. Den behøver De ikke at bie længe efter.

Miß L. Ak! min kiere Hetty, hun kiender ikke det halve af hvad Kneb hendes Naade bruger. Hun har ganske indtagen min Familie med sine gientagne Løfter. I Haab at hun vil forskaffe mig anstændig Udkomme paa Livstid, som jeg dog er vis paa aldrig skeer, betroede de mig til hendes Omsorg.

Hetty. Men hun kan for Skams Skyld ikke undslaae sig for at giøre noget for Dem, Miß, efter at have, om jeg maa sige, slæbt Dem med sig, næsten hele Verden igiennem.

Miß L. Deri ligger Grunden til hendes nærværende Forhold imod mig. Hun veed hvad hun har lovet: og nu saae hun gierne at jeg af Utaalmo-

dighed giorde nogen dum Streg, der kunde berettige hende til at bryde sit Ord.

Hetty. Saa? Er hun saa snild?

Miß L. Ja derfor seer hun, Hetty, hvorledes hun paa samme Tid plager, driller og ydmyger mig naar vi ere allene, og stiller sig som hun havde særdeles Agtelse og Kierlighed for mig for Folkes Øine.

Hetty. Sandt er det, Miß. Det ligner i alle Maader hendes foregivne Grædmelse over Sir Johns Død. Hun hyler og flæber over den arme Stovle, den salig Herre har efterladt —

Miß L. Sagte, Hetty, hun kommer.

Anden Scene.

Lady Kitty. De forrige.

Lady K. Saa? I geheime Conseil sammen, som jeg seer? Hvad Ulykker skal der nu igien fødes? — Miß Lydell, jeg kan ikke nok undres over, at hun vil forføre mine Folk. Er det Takken for al den Godhed jeg har beviist hende?

Miß L. Det gior mig ondt, at Deres Naade troer jeg kunde være i Stand til —

Lady K. Være i Stand til? — (til Hetty) Gaae, hun med sin nysgierrige uforskammede

Fæs. Hun tænker nok at opsnappe noget hun kan løbe og sladdre om med den øvrige Bagage.

Hetty. Jeg forstaaer ikke hvad Deres Naade mener med Bagage. Vel er vi Tienere, men derfor kan vi gierne være saa gode Christne som andre Folk, haaber jeg.

Lady K. Hold Munden Næsviis, og gaae naar jeg befaler.

Hetty. Bagage? — hiertelig gierne: jeg gaaer strax, om det saa var af min Tieneste, naar det kommer saa vidt at man kaldes Bagage. Nu løber vi om med Bagage! (Gaaer.)

Lady K. Naa, Miß, dette er Frugten af hendes nedrige skinhellige Kabaler. Disse Lærdomme har hun præket dem.

Miß L. Jeg, naadige Frue? Kan De formode, jeg skulde nedlade mig —

L. K. Nedlade, Miß? Jeg begriber ikke hvad hun vil sige dermed. Hvori bestaaer det, Kiære, at hun er bedre end de? Mon hun troer, fordi jeg tillader hende at spise ved mit Taffel, tør hun give sig disse Airs? Vel var hendes Fader Præst paa eet af mine Godser, men det er ikke sagt, at jeg derfor skal forsørge alle de Tiggerunger han har efterladt sig.

Miß L. Naadige Frue, jeg har aldrig underſtaaet mig —

L. K. Ikke desmindre har jeg udſtrakt min Ædelmodighed til hver een af dem. Der var hendes Moder: var det ikke mig allene, ſom hialp hende til en Plads i de Fattiges Huus i Bromley, hvor hun, paa Føde og Klæ'er nær, har alt hvad en Kone af hendes Stand kan behøve?

Miß L. Jeg har aldrig nægtet —

L. K. Har jeg ikke hiulpen hendes Broder Thomas til at blive Volontair?

Miß L. Jeg tilſtaaer det.

L. K. Og hvad hende ſelv angaaer, har jeg ikke uden nogen Aarſag, undtagen vidtløftig Slægtſkab, tagen hende til mig, ſat hende over min egen Kammerjomfrue, og giort hende til min Selſkabsdame?

Miß L. Jeg haaber jeg har ikke viiſt mig utaknemmelig.

L. K. Ikke det, Miß? Hvor tit har jeg ikke attraperet hende, at hun coqueterede med min ſalig Herre, og ſøgte at beſnære ham?

Miß L. Jeg haaber Sir John har aldrig beſkyldt mig for nogen ſaadan Hemſigt.

L. K. Nei, der forlod hun sig paa, Miß. Hun vidste han var for ædelmodig og eiegod til at blotte hendes skiændige Streger; men for mig kunde hun ikke skiule dem.

Miß L. Men for Himlens Skyld, naadige Frue —

L. K. Endog i Italien kunde hun ikke lade være. Der var Prinds Pincossi og Cardinal Grimsky, som hun søgte at fange.

Miß L. Jeg, Deres Naade?

L. K. Ja hun. Hvorfor skulde de ellers paa Assembleen foretrokken hendes Selskab for mit? Jeg haaber dog hun troer ikke hendes Person og Figur kan sættes i nogen Ligning.

Miß L. Jeg aldrig indbilder mig —

L. K. Desuden veed hun nok selv, Miß, at jeg aldrig torde tage hende med til en Konferents hos Paven, af Frygt at hun skulde prøve paa hendes Coquetterie med ham ogsaa.

Miß L, Gud bevare mig! —

L. K. Og nu her endogsaa. Oberst Crosby, den eneste skikkelige Mand i hele Calais, savnedes aldrig ved mit Natbord, da jeg var her for; men nu opholder han sig ikke et Øieblik, undtagen naar hun har Opvartning. Ja da gaaer han ikke!

Miß. L. Jeg er saa forvirret over de forunderlige Beskyldninger Deres Naade giør, at jeg forsikrer jeg ikke veed hvad jeg skal svare.

L. K. Jeg troer det sandeligen. Men hun seer, Miß, alle hendes Kneb er opdaget, og jeg skulde lade hende vide, Miß Lydell, at hun er den listigste, snueste, skinhelligste, farligste Pimpernille, jeg nogen Tid har seet; dersom mit gode Hierte og min Levemaade tillod det. En Dame af Stand bør aldrig tabe sin Værdighed af Sigte.

Miß L. Var jeg i Stand til det halve af de slette Handlinger, som Deres Naade bebreider mig, saa kunde jeg have saa megen Afskye for mig selv, som De hader mig. Men jeg tør ikke ønske, at Deres Naade skulde beholde en ung Pige omkring sin Person, som De har behaget at fatte saadan Afskye for. Behag da at lade mig komme til min arme Moder, som i sin Alder og Skrøbelighed maa behøve min Hielp.

L. K. Hvem hindrer hende, Miß? Hun kan jo gaae naar hun lyster.

Miß L. Deres Naade maa behage at lade en paalidelig Person følge med, eller i det mindste give mig et Par Linier med til min Moder, at hun kan see jeg hverken har vanæret mig eller er løben fra Dem.

L. K. Saa? See her har vi et nyt Paafund. Hun vilde nok bilde Folk ind at jeg af Caprice var keed af hendes Selskab, og nu havde den Grusomhed at jage hende bort førend hun vidste hvor hun skal hen. Nei, Miß, i det Haab bliver hun skuffet. Hun skulde bedre skiule Krogen naar hun vil fange mig.

Tredie Scene.

En Tiener. Oberst Crosby. De forrige.

Tieneren. Oberst Crosby. (Gaaer.)

Obersten. Jeg haaber jeg kommer ikke til Uleilighed. — Gode Gud! hvad er her paa Færde? Miß Lydell græder.

L. K. Ja stakkels Pige har i Dag faaet et Brev fra sin Moder, een af de værdigste Koner Verden eier. Tør deres Taarer, min allerkiæreste Lydia! (Sagte til hende.) Lumske, trædske, suurmulede Tøs! (høit.) Den arme Mistreß Lydell har en slet Helbred, Herr Oberst, og den kiære Pige, som visseligen er en øm og lydig Datter — (sagte til hende) Op paa Kammeret med jer, I forkeerte, flæbende Hex! — (høit.) De kan selv see Oberst, hvilket got, ædelt Hierte hun har. Men giv dem tilfreds, min beste Lydia, om de ogsaa miskede deres Mama, saa skal de dog finde en anden Moder i mig.

Oberſten. Hun er dog vel ikke i saa stor Fare, haaber jeg.

L. K. Den stakkels Piges ømme Sind og elskværdige Karakter volder at hun frygter det Værste. (sagte til hende.) Men er Mennesket gal. Skrup sig dog, og staae ikke her og flæb. — (høit.) Hun ønsker at komme op paa sit Kammer. Men lad ikke sin Sorg faae for megen Magt, mit Barn. Kiør sig en Tour i min Vogn. (sagte til hende.) Jeg haaber den vælter, at hun brækker Halsen.

(Miß L. gaaer.)

Oberſten. Hvor megen Ynde giver Dem ikke denne Opmærksomhed for saa værdig en Person!

L. K. Jeg frygter, Oberst, De vil kalde det en Skrøbelighed; men overdreven Menneskekierlighed er min svage Side. Jeg veed det; men en ædel Siæl som Deres, Oberst vil tilgive denne Feil.

Oberſt. Feil! det er Deres Kiøns Stolthed og Ære: det er Minerva's uovervindelige Ægide, som alle Hierter maa falde for.

L. K. Drøvelse giør gierne Hiertet blødt, og Himlen veed, mig blev den rigeligen tilmaalt. Den kiære Gemal, hvis Billede jeg bærer paa min Haand —

Oberst. For Himlens Skyld, naadige Frue —

L. K. Og stedse vil bære. — Men hvortil dette Erindringstegn? Er ikke dit søde Billed gravet ind, dybt gravet ind i mit trofaste Bryst?

Oberst. Deres Naade maa sandeligen ikke overlade sig til disse Følelser: de kunde sætte Deres Helbred i Fare.

L. K. See her! kan jeg beklage ham for meget? Men du gik kun forud, min Dyrebareste!

Oberst. Lad mig vise Ærbødighed for Grændsmelses hellige Time, og ikke forstyrre Dem ved frugtesløs Trøst og uforstandig Ceremonie.

(Han gaaer.)

L. K. Efter en kort Tid skal vi igien forenes, for aldrig mere at føle Skilsmissens Pinsler! O! Gud give det var mig tilladt med egen Haand at forkorte Tiden! I denne Aften endnu skulde den stille Hvelving indslutte os. Med Glæde skulde jeg nedstige i Dødens kolde Kammer —

Fierde Scene.

Hetty. Lady Kitty.

L. K. Hvorledes kom denne Karl uden Levemaade til at slippe ind, uden at lade sig melde?

Hetty. Formodentligen har der ingen af Tienerne været tilstæde i Forgemakket.

L. K. Det er de jo aldrig. Kan nogen Dame være beladt med saadan et skiændigt Slæng. Men I veed allesammen at føre jer mit taalmodige og fromme Sindelag til Nytte.

Hetty. (for sig.) Ja du er en lille sagtmodig Due. (høit.) Der er nogle engelske Folk neere, som ønsker sig den Ære at tale med Deres Naade.

L. K. Kiender jeg dem?

Hetty. Een af dem er Mistreß Clak, Modehandlerinde af Pallmall.

L. K. Lad hende først komme ind. Er Salen i Stand til at imodtage dem?

Hetty. Behager Deres Naade at see hende i Taare-Salen?

L. K. Hvor ellers? Giør mørkt, og tænd Lysene. (Hetty gaaer.)

Denne Rolle begynder jeg nu at blive skrækkelig kied af. Da min Mand endnu var levende, havde jeg dog den Trøst at kunde lade ham bøde i Eenrum, for hvad Godhed og Kierlighed jeg viiste imod ham i Selskaber; men nu maa jeg lade mig nøie med mine Domestiker, og de ere undertiden ogsaa rebelske.

Disse engelske Kreaturer har saadanne dumme Begreb om Frihed i Hovedet! Jeg troer Tyrkerne vilde være gode Tienestefolk. Dog de Fæhoveder ere saa tam og ydmyg, at det næsten er umueligt at drille og pine dem, og den store Herlighed der er ved Magten, er at herske over Undergivne, som kan føle Aaget, og pibe naar det trykker dem. — Hillemænd! der kommer nogen — Ja, Mylord, i din Grav ligger alle mine Ønsker be —

Femte Scene.

Hetty. Lady Kitty.

Hetty. Salen er sat i Stand, naadige Frue.

L. K. Jeg var tilfreds Salen stod i lys Lue, og hun stod midt i Ilden! Jeg tænkte det var Obersten som kom igien, og saa var det hende, Nasviis! (De gaaer.)

(Fortsættelsen følger.)

* * *

Hr. Rahbek spørger i Minerva for December, hvorfor jeg ikke har talt om Jomfrue Fredelunds nye Debut i Skotlænderinden? Om jeg maaskee ikke vil være af hans Mening? Saa er omtrent Spørgsmaalet. Men derpaa svarer jeg kortelig, at jeg aldrig skal være af den samme Mening som han har, eller af en anden Mening end han har, naar det skeer imod min indvortes Overbeviisning. Aldrig har jeg skreven, og aldrig skal jeg skrive imod min indvortes Følelse.

Hr. R. maa bebreide denne Debutant hvad han vil. Jeg er hverken forpligtet til at forsvare, eller har Lyst at laste hende. Jeg giør kun Anmærkninger over hvad jeg finder for got at sige mine Tanker om.

* * *

Over Theatret i det kongelige Skuespilhuus i Byen, fra det forreste Dækken af indtil den allerbageste Fond, hvor Udgangen til Trappen er, hænger altid over 60 oprullede Dækkener. Nogle af disse tages bort, og andre sættes i deres Sted, ligesom Stykkerne er til, som skulle spilles; thi paa Loftet staaer endnu ligesaa mange. Dette veed enhver, som kommer paa Theatret. Naar man seer op

under Loftet, kan man tælle dem, og see hvor tæt det ene oprullede Dækken sidder imellem de andre. Man maa falde i største Forundring over, at saa mange Dækkener ikke mangen en Gang komme i Forvirring, og hænge i hverandre, eller at ikke et uret Dækken gaaer ned: man maa tilstaae, at der kan ikke være mere Orden nogen Steds i Verden i theatralsk Machinerie end hos os, allermest da det ikke er Maskinmesteren og hans Folk allene, som bestyrer og regierer alting, men Skuespillere, Dandsere, Statister, Figuranter o. s. v., have formedelst den Deel de have i Stykket eller Balletten ogsaa have megen Indflydelse paa Folkenes Forretning.

Naar man betragter denne Orden og Accuratesse i Maskineriets Brug i saa idelig afvexlende Skuespil og Balletter, og lægger Mærke til den Hovedomstændighed, at alt dette skeer uden Piben, Skraal eller Støi, i den største Stilhed og Rolighed, uden at alle Mennesker først behøves at vises fra Theatret og udaf Coulisserne, saa maa man bekiende, at den Mand, som forestaaer denne vigtige Deel af Theatervæsenet, og i saa mange Aar har forestaaet den med Berømmelse, har giort sig saa fortient om den danske Thalia, og er i sit Fag saa umistelig, som nogen i de andre Fag.

Den 2 Martii 1789.

Dramatiske Tillæg
til
Museum og Kritik og Antikritik.
No. 14 og 15.

Hos ego verſiculos feci, tulit alter honores.

At en Skuespiller ofte faaer et skingrende Bifald, som egentligen hører Autor til, at det ofte er Rollen, og ikke den der spiller den, som henrykker Tilskueren, er en Sandhed, som ikke nok kan igientages, omendskiønt den ikke klinger got i enhvers Øren. Hvor mangen engang har ikke en Holberg's, Moliere's, Regnard's, Goldoni's, og andre ægte komiske Autorers Vittigheder sat Parterret i saadan en Fornøielse, at Skuespilleren ved sin Udgang fra Scenen er bleven beklappet og bravoeret, som om han var rigtig den man havde at takke for disse smukke Sager. Den ukyndige, ja uværdige Akteur allene kan tilegne sig dette Bifald; ikkun den, som Egenkierlighed har blindet, kan troe, at hans Aktion, hans Talent allene har giort Replikerne saa behagelige, at han som en ypperlig Kok ved sit mesterlige Spil har sat saadan en Sauce paa den mavre Rolle, at den rigtig gleed: og at

det var efter denne hans pirrende Sauce, at Publikum lod til at slikke Fingrene.

Hvad nu er sagt om det Komike, det kan og siges om det Rørende. Hvor er det mueligt andet, end at man, efter at have overladt sig til den søde Deeltagning, en elskværdig men ulykkelig Karakter opvækker, eller til den Sieleglæde, som en ædel Handling, endog naar vi vide den er kun opdigtet, indgyder os, end at man, siger jeg, efter, eller rettere i, disse henrivende Følelser følge sin Drift, og applauderer Rollen eller Scenen i Skuespilleren?

I andre Lande har man seet Exempler paa den Indbildning en Akteur eller Aktrice kan falde til, at ansee det hele Bifald som egen Talents naturlige Frugt, som lovlig Profit. Hos os er man mere modest og billig; men da vi have endeel Debutanter, og maaskee faae flere, og da slige uerfarne Personer mueligt kunde angribes af Egenkierligheds-Svingel; saa kan det have sin Nytte at tale et Par Ord derom.

Det Bifald, som en Skuespiller faaer i en moerende eller sødt rørende Rolle, kan i visse Maader kaldes Douceur, Drikkepenge. Naar vi faae en Foræring tilsendt, give vi gierne Overbringeren en Drikkepenge, Jo behageligere Foræringen er, o rundeligere pleie vi at give. En Rolle, en Sce-

nen, som moerer eller sødt rører os, kan lignes med en Forøring fra Autor: Skuespilleren bringer den, og han høster Frugten af den Erkiendtlighed vi gierne viiste Autor, om han var tilstæde.

Men der ere de Roller, hvori de Klap Skuespilleren faaer, er Betaling, hvori han selv har fortient, og ganske kan tilegne sig, det Bifald han bæres med. Det er alle ubehagelige og anstødelige Karakterer, som man seer med Mishag og Forargelse. Naar en Skuespiller deri kan spille saa got, at man glemmer den forhadte Rolle for hans Talents Skyld, da er det denne Talent, som paa den mindst tvetydige, paa den mest smigrende Maade hædres. Hvor Skuespillerens Konst kan bringe det saa vidt, at Forstanden hos Tilskuerne seirer over Hiertet, at de sætte sig bort over alle Følelser, og ikke ville lade Akteuren lide under sin forhadte Rolle, men lønne med varme Hænder hans Aktion, medens deres Siæl fordømmer den Karakter han spiller; der skiønnes paa sand Talent: der kan ingen Tvivl være at Skuespilleren fortiener det Bifald han faaer, ja mere end han faaer.

Om det hele Huus rystede af Klap og Raab for Sir Joseph, saa hørte Klap og Raab Hr. Rosing til. Ligesaa med Amtmandens Datter i Jægerne.

Fortsættelsen af Lady Kitty Crocodile.
(See No. 12 og 13.)

Siette Scene.

Oberſten.

Der er noget besynderligt i hendes Sorg, som jeg ikke begriber. Den synes at have en dybere Kilde end Lady Kitty peger paa. Kunde jeg kun faae en lille Samtale med Kammerjomfruen: hun seer ud til at have ført sig hendes Ophold blant de Franske til Nytte: hun er nysgierig og snu, og lader til at elske Stikpenge. Med det rette Middel vil det ikke falde vanskeligt at faae alting at vide. Der er hun.

Syvende Scene.

Hetty. Oberſten.

Oberſten. Hun er i en forfærdelig Hast, Mistreß Hetty! Der er dog vel intet noget overordentligt indløben?

Hetty. Overordentligt? Nei, Herr Oberst, hos os bliver Tingene gierne i deres ordentlige Gang. Frem og tilbage, nu i Østen, nu i Vesten, giør mig det og lad det være. Bevar os alle vel! her kan man ikke holde ud, med mindre man kunde være her og der og allevegne.

Oberſten. (for ſig.) Hun er ret tilpas for min Henſigt. (høit.) Hun har dog vel ikke ſaa ſtrax noget at beſtille hos hendes Naade?

Hetty. Ikke ſaa ganſke ſtrax; men jeg maae dog blive i Nærheden. For Mylady er i ſin Sørgeſtads, og ſaa kan hun maaſkee faae Lyſt at beſvime lidt.

Oberſten. Den arme Dame. Lady Kitty er ſandelig et overordentligt Exempel paa en Huſtrues oprigtige og brændende Kierlighed.

Hetty. Ja jeg tør ſige, hun neppe[l] har ſin Lige.

Oberſten. Og Miß Lydell lader til at være ſmittet af hendes Sørgmodighed. Hvor længe mon hendes Moder har været ſaa dødelig ſyg?

Hetty. Hvis Moder?

Oberſten. Miß Lydells.

Hetty. Da har jeg ikke hørt et Ord af at hun er ſyg.

Oberſten. Ikke? Formodentlig hendes Naade —

Hetty. Det tænkte jeg nok. Dette ere et af hendes Pudſer, en Krønike hun har hittet paa.

Oberſten. Virkeligen? O Miſtreß Hetty, det er vel ikke brugeligt her til Lands at give en Douceur til Folkene, hos de Herſkaber man beſøger; men hun veed nok man pleier dog ved en og anden Leilighed at vise dem, ſom en ubillig Lykke har ſat i en lavere Virkningskreds, at man ſkiønner paa deres Tienſtagtighed.

Hetty. Jeg har altid ſagt, hvad Artighed angaaer kommer ingen Nation de Franſke lig.

Oberſten. Tillad at jeg opfylder en liden Deel af denne Pligt.

(Giver hende Penge.)

Hetty. Herr Oberſt, man kan kiende paa Deres Maneirer, hvor De har tilbragt den ſtørſte Deel af Deres Levetid.

Oberſten. Jeg vidſte ikke hvis Bifald jeg mere ſkulde attraae at fortiene end hendes. Men Miſtreß Hetty, hvad Miß Lydell angaaer, da lader det ligeſom hun gaaer med en uafladelig Grømmelſe.

Hetty. Det er heller intet at undres over.

Oberſten. Men for en halv Time ſiden fandt jeg hende grædende.

Hetty. Det troer jeg gierne. Formodentligen har hun været under Svøben: hende

Naade har nok som sædvanlig svet sine Gaver at drille.

Oberſten. Sine Gaver at drille?

Hetty. Ja, det er en lille Amuſement Hendes Naade giør ſig hver Morgen, ſom en Art af Motion, imellem Frokoſt og Middagsmad.

Oberſten. O hun giør ſin Frue da Uret. Sandeligen jeg aldrig ſaae ſtørre Prøver paa ømhed og følſom Godhed.

Hetty. Ha, ha, ha! Hvor let de gode Mandfolk dog lade ſig bedrage!

Oberſten. Nei, min beſte Pige, hun maa ikke ſpøge. Jeg maa oprigtig tilſtaae, at jeg intereſſerer mig paa det varmeſte i alt hvad Miß Lydell angaaer.

Hetty. De kan troe mig, hun fortiener det ogſaa.

Oberſten. Og det ſkulde giøre mig ondt, om jeg ſkulde finde, at hun ſelv var Skyld i ſin nærværende bedrøvelige Tilſtand.

Hetty. Hvad den Sorg angaaer, kan De være ganſke rolig.

Oberſten. Hvorledes ſkal vi ellers forklare —

Hetty. Paa den naturligste Maade i Verden. De kan dog være tavs, haaber jeg?

Oberſten. Hun vil altid finde, at jeg er en Mand af Ære i alle Henſeender.

Hetty. Jeg tilſtaaer De har givet mig et upaatvivleligt Beviis derpaa i een Henſeende. Vel da, denne ſamme Lady Kitty Crocodile er den ſørſte Skinhellige, ſom der kan gaae paa Jorden.

Oberſten. Umueligt!

Hetty. Og hvad Gruſomhed angaaer, da er hun ſaa klogtig, ſaa raffineret i den Konſt at plage, at Inqviſitionen ſelv vilde være ſtolt af at lære af hende. Jeg kunde fortælle Dem Ting! —

Oberſten. Er det mueligt?

Hetty. Dette Sted er ikke ſikkert. Tilmed kunde Hendes Naade finde os her; thi hun er ſaa mistænkelig og granſkende, ſom en Toldbetient. Tør De vove ſig paa et Øieblik i mit Kammer?

Oberſten. Er hun ikke bange Miß Hetty, jeg maatte være meget feig, om jeg —

Hetty. O! hvad mig angaaer jeg er ſikker nok; det veed jeg De er for faſt bunden til et andet Sted.

Oberſten. Jeg, min Pige?

Hetty. Ha, ha, ha! Himmel og Jord! hvor forvirret De seer ud! Hvordanne? Tænker De ikke jeg har mærket for længe siden hvorledes det er fat med Dem? Nei den Sag veed min Frue ligesaa got som jeg: og skal jeg sige Dem den rene Sandhed, saa var dette nok Aarsagen til den Scene, som De saae endeel af.

Oberſten. Men, kiære Hetty —

Hetty. Tys! trin derind. Jeg skal indføre Miſtreß Clak, Modehandlerinden til Audients, og saa skal jeg være hos Dem.

Syvende Scene.

(En Sael med et Bord behængt med sort, og en brændende Lampe.)

Lady Kitty i dybeste Sorg sidder ved Bordet i en sorrigfuld Stilling.

Men hvor Pokker bliver Kierlingen af? Jeg er træt af at sidde her i denne ubehagelige Stilling. Men jeg maa ikke røbe noget for dette Menneske. Hun er en fuldkommen Avis; naar hun kommer hiem, vil hun udbasune i hele London hvad hun har seet.

Ottende Scene.

Hetty. Clak. Lady Kitty.

Hetty. Der sidder Hendes Naade ganske henrykt af Sorg, ganske ud af sig selv. Hun fornemmer slet intet til os.

Clak. Den arme søde Dame!

Hetty. Jeg vil prøve om jeg kan faae hende til at blive os vaer.

L. K. O! tabt for mig, ja stedse tabt for mig!

Hetty. Naadige Frue: Deres Naade behage at høre!

L. K. Hvorfor vil hun plage mig, at jeg skal vaagne til et kiedsommeligt Liv? For søde Vine jeg har ingen Smag; den kostelige Spise jeg forsmaaer; Bedrøvelsens det bittre Brød er nu min bedste, ene Vedergvægelse.

Clak. Og det er en slet Føde, det veed Gud.

L. K. Hører jeg ikke en anden Røst? Mine Øine ere saa taagede, mit Syn saa svagt —

Hetty. Af idel Graad! — Mistreß Clak, Deres Naades Modehandlerinde fra England, ønsker at giøre sin underdanige Opvartning, og

fornemme hvad Deres Naade har at befale i London.

L. K. Lad hende komme nærmere. Hvorledes lever hun, Mistreß Clak? Hetty, hun kan gaae hen at spise, Barn. Det er ret en god Pige. en ydmyg Art af Ven, Mistreß Clak. Hendes Omsorg og Troeskaner jeg høiligen forpligtet, som hun og vil finde i mit Testament.

Hetty. For Himlens Skyld! Deres Naade maae ikke tale derom. Blodet isner i mine Aarer.

L. K. Tænker hun, Hetty, hun vil begræde mig?

Hetty. Kan Deres Naade tvivle derom? Ak! mit Hierte vilde briste om Deres Naade end ikke har testamenteret mig en Skilling.

L. K. Vilde hendes Hierte briste. Den gode, fromme Siæl! (for sig.) Jeg skal engang giøre Forsøg, din hyklerske Tøite.

Hetty. Sandt nok, naar et Herskab er saa skiønsomt at tænke paa deres Folk i deres sidste Øieblik, saa giver det de stakkels Domestiker desmere Drift at græde for deres Tab.

L. K. Naturlig. Hun kan gaae.

(Hetty gaaer.)

Naa, Mistreß Clak, finder hun mig ikke meget forandret efter min salig Herres Død.

Clak. Ja visseligen Deres Naade har forandret sig noget, siden den Dag jeg havde den Ære at probere Deres Naades Klæ'er paa Deres Naades Formælingsdag.

L. K. Det er sandt. Jeg husker ikke rettere end det var hende, Mistreß Clak, som pyntede mig liig en Iphigenia, der skulde ofres paa Hymens Alter. Hun erindrer nok de Rystelser og Engstelser, som giennemtrængte alle mine Nerver paa hiin høitidelige majestætiske Dag. Hun maae huske, med hvilken Modstræbelse jeg lod mig drage af Sir John for Alteret.

Clak. Ja visseligen, Deres Naade viiste en sømmelig Blyhed i denne Anledning. Jeg erindrer meget got, at da Deres Naade skulde gaae i Brudesengen, havde de skiult sig bag ved Flaskerekken i Kielderen, at Sir John ikke skulde finde Dem. Og havde Deres Naade ikke hostet, saa havde vi heller ikke hittet Dem.

L. K. Ja det var en haard Striid. Men kiære Mistreß Clak, hvad skulde jeg gisre? Troja holdt Beleiringen kun i 10 Aar ud; men 16 vare forløbne førend jeg overgav mig.

Clak. Det kunde man kalde at staae sig. Jeg erindrer rigtig nok, at det var des større Smerte for Deres Naade, at Brylluppet faldt ind midt i Faste.

L. K. Bedste Clak, hun kommer mig til at blues paa ny. Lidet tænkte jeg at vanhellige en saadan Tid paa saa forfængelig en Maade.

Clak. Men der kunde jo heller ikke være saa meget ondt i Tingen; Ægteskaber, veed Deres Naade nok, sluttes i Himmelen.

L. K. Det var og paa denne Grund at jeg gav mig; — dog paa visse Vilkaar.

Clak. Det maae dog have kostet Deres Naade meget, at slaae Sir John noget af. Thi neppe har nogen Dame af Deres Stand elsket en Gemal saa høit, som Deres Naade.

L. K. Hvor uoprettelig er da ikke ogsaa mit Tab? Ja Clak, han besad mit hele Hierte, og besidder det endnu. Min vaagne Tanke er ham helliget, I Søvn jeg seer hans søde Billede, Jeg seer ham slippe fra vor Ægteseng. Forgieves raaber jeg: min elskte Ven, Lad disse Arme favne dig igien! Men ak! Den kiære Skygge svinder hen.

Clak. Det er rigtig rørende! Men Deres Naade kunde dog nok finde Middel at gisre Ende paa denne Sorg.

L. K. Paa hvad Maade skulde det skee?

Clak. Ved at fylde de tomme Arme med noget Levende; saa vil jeg love Skyggen skal lade Deres Naade i Fred.

L. K. Clak, jeg forstaaer hende ikke —

Clak. Jeg raader Deres Naade det samme Rimedil jeg selv har brugt. Der var min første Mand, salig Snip, som vel kun var en Skræder, men førte vel saa smuk en Person. — Jeg tør sige, jeg havde fulgt den kiære Siæl i Graven, dersom ikke vor Mestersvend, Tom Clak var kommen ind til mig, og havde tilbudet mig Trøst og Huspalelse. Det var et des fordelagtigere Partie, da han havde giort alt min Mands Arbeid i hans Svaghed.

L. K. Jeg undres over, Menneske, hvor I tør være saa uforskammet. Har I glemt hvem I taler med?

Clak. Jeg beder om Forladelse. Men jeg tænkte, Deres Naade var i saa Fald findet som vi andre Fruentimmere: og omendskiønt Sir John —

L. K. Hold Munden. Lad ikke jeres urene Læber vanhellige det dyrebare Navn! End i dette Øieblik synes hans hellige Skygge at giøre mig Bebreidelser. See der staaer han! (reiser sig.)

Clak. Der? hvor? jeg seer ingen.

L. K. Hvor forfærdelig, hvor redsom han seer ud! Han rynker Panden, som han endnu aldrig har giort.

Clak. Gud bevare mig! jeg var tilfreds jeg var ude af Huset.

L. K. Lad din Vrede fare du mit Livs elskede Herre. Ingen anden Dødelig skal træde i dit Sted. Nei troe kun, før skal Jorden aabne sig, Og i sit mørke Skiød annamme mig, Før jeg skal glemme et saa helligt Baand. Det løsnet blev ved Dødens kolde Haand; Men Hiertet dig dog evig hører til, Den jeg her elskede, jeg hist tilbede vil.

Clak. Nu skal I see hun taler i Vers. Hun er vist ikke rigtig i Hovedet.

L. K. Han vinker! Ja viis mig kun Veien min elskede Herre! Med henrykkende Glæde adlyder jeg dit Kald. Hans Arm omfavner mig, og nu nedstyrte vi os sammen i Dybet! De rasende Bølger omgive os! Nu stiger de over vore Hoveder! Nu synke vi, synke vi i Tavshed sammen! og o! (hun falder) o! (for sig.) Den fordømte Stoel! hvor kom jeg ogsaa til at falde saa dumt?

Clak. Aa! Gud forbarme sig! Hielp for Guds Skyld, hielp! Men er der da ikke et Menneske i Huset?

Niende Scene.

Hetty. De forrige.

Clak. Herre Gud, Mistreß Hetty, det var got hun kom. Vor stakkels Lady Kitty er ganske borte, frygter jeg.

Hetty. Paa Gulvet! det er nok een af hendes Parresismer. — Det maa vist være skrækkeligt for dem, Mistreß Clak; men vi er desværre! vant til dem. Trin ud og kald flere til Hielp.

(Clak gaaer.)

Men hvor kom Deres Naade til at falde paa Gulvet?

L. K. Hvor var hun ogsaa henne? Den gamle Giæk af en Kierling var saa angest, at hun ikke engang flyttede Stolen hid til mig. Hun har kneben mig saa jeg er sort.

Hetty. Behager Deres Naade at komme sig nu strax, eller skal jeg hente Salvelade-Glasset?

L. K. O det er et Fæ, der behøves intet at lugte til.

Hetty. Kom ind, Mistreß Clak. My-lady begynder at komme til Live igien.

(Slutningen følger.)

Den 9 Martii 1789.

Dramatiske Tillæg
til
Hertha og Kritik og Antikritik.
No. 16 og 17.

In tenui eſt labor, at tenuis non gloria
merces. VIRG.

Der ere mangfoldige Scener, hvori en Skuespiller viser sit Talent, men som miskiendes, i det mindste ikke med Klap bifaldes, af Publikum. Derhen høre de stumme Scener, hvor han staaer uden at tale, hvor der skeer noget ved Siden af ham, ja for hans Øine, som han skal lade som han ikke seer o. s. v., eller hvor han skal tage Deel i, og endda ikke maae faae et Ord indført. Alle slige pinagtige Scener ere det dramatiske Talents Prøvestene. Den som kan skille sig got ved dem, fortiener den største Berømmelse. De fleste af vore Skuespillere have store Fortieneſter i denne Post. Saaledes veed en Mad. Gielstrup ved sine Øines Sprog, ved sin hele mesterlige Pantomime, at accompagnere (om jeg saa maae sige) de Repliqver, hun efter sin Rolles Medfør maae tie til. Saaledes pleier Hr. Gielstrup i den langvarige Tavshed, Autorenerne i visse Stykker (Thalia forlade dem!) paalægge ham, at sætte sig, at see sig i Speilet, og paa anden Maade at fylde Sce-

nen. Saaledes er en Musted, Schwarz, Rosing og Preisler bestandig i Stykket, saa længe de ere i Scenen: saaledes røbe en Kemps Øine ideligen at han ikke taber et Ord af hvad der tales. Dog hvor kan jeg opregne alle de Exempler paa Sindsnærværelse, som vore bedste Skuespillere vise?

En af dem, som maae iagttage den mest prøvende Tavshed, er Jomfrue Astrup i de mange Venner: at hun ikke taber al Fatning, al Sindsnærværelse under den lange Knudeløsning, sætter hendes theatralske Fortieneste i mine Tanker i et klarere Lys end den Replikrigeste Rolle. Hvor troe bliver ikke Hr. Elsberg sin Autor i de varme Roller, hvor svarer ikke hans Action til de Følelser Elskerindens eller den Fortroliges Ord skulle opvække? Han er ingen af dem, hvis Kierlighedslue i Stykket behøver at oppustes med hver Replike: disse smilende, tindrende, skielmske Øine han har, ere uden for Autors hele Skabningskreds; Skuespilleren tilkom de Klap han derfor fik, om man hos os applauderede andet end Repliker.

Der gives andre Leiligheder, hvor en Skuespiller kan supplementere eller kompletere Autor, og det er der hvor han giør Illusionen stærkere, ved adskilligt som Autor ikke foreskriver.

(Fortsættes.)

Slutningen af Lady Kitty Crocodile.
(See No. 14 og 15.)

Tiende Scene.

Mistreß Clak. De forrige.

Hetty. Ved saadant Tilfælde er hun ikke for, mange skal være tilstede. Nei, gaae til den anden Side, Mistreß Clak. Saa! saa!

L. K. Kaldes jeg da atter tilbage til et forhadt Liv?

Hetty. Deres Naade havde en svær Tour. Det har dog vel kun været de sædvanlige Tilfælde?

Clak. Jeg frygter det var tildeels min Skyld. Jeg tænkte jeg vilde trøste Hendes Naade, og var saa ubesindig og raadte hende til at tage sig en anden —

L. K. Lad mig ikke høre den forhadte Idee, om hun ikke vil jeg skal atter styrte ned for hendes Fødder.

Clak. Jeg beder Deres Naade om Forladelse. Jeg veed ikke selv hvor jeg ogsaa kunde være saa gal. Men saa meget er vist og sandt, at Lord Harry Huntwidow, da han hørte jeg reiste herover, bad mig levere et Brev.

L. K. Til mig? Hvilken Indbildning! Hvor torde han understaae sig at haabe, — Havde han

da ikke hørt, at Don Juan de Mustachio, en spansk Grande af første Klasse, havde lagt sit gyldne Vederskind til mine Fødder?

Hetty. Ja det er rigtig nok.

L. K. Var der ikke en Pfalzgrev ved Rhinstrømmen, som gierne vilde deelt sit Fyrstendom med mig? Og den som kunde bleven en Souveraine, skulde nu kaste sig bort og tage en Undersaat? — Hun maae vide, Hetty, denne samme Lord Harry er nøgen som en Kirkerotte, seer ud som en nye Kobberskilling, og har et Par Been som Trommestikker.

Hetty. Bevar os vel! Det var en smuk Frier!

Clak. Saa snart jeg kommer hiem, skal jeg give Mylord sit Brev igien.

L. K. Nei, Clak, lad det kun ligge paa Bordet.

Clak. Befaler Deres Naade maaskee at læse det?

L. K. Ingenlunde, kiære Clak. Læg det til de andre Breve, Hetty, som inden faa Dage skal brændes til Aske.

Hetty. Det skal skee, naadig Frue.

L. K. Hver Maaned, Mistreß Clak, bringer jeg den dyrebare Mand jeg tilbeder, et Offer.

Hetty. Vi skal denne Gang faae ret en herlig Lue: denne Maaned har været frugtbar paa Breve.

Men over Deres Naades Tilfælde har vi ganske forglemt Deres Paarørende, Mistreß Clak.

L. K. Hvem er det, Clak?

Clak. Det er min Søsterdatter, som jeg underdanigst beder Deres Naade ved sin Forbøn vil hielpe paa de rette Veie: hun har taget sin Tilflugt herover.

L. K. Og i hvad Anledning?

Clak. Hun er løben fra sine Forældre, med en lumpen Læredreng, for at slippe frie for at tage en brav Mand, som friede til hende. Nu truer hun at gaae i Kloster, og det som værre er, at blive Catholsk, om hun ikke maae faae sin Slunk.

L. K. Det er en egen Sag, Clak. Jeg er endnu for mat til at give en Audients. Imidlertid vil jeg see jeg kan samle lidt Kræfter, til at tale med hende. Kunde jeg kun saa længe glemme ham, som er mine ømme Tankers Begyndelse og Ende.

(Hun gaaer.)

Clak. Den arme Dame! man maae ret ynke hende. Hun taler sandeligen saa hiertørørende, som om det kunde være i en Tradsedi.

Hetty. Ja, Mistreß Clak, hun giver alle Enker et glimrende Exempel.

Clak. Det gior hun tilvisse. Men troe kun, jeg selv skulde taget langt anderledes afsted end jeg

gjorde, da min salig Mand døde, dersom han havde været i bedre Omstændigheder. Men naar man skal slide og slæbe for sit Brød, saa har man ingen Tid til at græde og lamentere saa meget som Folk af Stand. Desuden ligner ikke enhver Hendes Naade i Henseende til Kiød og Blod.

Hetty. Nei vist ikke. Men glem ikke deres Søsterdatter; lad hende vide, at Hendes Naade vil selv give hende en Audients.

Clak. Det skal jeg, det skal jeg. Tøsen var i Stand til at løbe bort igien.

(Hun gaaer.)

Hetty. (til den anden Dør.) Hr. Oberst! nu kan De komme.

Ellevte Scene.

Obersten. Hetty.

Hetty. Naa? Jeg haaber dog efter alt hvad de har hørt, tvivler De ikke mere?

Obersten. Nei, jeg har nok. Det er en ny forøget Udgave af Matronen fra Ephesus. Men den arme Miß Lydel er dog i en beklagelig Forfatning.

Hetty. Ja denne Dame er virkeligen i stor Vaande. Føler De Hr. Oberst, at De har Ridders Mod nok til at rive hende ud af Dragens Kloer?

Oberſten. Tænker hun den fangne Dame vilde tage imod min Tieneſte?

Hetty. Saamæn! det er ingen ſtor Compliment, naar De kan ſpørge om hun vilde foretrække Kierligheds ſøde Baand, for de trykkende Lænker hun nu maae bære.

Oberſten. Tør jeg altſaa ikke haabe andet, Miſtreß Hetty, end at foretrækkes?

Hetty. Jeg anſeer mig ikke beføiet til at ſige Dem, Hr. Oberſt, alt hvad jeg veed. I den ſtore Sahl vil de finde Miß allene. Da De gav noget anſeeligt paa Haanden, ſaa har jeg allerede indſtævnet hendes Hierte: vær De nu betænkt paa et got Indlæg. De er en raſk Advokat: jeg tør love De vinder Deres Sag.

Oberſten. Ja jeg ſkal ſtræbe at faae en gunſtig Dom.

Hetty. De maae troe, Retten er paa Deres Side. Men Hr. Oberſt, naar De har befriet Deres tilbedte Prindſeſſe, haaber jeg dog De ogſaa vil ſætte hendes Terne i Frihed?

(Gaaer.)

Oberſten. Det forſtaaer ſig. Ellers var jo det hele Æventyr ufuldſtændig.

Hetty. See ſaa, med Hendes Naades Herredømme lakker det mod Enden; i det mindſte maae

hun skaffe sig nye Undersaatter. Hun tænkte at holde mig med sit Testament; men det kunde vare længe, og jeg kiender hende alt for got til at stole paa hendes Løfter. (Gaaer.)

Tolvte Scene.

(Forgemakket.)

Mistreß Clak. Jenny Mennikin.

Clak. Lad mig nu see, du er artig imod Hendes Naade.

Jenny. O! Tante veed jeg er artig nok; man kan vinde mig om en Finger, og faae mig til hvad man vil, naar man kun føier mig en Smule, og lader mig følge mit eget lille Hoved.

Trettende Scene.

Lady Kitty. De forrige.

L. K. Mistreß Clak, vær saa god og lad os et Øieblik allene.

(Clak gaaer.)

Naa, mit Barn, hvad har hun imod det Partie, hendes Forældre vil hun skal giøre?

Jenny. De to stærkeste Indvendinger i Verden. Jeg hader ham, og jeg elsker en anden.

L. K. Hun taler reent. Men hvorfor vilde hendes Fader giste hende imod hendes Villie?

Jenny. Han frygtede for at jeg skulde gifte mig selv. Havde han bare søgt mig en Mand efter mit Sind! Men han var saa uforstandig og spurgte mig ikke til Raads. Og saa gik han hen og tog denne Kit Codling, en tyk Fiskehandler, et Menneske som kan være brav nok, og staaer sig got, passer paa sine Ting, er strøbsom og skikkelig; men Herre Gud hvad siger alt dette? Han forstaaer sig ikke mere paa Pynt end en Hollænder, og hvad han veed af Dands, det veed vor Kat ogsaa.

L. K. Ja, saa maae man undskylde hende. Men hvem faldt hun da paa?

Jenny. Saamænd! naadig Frue, det var Dik, som staaer i Lære hos min Fader. Det er et ungt Menneske, som har en honet Ambition, han gider ikke siddet hele Dagen paa Verkstedet, men søger smukt Selskab paa Billarder, Vinkieldere og Dandseboder. Han giør maaskee lidt meere Gield, end hans Faer gider betalt, og han bander vel tit; men hans Eeder er i nyeste Smag; og for Resten er der ikke en eneste Feil ved ham.

L. K. En værdig Elsker, maae jeg tilstaae. Og hendes Faer?

Jenny. Min Faer giorde intet andet end moraliserte. Overalt er mine Forældre et Par ufor-

standige, avindsyge Mennesker. Deres Naade kan aldrig troe hvilken Støi de giorde, da jeg engang var løben af Skolen med Monsieur Chasson, vor franske Dandsemester. Jeg var kun nogle faa Dage borte; men de giorde sandeligen en Qvalm, som om jeg aldrig vilde kommet hiem igien.

L. K. Kan hun da slet ikke faae ham til at give sit Samtykke?

Jenny. O! aldrig. Han er saa egensindig som en Kariolhest.

L. K. Og hun giver ham da heller intet efter?

Jenny. Nei, det har jeg aldrig giort for nogen, og heller aldrig skal.

L. K. (for sig.) Det gad jeg dog prøvet. (høit.) Men om hendes Forældre nu befalte at hun skulde ægte Læredrengen?

Jenny. Saa skulde de erfare at jeg er en lydig Datter.

L. K. Altsaa fandt hun sig gierne i deres Villie, naar den stemte overeens med hendes egen?

Jenny. Ja, meget gierne.

L. K. (for sig) Hvilken lille Satan! O jeg maae have hende! Hun er værd at drilles. (høit) Og hun havde nok heller intet imod, at de vedblev at give hende Kost og Klæder, og alt hvad hun behøvede?

Jenny. O! nei. De giorde deri jo intet andet end deres Skyldighed.

L. K. Og hun vilde gierne adlyde dem, naar de allene lod hende raade.

Jenny. Med største Fornøielse.

L. K. Vel talt, min lille Heltinde. Men sandt at sige, jeg veed ikke hvad der er at giøre ved denne Sag. Der er vel et Middel; om hun har Mod nok til at bruge det.

Jenny. O! Deres Naade maae troe jeg skal staae mig, naar det gielder.

L. K. Der er to Personer, som frier efter hende, een har hendes Hierte, den anden hendes Fader for sig. Hvad synes hun, om hun nu, for at føie begge Parter, tog dem begge to?

Jenny. Det var et lykkeligt Indfald! Forunderligt, at jeg selv ikke fik denne Tanke! Men jeg frygter, Deres Naade, jeg er ikke fornem nok til at giøre saadant noget uden Fare.

L. K. Det vil vi siden overlægge. — Men havde hun nok Lyst at blive hos mig her i Calais?

Jenny. Heller end gierne.

L. K. Vi vil see hvad vi kan giøre Mistreß Clak!

Fiortende Scene.

Clak. De forrige.

L. K. Jeg har fonderet hendes Søsterdatter. Med lidt Tid og fornuftige Forestillinger, haaber jeg at bringe hende til at finde sig i sin Faders Villie.

Clak. Vi er Deres Naade underdanigst forpligtet.

L. K. Min Selskabsjomfrue reiser tilbage til England. Jeg har intet imod at Miß træder i hendes Sted.

Clak. Det er en større Naade end vi kunde haabet. Vi skal alle indslutte Deres Naade i vore Bønner.

L. K. Der kommer Lydia, og Obersten følger hende! Hvad vil dette sige?

Femtende Scene.

Miß Lydell. Obersten. Hetty. De forrige.

L. K. Min bedste Lydia, det giør mig meget ondt at hun vil forlade mig; men Aarsagen er saa roesværdig, at jeg kan ikke andet end samtykke. Her er en brav Kone, som hun kan reise over med.

Obersten. Min Lydia behøver ikke at følges med hende, naadig Frue.

L. K. Hvorledes Oberst? jeg forstaaer Dem ikke.

Oberſten. Jeg skal selv have den Ære.

L. K. Saa? Maae jeg tale med Dem under fire Øine? De har dog vel ingen slette Hensigter med Pigen?

Oberſten. Ingen anden end saadanne, som hendes Venner kan bifalde.

L. K. Men er det mueligt at det kan være Deres Alvor?

Oberſten. Hvad kan bevæge Deres Naade til at tvivle derom?

L. K. Naa? Ja naar Sagen er kommen saa nær, saa var jeg at laste om jeg dulgte en Hemmelighed for dem, som deres Ære kunde lide under. De Taarer, som min Godhed foregav at være datterlig Kierligheds Virkning, flød ikke af saa reen en Kilde.

Oberſten. Hvad vil De sige derved?

L. K. Hun havde ladet sig indtage af en af mine Lakeier. Hvor langt Tingen er gaaen, vil jeg ikke tale om; nok, for at forekomme Forargelse, gav jeg Karlen sin Afskeed. See det var det som hun tog sig saa nær.

Oberſten. Et ganske snilt Paafund, ha, ha!

L. K. Paafund, Herr Oberst?

Oberſten. Ja det er bedſt at tage Bladet fra Mundeæ. Deres Liſt er ſpildt hos mig. Jeg tilſtaaer den er ſtor; men jeg har været et ſkiult Bidne til nogle af Deres Konſter; mig fanger De neppe mere. — Miß Lydell, behag at tage Afſkeed fra Hendes Naade: den Godhed hun har bevüiſt dem, er ſnart takket for.

Miß L. Der er ingen Tvivl. Deres Naade vil ikke nægte ſit Samtykke til en Forandring, ſom er ſaa fordeelagtig og ærefuld for mig.

L. K. Er det mueligt at hun vil berøve ſig min Beſkyttelſe, og kaſte ſig i en Renegats Arme?

Oberſten. Hvad tør De ſige?

L. K. Var deres Fader ikke en af Rebellerne i Skotland?

Oberſten. Det tilſtaaer jeg.

L. K. Og ſtaaer De ikke i franſk Tieneſte?

Oberſten. Jeg har ſtaaet deri; men min nærværende Konge, ſom er ophøiet over den Fordom, at Fædrenes Grundſætninger bør ſtraffes i deres uſkyldige Afkom, har taget mig i ſin Tieneſte, og ſat min Familie i ſine forrige Rettigheder. Til dette mit Fædreneland reiſer jeg i Morgen, og lader Deres Naa-

de beklage Tabet af en, som De kunde udsve Deres Ondskab paa. Dette Tab vil De vist føle smerteligere, end da De mistede den arme Mand, som var lykkelig, da Døden løste ham ud af en saa følesløs Tyrans Baand.

L. K. Barbarske, umenneskelige Uhyre! Hvor tør De tilbagekalde den dyrebare Mands Erindring? O! havde han levet, og seet mig saa fornærmet! — Dog det havde ikke skeet. Du havde ikke taalt det, Allersødeste! — Men jeg straffes billig for at have ladet en eneste Tanke skeie fra din Hukommelse. — Hetty, følg mig til mit Kabinet, at mit oprørte Sind —

Hetty. Deres Naade vil undskylde mig; jeg er antagen at følge med Miß Lydell.

L. K. Er hun det? Got, got! Mistreß Clak, kom med hendes Søsterdatter. Hun seer i mig en anden Darins, forladt i min yderste Sorg af alle dem min Godhed opholdt. Men hvad har jeg med Menneskekiønnet at bestille? Alle mine Ønsker ligge paa hiin Side Graven. Jeg attraaer ingen anden end dig. Naar med Henrykkelse dit Billed jeg betragter, af Verdens Spot jeg leer, dens Trudsler jeg foragter.

(Hun gaaer med Clak og Jenny.)

Oberſten. Verden vil ikke blive Dem noget ſkyldig, eller jeg tager mærkeligen Feil.

Miß L. Jeg kan ikke nægte, det giør mig noget ondt for det unge Offer Lady Kitty har faaet i ſin Magt.

Hetty. Frygt De kun ikke for hende. Hun ſeer ud til at giengielde alt det Onde hun kommer til at lide: de to vil blive hinandens Plageaander. Men om hun og ſkulde lide meſt, ſaa ſeer man deri et Exempel paa Himlens Retfærdighed. De, Miß, belønnes for Deres taalmodige Lidelſer med en ærekiær og dydig Mands Beſkyttelſe, men hun ſtraffes for ſin Opſætſighed imod faderlig Myndigheds milde Love med en urimelig Tyrans Jernaag.

Derſom Læſerne finde Behag i ſaadanne ſmaa Stykker, ſkulle de opvartes med flere af ſamme Autor.

Den 16 Martii 1789.

Hos Forfatteren til diſſe Blade faaes to af hans Komedier: Ægteſkabsdievelen for 24 ß., og Raadførſlerne for 2 Mk.

Dramatiske Tillæg
til
Hertha og Kritik og Antikritik.
No. 18.

Quandoque bonus dormitat Homerus.
HORAT.

Skuespillet skal egentligen forestille en eller fleere Scener af det menneskelige Liv, som Tilskuerne allene see paa, ligesom de stode paa Luur, og tittede igiennem et Hul i Døren, altsaa de handlende Personer ganske uafvidende. Intet er meere unaturligt, end at man taler og handler langt anderledes, naar man veed der staaer Folk uden for og seer og hører paa os, end naar man indbilder sig at man er allene med dem man har at bestille. At det skal være ligesom Tilskueren belurede en Familie, som ikke ved af at nogen belurer den, det er Illusionens Grundvold: og hvad er Skuespil foruden Illusion?

Vi skulle see Naturen og Livet, som de ere, Dyd og Udyd, som de drive Mennesker til at handle: vi skulle læse i det menneskelige Hierte. Kunne vi vente at see alt dette uden Pynt og uden Forstillelse, naar vi lader os mærke med at vi ere tilstede, at vi see og høre paa hvad der foregaaer, ja naar vi endog lade os melde som Tilskuere? Sandhed, det Væsent-

ligste, som det er os at gisre om, kunne vi ikke gisre os Regning paa.

Illusion bør være reciprok. Tilskueren bør saa meget mueligt glemme, at han seer et Skuespil, bør forestille sig at han seer en borgerlig Familie, et Hof, et Selskab, med et Ord, at han seer et Optrin i Livet. Skuespilleren, ja den dramatiske Forfatter selv, bør glemme at de have Tilskuere.

Men hvor ofte syndes ikke mod denne Grundregel? Hvor ofte lider ikke Sandsynlighed, og derved Illusionen? Hvor ofte lader ikke Skuespilleren eller Autor Parterret mærke, at han nok seer de gode Herrer?

Dette skeer paa den taabeligste Maade ved alle de Taler, som en Skuespiller i Stykket maae holde til Parterret. Naar han saaledes træder frem og fortæller os en heel Historie, for Exempel i Barselstuen, saa træder han al Illusion under Fødderne. I al den Tid maae vi forestille os: dette betyder Troja, dette betyder en Dreng som taler for sig selv. Den eeneste mulige Forklaring af denne høist usande, høist skurrende Rolle, er denne, at Personen aabner et af de Vinduer, som Tilskuerne indbilde sig at staae uden for, og at han fortæller Publikum paa Gaden, hvad han har paa Hiertet.

Dog det allerforunderligste Exempel see vi i Holbergs største Mesterstykke, den Stundesløse.

Der staaer Pigen og taler med en sand Pigesladdervurenhed, ikke allene om sin Hosbonde, men ogsaa om en Herregaard hvor hun har tient, om Æg og Grød. Af samme Beskaffenhed ere alle Monologer, som ikke kunne forklares af en heftig Affekt. Nogle Udraab, nogle faa Ord kan man nok lade falde, i en Sindsbevægelse, men ikke en sammenhængende Diskurs, paa sin egen Haand. Den Mand, som gaaer og snakker høit naar han er allene, er ikke ganske rigtig i Hovedet. At fortælle sig selv hvad man tænker, er enten en Sygdom eller og en slet Vane, som ofte saare lidet klæder den Person, som Forfatteren saaledes lader prate.

Det er unægteligt at mange berømte Theaterdigtere, baade i de ældre og nye Tider have tilladt sig denne Frihed; men desuagtet er det en Feil: og alle disse Exempler vise allene, at berømte Mænd have taget sig ufornødne Friheder.

Vi have mange ypperlige Stykker hvori enten slet ingen, eller ganske korte, emphatiske Monologer forekomme; og mangfoldige af hine Samtaler med-Parterret kunde gierne blevne Dialoger, dersom Forfatteren havde given sig lidt meere Umage. Det er lidt vel meget, at man skal tage sin Fornuft fangen, og forstyrres i sin Illusion, fordi Autor har funden for got at bruge sin Mageligheb. Intet kan være mageligere, end paa saadan en Maade at skille

sig ved den ellers saa vanskelige Deel af et Skuespil, — Expositionen; men intet viser mindre Agt for Tilskuerens Forstandskræfter end denne Forklaring.

De Følelser, som en Fader, en Elsker o. a. fl. fornemmer i en Situation, hvori Autor lader dem snakke over sig, burde han overlade til Skuespilleren at udtrykke. Hvor ofte talte ikke en Roses Spil langt bedre end hans Replike? En Musted, en Rosing, en Schwarz, en Madame Rose, Preisler, Gielstrup o. fl. have i deres Ansigtstræk meere Udtryk end de fleeste Forfatteres Pen. I Livet ere de store Lidenskaber tavse, men i vore sædvanlige Skuespil ere de snaksomme. Autor hører sig selv saa gierne, vil saa gierne vise at han kan sige det, hundred have sagt for ham, igien paa en ny Maade; vil saa gierne allene gisre Honneurs for sit Stykke, og derover taber det netop meere end han vinder. For ikke at bruge Ord, som allerede eengang ere blevne brugte, maae han søge i alle Kroge; dette tvungne, trokne, spilede, konstlede, ængstige, kiender og føler man strax; og man føler det med Mishag, ligesom naar man fornemmer en kold Træk ved et Vindue.

Var det da ikke tusind Gange bedre for den Forfatter, som enten skal lade sin Helt holde en Monolog med Munden, eller lade Skuespillerens Talent tale for ham, at vælge det sidste? Derved forstyrres Illusionen ikke: Skuespilleren har Leilighed at

nagve med sit Pund, at vise hvad han duer til, og Tilskueren interesseres langt meere end ellers, da hans eget Hierte skal sige ham, det Autoren ikke har sagt. Ved saaledes at overlade Sagen til Skuespillerens Pantomime og Tilskuernes egen Følelse, vinder han paa alle Sider.

En anden stor Streg igiennem al Sandsynlighed og Illusion er den Stilhed, der hersker paa Theatrets Gader. Kan der være noget urimeligere, end at see en Gade, en Plads, et Torved, hvor aldrig et Menneske lader sig tilsyne, uden Dramatis personæ? Hvad er det f. Ex. for et Hul hvor en Snedker, en Skoemager og en Smed boe sammen, og staae og arbeide hele Timer, uden at der kommer et levende Kreatur frem, andet end deres Folk? Hvad er det for en Skov, som Don Juan faaer Besøgelse, ikke af Kulsviere o. d. l., men af sin Fader, og af sin Kones Broder, der begge kommer og gaaer, ligesom de kunde være hiemme? Denne Feil have begge Stykker altid havt. Kan der være noget urimeligere, end at den pantsatte Bondedreng gaaer over gammel Torv og betragter Raadstuen, uden at møde et eeneste Menneske? Undertiden staaer en Skuespiller paa Gaden og holder et Fandens Huus, skraaler og skiender som om han var baade fuld og galen, og ikke saa meget som en Dreng kommer for

Lyset. Det er imod al Kiøbenhavnsk Costume. Naar paa andre Tider en Trommeslager kommer frem, saa seer man Folk samles fra alle Kanter. Men saa snart den gode Tambour har spillet sin Rolle, ere de alle borte igien, og det bliver atter saa stille som om det var Midnat, eller om der var Pest i Byen.

Denne høist anstødelige Feil have alle Theatrer tilfælles. Det er forunderligt, at man ingensteds allerede har raadt Bod derpaa. De store Skuepladser have Akteurer og Aktricer, Betienter og Statister nok til at bruge som Forbigaaende.

Et fierde Anstød imod Illusionen finder jeg deri, at Dekket ikke gaaer ned efter hver Akt: endog naar Scenen ikke forandres, burde det falde. En halv Time har man seet paa en Gade, et offentligt Sted uden Folk; nu skal man ogsaa imellem Akterne sidde og see paa den samme øde stille Tomhed. Endnu den samme Gade, det samme Torved, nu, da de spillende Personer ere gaaen, ganske eenlig, ganske død. Er det rimeligt at saadant kan existere?

Et Medium kunde man finde paa. Man kan antage som en Mueligbed, at Gaden var tom af Mennesker saa længe som Akten varer. Naar nu de spillende Personer vare borte, saa kunde man lade Statister spadsere frem og tilbage, gaae ind og ud af Husene o. s. v. Ved den følgende Akts Begyndelse

kunde de paa en god Maade blive borte igien, og overlade Theatret til Skuespillerne.

Disse Forandringer vilde beskiæftige Øiet, og give Anledning til allehaande moerende Intermezzi, hvori endog Skuespillere kunde brillere ved deres Pantomime.

Atter en lille bitte Feil er den Maade, at klæde Personerne imod Costumen. Naar Greven i Barberen af Seville fremkommer i den franske Dragonuniform; Raadmændene i Hamborg i den politiske Kandestøber i røde Talarer, Notarius i et Stykke, hvori Scenen er i Kiøbenhavn, med en sort Kappe paa, o. a. m. saa kan man ikke see det uden at Illusionen taber.

Det samme gielder om den Dreng, der løber i Ebletoft med nye Viser paa Tydsk og paa Dansk: om den Apotheker som kommer ind med Sprøiten i den indbildte Syge; om Oldfuxes Dragt i den Stundesløse, hvor han forestiller den tydske Polyhistor. Endnu meere latterlig er den Autor, som lader Skuespillere underskrive et Dokument i Haanden midt paa Gaden, endog om Aftenen ved en Løgte. Denne Feil har Moliere selv begaaet: men man see mit Motto.

* * *

Bussemanden eller Oldfux's Forvandlinger omarbeides nu, (i Haab af Directionens Sam-

tykke), ganske og aldeles. Til Beviis paa at hvad først jeg, og derpaa Hr. Gielstrup, have skrevet, og troet at maatte skrive, i Anledning af den første Repræsentation, aldeles ikke har svækket min Tillid til hans Talent og Flid, ikke heller hans Attraa at bidrage til at hæve dette Stykke, saavel som ethvert andet han spiller i, har jeg anmodet ham om at beholde Oldfux's Rolle, og han har modtagen den, ligesom og de fire andre Skuespillere have forpligtet mig ved at love med samme Iver paa nye at spille deres Rolle, hvilken Forbindtlighed jeg og med Grund haaber af Mad. Knudsen og de Herrer Schwarz, Kemp, Knudsen og een til, (alt under Directionens Tilladelse.)

Jeg gior alt hvad mueligt er, for at give det den Forbedring man ønsker, deels for min Autoræres Skyld; thi den som værdigen vil vinde Bifald, maae kunne rette, omdanne, ja forvandle sit Arbeid; kan han ikke det, saa er han en Høne, der maae lade sit Æg blive som hun har giort det. — Deels gior jeg disse Forandringer ogsaa for den Families Skyld, som Indtægten skal tilflyde.

(Fortsættelsen følger.)

Den 26 Martii, 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 19.

Dum vitant vitium in contraria currunt.
HORAT.

Efterat i sidste Nummer en Deel er bleven sagt om den Fortieneste Skuespilleren kunde have uafhængig af Autor, ved at ledsage og fylde Rollen med hvad Autor ikke kunde saa at sige gisre til Ord, bør nu og tales korteligen om en lille Feil, som alt for let indløber, nemlig at man lægger til.

Tilskuerne ville see Autors Arbeid som det er. Den som redeligen vil bedømme Stykket, vil have rene Data at gaae efter. Saa troe som han vil blive Ret og Sandhed i sin Dom, saa troe fordrer han Skuespilleren skal blive sin Autor i Rollen.

Naar Stykket er trykt, saa kommer man let efter saadanne Tillæg, og man la Autor vederfares Ret, men er det ikke hvad man kalder publici juris; kan man ikke faae det at læse, saa bliver man enten tvivlraadig, eller man kan gisre Autor

Uret, og beskylde ham for Feil han aldrig har tænkt paa. Og denne Ubillighed ville retskafne Gemytter ugierne begaae, følgeligen er det for alle veltænkende Tilskuere en sand Fornøielse, ja en Forpligtelse, naar en Skuespiller handler med et Stykke saaledes, at de kunde følde deres Dom med Vished.

Denne store Feil tillod den store Londeman sig undertiden. Han tog eengang i den Forlorne Søn sin Hat, og gik til Orchestret og tiggede, fik ogsaa nogle Halvskillinger for Spøg, og sagde i denne Anledning en Vittighed, som kom hele Huset til at lee, undtagen den som havde givet Almissen. Men Fader Voltaire vilde visseligen ikke leet, om han havde seet denne Inpromptu, hvorved Illusionen blev slagen i Hinene.

En anden Gang, da denne ellers saa fortiente Skuespiller laae som Crispin i gavmilde Testament i Lænestolen, og digterede sin sidste Villie, og hans Herre undredes over, at han som var saa økonomisk, kunde være sin Viintapper saa mange Penge skyldig, bankede han paa Gulvet og sagde: o ja min kiære Søsterson, det er ham som boer her neden under. Paa den Tid var der Viinkielder under Komediehuset, som den berømte Komikus nok undte sin Søgning. Det var ligeledes en ganske vigtig Inpromptu, men den faldt alt for bekostelig for Illusionen.

Naar Crispin Doctor var forbi, pleiede den samme ypperlige Konstner at kalde Corfix (som blev spillet af sal. Ørsted) tilbage, og sagde til ham med en triumpherende Mine: Corfix! nu kan du gaae hiem og lægge dig. Denne Slutnings-Replike havde en herlig Virkning paa Sind og Hænder i Parterret. Men ak! den hører ikke til Stykket: og derfor har Hr. Schwarz aldrig brugt dette Tillæg.

Dette giver mig Anledning til at tale om Sganarel i den Ugudelige. Hr. Rahbek tvivler, om en Londeman er løben op ad Trapperne bag Logerne, i den Scene hvor hans Herre slaaes i Skoven. Dette har sin fuldkomne Rigtighed: han giorde det ligesom Hr. Kemp endnu gior efter sine uforglemmelige Formænds Exempel. Ja jeg kan erindre, at han engang listede sig ganske sagte imellem et Par Tienestepiger paa Galleriet, (som i de Tider var deelt i Loger), og skraalte paa eengang Herre! saa at de to fiirskaarne Smukke, hvis hele Sind og Siæl saa at sige var spadseret ud, og vankede omkring paa Scenen, paa eengang formedelst den Instinkt, som allene var bleven hiemme, gave Hals, og akkompagnerede hans Tordenstemme med et Par Griisetoner.

Men der var i Londemans Tid een Aarsag, hvorfor han troede at han maatte tage sin Tilflugt til Gangen uden for Logerne. Komediehuset var ikke saa stort som det nu er, altsaa kunde det ikke

lyde langt nok fra, naar han skulde svare paa sin Herres Kalden. Nu har man Samlingsstuen (Foyer), som giør en herlig Tieneste i saadanne Tilfælde. I Deserteuren af sønlig Kiærlighed, sidder et Partie Tambourer og Pibere i denne Foyer, og et andet i Directionsstuen, og giøre verelviis den Musik som skal forestille, at han nu løber Spidsroder, og som formedelst sin langt fra kommende Lyd bidrager saa meget til Illusionen. Det er sandt, at man seer i de to Gierige Beviis paa at Lyden kan nærme sig og svinde bort, uden at de syngende Personer (Janitskarerne) behøve at gaae bag omkring Logerne; men saadan musikalsk Crescendo vilde vor Londeman ikke prøve paa. Imidlertid var det dog meget anstødeligt, at han gik op paa Loger og Gallerie: thi Lyden kom nu fra Høiden af, ligesom ud af Skyerne, hvilket da var ganske imod al Rimelighed.

Dog hvad tænkte vor uforglemmelige Skuespiller? I et Stykke saa proppefuldt af Urimeligheder, i en sand Opera uden Sang, hvor Hovedpersonen gaaer en grand gala i en vild Skov, og reiser fra Land til Land, som om han havde Doctor Fausts Kaabe, kunde Sganarel gierne kappes med Autor om hvem der kunde faae Publikum mest til at lee, og derfor moerede han Publikum paa saa mange Maader som han kunde.

Deraf kom og de løierlige Pudser ved Bordet, med Servietterne, med Forskiærningen, med Gaaselaaret han gnavede paa, naar han laae paa Forscenen under den redsomme Besøgelse, med Bombasasia, som han brændte Tungen paa o. a. m.

Alle slige Ting tillod han sig, fordi den hele Ugudelige er et Stykke, som Rimelighed, end sige Sandhed, ikke mere have Deel i end i Ulysses von Ithaca, eller i en Opera.

Paa denne Grund (troer jeg) vedbliver Hr. Kemp denne værdige Arving til en Deel af Londemans Roller, at spille Sganarels Tilbagekomst ud af Skoven paa den samme Maade, som hans Forgiænger og Mønster. Den Ugudelige er nu eengang en tragisk Farce, Sganarel er eengang en lystig Person, og vort Publikum er eengang vant til at dele sig i dette Stykke imellem Gysen og Latter, allerhelst af de Londemanniske Løier. Unægteligen klædde en Londeman alting got, undtagen alvorlige stive Roller: og en Kemp har som han den Lykke i alle komike Roller, stedse at behage.

Men denne Lykke, som han, denne fødte Skuespiller har, bør aldrig forlede Begyndere, enten paa det kongelige Theater eller paa de private, til at troe at Carikatur og Sganarellader ville ogsaa klæde dem. Den øiensynlige Flid Hr. Kemp giver sig, den Originalitæt han viser i sit Spil, gior hans Lykke.

Han behøver ikke at kopiere en Londeman, for at blive hans Lige: allermindst trænger han til at overdrive eller chargere for at moere. Tvertimod, det er denne Fraholdenhed fra eget Tillæg til sine Roller, dette Troeskab imod sine Autorer, hvorved han opveier det Fortrin, mange Aars Øvelse gave en Londeman. Denne sidste spillede Crispiner, Pasquiner, Frontiner, Arlicchiner i de Tider, da alle disse Roller maatte være forbundne med Lazzi, om de skulde behage. Den italienske Opera buffa, som næsten altid stod ved Siden af de danske Skuespil, underholdt en vis Smag i det Groteskkomike. Naturlig opmuntrede dette en Londeman til at føre sig den rige Aare til Nytte, som Naturen havde skienket ham. Nu derimod, (man kan nok sige fra de franske Skuespil af), har alting forandret sig: Galleriet er der henne, og dets Smag er gaaen med. Nu i denne skionne Periode spiller en Kemp: nu skal han have alting af sit sande Pund: ikke desmindre behager han som en Londeman, hans Navn paa Plakaten trækker magnetisk: altsaa er han den anden Londeman: — han har dennes Talent, uden at have hans Feil.

En Schwarz, som desuden har havt saadant et Mønster, som en Preville er, tales her intet om: thi ham kalder nu Thalia, og Melpomene selv, til et heelt andet Fag. Kun saa meget skylder

man den reene Sandhed, at han og er een af de første blant dem, som kunne overbevise unge Skuespillere og Amateurer om, at det ægte komiske Pund ingen Karikatur har fornøden, lige saa lidet som den sande Skiønhed behøver Sminke eller Flitterstads.

Vi komme igien til Hr. Kemp i Sganarels Rolle. Han tilstaaer selv, at han gierne kunde og vilde bortlade denne Løben omkring Logerne, saa fremt han derom blev anmodet paa en vis Maade, som Konstnere kunne finde sig i.

Denne Maade vil jeg gisre Prøve paa, og beder derfor Hr. Kemp at bevise alle Molieres Yndere den Tieneste, og svare Herre! fra Theatret af. Jeg beder ham herved høitideligen, at han ogsaa heri vil lægge den Talent for Dagen, som han besidder, som i alt hvad der hører til hans Fag, saa og vist i at dæmpe sin Stemmes Lyd.

Han lægge Mærke til, at jeg ikke bebreider ham det som en Feil, som gaaer paa hans Regning: det er en gammel Skik, som han har arvet med Rollen. Men da allehaande Arvegods kan frafaldes eller bortgives, saa bedes han herved kiærligst og indstændigst, at han, som en paa Geniets og Konstens Vegne formuende Mand, ikke længere vil blive i Besiddelse af denne Arveskik, men bortskienke dem til hvem der har Lyst dertil.

* * *

Holger Danskes Skiæbne er bestemt: Stykket giør unægteligen saa herlig en Virkning paa Theatret, som nogen anden Oper, Musiken roses af Læg og Lærd; baade Hr. Kunzens og Hr. Baggesens Arbeid har lykkeligen staaet sine Prøver. Bedømt skal det blive i Kritik og Antikritik for saavidt Poesien angaaer: her ville vi allene tale om adskilligt, Opførelsen betreffende.

Klædedragterne ere overmaade smukke. Sultan Burman viser sig i sand Herlighed, ligesom hans deilige sorte Skiæg, og Hr. Knudsens levende udtryksfulde Øine give ham en ærværdig Anseelse. Da han kommer ind, og seer til hver Side paa de Lyst opvækkende Slavinder, troer man ret at see en østerlandsk Herre.

Langulaffers Dragt er ogsaa prægtig; kun Skade, at man ikke seer ham længe nok, og at han ikke taler eller synger.

Mufti har sin meste Ærværdighed af Hr. Musteds Person, Stemme og Sang. Klædningen er maaskee lidt for simpel imod alle de andre. Men som sagt, hans Person giør i alle slige Roller en Virkning, hvorved alt Smykke bliver overflødigt.

(Fortsættelsen følger.)

Den 6 April 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 20.

L'oreille eſt le chemin du cœur.

Vaabendragerens Dragt ere neppe mange fornøiede med. Vel har Hr. Baggesen ſin Original heri for ſig; men ligeſaa got ſom han har bortladt adſkilligt, der vilde være anſtødeligt at ſkue, endſkiønt det er moerſomt at læſe, kunde og burde han dog giort en anden Vaabendrager af denne Cherasmin end Wieland har giort. En Skioldbærer var ridderlig ſindet og ridderlig vant. Han bar ogſaa en Ruſtning, i det mindſte et Sværd. Enhver Ridder havde jo været Vaabendrager først. I de Tider ſlap man ikke ſaa let dertil, ſom i vore Dage. Deraf følger altſaa at Cherasmin, da han begrov ſin Herre i Ørkenen, viſt giemte begge deres Ruſtninger ſom Helligdomme: og da han nu fandt den kiære Ridders Søn, da han vilde følge med ham paa ſaadant et halsbrækkende Æventyr, var det da rimeligt, at han lod Hielm og Brynie og Skiold og Værge tilbage, og lod ſig nøie med en Skindhue og Pels, og med en Kolle? Maatte ikke den ridderlige Aand paa nye beſtæle ham

og maatte han ikke udmundere sig saa ridderlig som mueligt, da han nu igien traad paa den gamle Bane? De Støvler han har paa Beenene ere ingen Eremitstøvler: de hørte til hans Rustning. Og have 16 eller 18 Aar sparet dem, saa have de endnu mindre fortæret hans Vaaben.

I denne Post kunde man altsaa gierne rettet Wieland, som overalt ikke burde giort Cherasmin til en saa latterlig Person. Dog den fortællende Digter kan ikke i alting være et Mønster for den dramatiske: og Wieland har neppe nogensinde drømt om at hans Oberon engang vilde blive forvandlet i en Oper.

I hvorom alting er, saa har det nok sin Rigtighed, at de fleste, som have seet Holger Danske, ønske Vaabendrageren maatte faaet en bedre Dragt: de vilde vist see Stykket med endnu større Fornøielse, end de allerede giøre.

Rezia og Almansaris ere herligt klædde; dog lægger man kun lidt Mærke til disse laante Deiligheder, naar man hører den ene synge, og seer den anden spille.

Begge Skuespillerinder have en theatralsk Physiognomie, som gavner Stykket mangfoldigen. Jomfrue Møller har deilige Træk, talende Øine, og kan udtrykke hvad Lidenskab det skal være. Hendes Pantomime nærmer sig Fuldkommenhed mere og

mere: i det mindste har ingen egentlig Sangerinde hos os viist sig tillige som Skuespillerinde i saa yndigt et Lys. En Walther var egenligen Aktrice, kommer altsaa ikke med Billighed i Sammenligning med en Müller. Denne sidste lægger i de bedste Scener hun har i Holger Danske, det sandeste Spil til den mest tryllende Sang: en Døv kunde læse i hendes Ansigt hvad Ord hun synger, hvad Udtryk Komponisten har stræbt at lægge i hendes Toner. Hun er ikke stor af Vext; men har Yndighed et Maal? spørger man hos Roser og Lilier om Længde og Bredde? Den zarte Skabning hun har, giør hendes Rolle i Holger en særdeles Tieneste. Man seer her Sultanens Datter, som en ung Prindsesse; man seer paa hendes Person, at hendes Hierte endnu er frit, og at det endnu staaer aabent for det første feirende, uudslettelige Indtryk. En Sultan i Baddad kan ingen ganske fuldvoxen ugift eneste Datter have. Han giver sine Døttre bort som Roseknopper.

Madame Preisler har alt det Udvortes af en Person, som en Sultan har valgt til sin Dronning; (thi Potentaterne uden for Europa see i saadant Valg allene paa Skiønhed;) og som har allerede tilbragt Tid nok i sin Ægtestand, til at føle hvor meget hun maae dele sine Rettigheder med flere. Ingen anden af de Skuespillerinder som synge, kunde spille Almansaris Rolle saa got som Mad. Preisler. Hun skal ikke

være en Brud, en nygift, endnu ved sin Gemal hængende og klevende Gemalinde, en Turteldue: nei. Tiden og den deri liidte og følte Uret skulle allerede løst dette Hiertets Baand, allerede indskudt hende Attraa at hævne sig, og at fylde det Tomme i hendes Bryst. Nu er det afrikanske Clima noget vel varmt for platonisk Kiærlighed og sentimental Forbindelse. Siælen kan ikke komme i Kog uden at Legemet løber over. Altsaa skal den der spiller Al, mansaris, vise i den Scene med sin elskede Slave tre Ting, som ikke saa let findes samlede. Først noget majestætisk, som giør hende sin høie Stand værdig. Dernæst mangfoldig Deilighed, nemlig i Skabning, Træk, Øine, Stemme, Væsen, Gang o. s. v. som retfærdiggiør Sultanens Valg, og forhøier Holgers Seier, og viker hundred Tilskuere i Hiertets Øre: man maae være en Helt, for ikke at falde under saadan en Fristelse. Videre legemlige Yndigheder der ikke meere ligne den pene Rosenknop, men den Blomsterdronning, der allerede er i fuld Herlighed, og leeger med Zephyr og Æther. Og endeligen hvad man kalder Temperament. De første af disse Nødvendigheder har Naturen skienket hende: og den sidste kan hendes overordentlige Talent skabe. Ubehagelig kan den omtalte Scene i visse Betragtninger være for hende; thi den strenge Kritik kan ikke ret vel bifalde den; men ved hendes høist mesterlige Spil

bliver den en ny Seier forhende. Det har og Publikum ved de almindeligste og varmeste Klap og Bravo tilkiendegivet.

Holgers Dragt kan neppe være smukkere. Hr. Rosing har og en Skabning, som saadan en Rustning gior Lykke paa. Han er ret dannet til at forestille en yndig Ridder; man kan finde sig i de Erobringer saadan en velskabt Paladin gior i Peru, Babylon, Frankerige ꝛc. Imidlertid kunde mueligt Hr. Elsbergs Skikkelse bedre svaret til det Begreb, som man har om en saa svet og prøvet, saa stærk og bredskuldret Riddersmand, som Holger da maatte være. For Resten er Hr. Rosings Spil og Sang sin glimrende Rolle værdig.

Oberon og Titania med deres Følge ere meget passende klædde, og gisre et behageligt Indtryk. Men en Saabye's og en Northorst's Sang give disse Roller den største Behag. Titania taber sin Sørgedragt paa en Maade, som gior den, der bestyrer denne Forvandling, megen Ære.

Overalt viser Maskineriet i dette Stykke sit sande Værd. Alle Forandringer skeer med en Hastighed og Orden, som om det var idel Feerie hele Stykket igiennem.

Dandserinderne, Mad. Biørn og Jomfrue Stuart seer man med megen Fornsielse. De tyr-

kiske Dragter vise deres symmetriske og harmoniske Skabning i dens fulde Yndighed.

At begge tilligemed Hr. Jansen, den her saa fortrinlig heldige Jansen, og de øvrige med Rette yndede Meddandsende ved deres Talent udtrykke de samme Følelser, som Sultanens Hof lægger for Dagen; at denne Forening, ja denne Kappen af Dands og Toner og Ord, ikke allene er ganske overeensstemmende med den østerlandske Costume, men ogsaa giver den hele Scene langt større Behag, og at det er just saadan en Samvirkning af trende tryllende Kræfter, der giver en Opera sit meste Værd, og undskylder den Smag mange finde i denne, vel kostbare men ogsaa kostelige Forlystelse, vil enhver upartisk Tilskuer tilstaae.

I det Hele kan ikke nægtes, at Diet finder her meget at gotte sig med. Det høitidelige Formælings Optog kan ikke andet end behage, allermest da det er langt fra at være en Kopie af samme Ceremonie i Solyman den Anden. Den Idee, at den ene Hofbetient efter den anden fremtræder og synger, har mit ringe Bifald. At Dands og Sang forenes, er her, i en østerlandsk Scene, særdeles passende. Over den Bukken under Alla Illa Raaben have adskillige leet; men over Hocuspocus omkring Mufti i Solyman den Anden leer man ikke mere. Det kan vel ikke nægtes, at den festlige Sang ved Rezia

Formæling ikke er saa majestætisk, saa rørende, som Tempelscenen i Rora; men der er og stor Forskiel imellem begge Stykker, da Holger Danske ikke er ganske og aldeles en Opera seria, men hist og her temmelig buffa.

Dandsen i anden Akt varer nok lidt vel længe. Saa moersom saadan en Scene er paa første Diekast, saa kiedsommelig bliver den i Længden, og man bliver tilsidst bekymret for de hoppende Personer. En Mand af Hr. Musteds Alder kan let faae en farlig Svingel af den evige Omdreien. Det var altsaa meget at ønske, at denne Scene kunde afkortes, allerhelst da den kommer siden endnu engang.

Den nye Dekoration til Sultanindens Haygesahl er deilig; men der gives mange, som undres over, at i den hele Pavillon der sees kun eet Meuble, nemlig en Sopha. Mon Sultaninder ikke have eet og andet til Tidsfordriv hos dem, naar de saaledes svale sig i et Sommerværelse? At der ikke skulde ligge Puder omkring Sophaen for de Damer, der ville besøge hende, (som skal være meget brugeligt i en Haram), ja for hendes mest yndede Slavinder, kan undskyldes med den Hensigt hun har, at være sola cum sola.

Een Anmærkning angaaende Perspectiven, som flere end jeg har giort, staaer her paa sit rette Sted. Den Mængde Smaadandsere og Smaafigu-

ranter Theotret nu har, kunde bruges til at give Dandsen, ja Skuespillene mere Sandhed. Disse smaa maatte i Forhold til deres Størrelse mere og mere holde sig tilbage, for at svare til Perspectiven: de maatte aldrig komme frem iblant de store, og de store burde aldrig gaae saa langt tilbage, at det saae ud som om de gik i Ulkegaden, hvor en god høi Mandsperson til Nød kan titte ned i Skorstenen, uden at staae paa Tæerne. I Lina og Valvais seer man de Vilde paa Biergene, som blive Muldvarpeskud for og bag dem. Een Person stod sidst bag et heelt Huus, der naaede ham til Hiertekulen. Der burde ikkun de smærste løbe op og ned, og blive borte i Conlisserne. Nu kan Tingen forbedres, nu er der unge Subjekter. Naar disse holde sig i den Distance, som Machinernes Perspective fordrer, saa kunne de gierne have Snurbarter, thi da ere de fuldvorne Karle der staae langt borte. Men naar man seer disse Drenge med Grenadeerskiægge ved Siden af de rette Dandsere, forekommer det os som en Maskerade af Patagonier og Lilleputianer. Denne Anmærkning vil man neppe finde uværdig Eftertanke.

(Fortsættelsen følger.)

Den 10 April 1789.

Dramatiske Tillæg
til
Hertha og Kritik og Antikritik.
No. 21.

Dimidium facti qui bene coepit, habet.

I Gaar blev et Stykke opført, som i sig selv, i hvor gammelt det er, fortiener hver Gang paa ny at berømmes, og som baade ved den høist heldige Fliid, Skuespillerne viiste, og ved det behagelige Indtryk, en Debutant deri giorde, blev overordentlig mærkværdigt, ja giør det mig til en Pligt at sige mine Tanker derom, der dog nok torde bifaldes af flere.

Dem der uden Naade fordømme alle franske Komedier, der ene og allene ville see engelske og tydske eller originale Produkter paa vores Skueplads, beskiemmer Faderen. Hvad have vi af en Lessing, Iffland, Schrøder, og flere Tydske, hvad har Cumberland, Sheridan, Goldsmith o. d. s. laant os, som er interessantere, ædlere, lærerigere end Diderots Mesterstykke? Kan der være nogen ypperligere Karakter paa Theatret, end den gamle ærværdige Mand? Og giør ikke det fine Komike, som ligger i Kommandeurens Rolle, langt bedre Virkning end alle de burleske Personer, som ellers bruges

til at moere? De dyrebareste Lærdomme høre vi af Faderens Mund. Unge gifteførdige Personers Skole kunde Stykket kaldes. Det, som Manden forehol-der sin Søn om den Forandring i Hiertets Følelser, som Tiden og Verdens Foragt vil medføre, er alt for sandt; disse Forhippede, som drømme at de ikke kunne blive lyksalige, naar de ikke faaer den elskede Per-son, burde komme og høre Faderen, for at vaagne af deres Drøm. At det gaaer vel af paa Slutnin-gen, det beviser intet. Faderens Spaadom er tagen af Livet, af tusendfoldig Erfarenhed: Udfaldet er Autors Arbeid.

De Læsere, som vide hvilken Ophævelse man giør i Frankerige, naar en Person af Stand gifter sig med et ringe Fruentimmer, hvilken Forfølgelse en saaledes fornærmet Familie tillader sig imod dette Lidenskabens Offer, indsee Grunden, hvorfor den ømme Fader og den avindsyge Morbroder ere imod S. Albins Kiærlighed, og de kiende Diderots Hen-sigt, nemlig at bestride denne grusomme Fordom i det mindste hos Forældrene.

I en Roman, som kan haves baade paa Tydsk og Fransk, nemlig les epoux malheureux, die un-glücklichen Eheleute, eller Monsieur og Madame Bedcyeres Tildragelser, kan man ikke læse uden Gysen, hvor langt Familiehad i saadan Anledning kan gaae.

Det, som Faderen siger om gamle Piger, er meget sandt og rørende; men det er nok det eneste som kunde blevet bort af dette deilige Stykke: at han præker sligt for en ung Pige, som man desuden veed er forelsket, skader den Virkning det ellers kunde have.

En stor Feil er ellers dette, at Germeuil og Cæcilie lade Sophie ligge paa Gulvet, ja paa Knæ, i en ganske artig lang Tid. Dette strider alt for meget imod den franske Høflighed: de burde oftere prøve paa at faae hende op. Dette er for Resten ikke Skuespillernes Feil: thi Diderot har altid tilsiet, hvorledes han vil have de skulle spille. Der er neppe nogen Autor, som gior Skuespillerne mere til Maskiner end han.

Dog lad os komme til dem der spillede i Stykket i Gaar. Debutanten viiste at han forstaaer sin Rolle, at han bliver sin Autor troe, endogsaa i den mindste Replike og det flygtigste Spil; at han vaager over den Ærbødighed han skylder Publikum, at han veed at udtrykke alle de Følelser S. Albin skal giennemtrænges af; at han kan blive saa varm som han bør; at han kan tale hastigt og langsomt ligesom hans Situation fordrer, og at han allerede er svet i det Lokale paa Scenen, i Armenes Bevægelse, og i sin Persons fordeelagtigste Stilling: kort sagt, at han i de Egenskaber, som Flid kan for-

hverve, har bragt det langt, og vist vil bringe det overordentligt langt. Aldrig har jeg seet en ung Skuespiller for saavidt give et større Haab ved sin første Debut.

Hvad Naturgaver angaaer, da har han fornemmelig en god Talestemme, som er en vigtig Fordeel, der altid bør komme i Betragtning. Hans Skabning er ganske vel proportioneret; han er smaalig, hvilket dog ikke ofte skader i det Fag han indgaaer i. Desuden kan han med Tiden nok lægge sig mere ud. Ansigtet har jeg ikke været nær nok til at kunne bedømme.

At han i første Akt talte sagte, bør den Frygtagtighed tilskrives, som en Debutant har saa megen Ære af. Efter den første Opmuntring hørte man ham tydeligt nok, uden at behøve at hysse.

Saa mange som jeg har talt med, have bevidnet, at de have seet denne Debut med Fornøielse, og spaae den danske Thalie en meget god Skuespiller i ham.

Hvad de øvrige Personer angaaer, som spillede i Faderen, da kan man uden mindste Smiger sige, at Hr. Schwarz viiste sig her igien som den største dramatiske Proteus. Hvilken Forvandling! Hvem skulde troe, at den moersomme Mester Bent, Siælen i de forliebte Haandværksfolk, var denne ædle, ømme, ærværdige Fader? Hvem skulde troe,

at den samme kiærlige, indtil Taare rørende Fader til andre Tider er den vrantne Præsident i Hververne, den tosseurne Birkedommer i de tre Ønsker, den gamle General Schlenzheim, den jaloux Bødker, en Karakter der har langt mere tiltrækkend i sin Tonde, end Diogenes i sin; videre den gamle Bedstefader i de tre Forpagtere; den raske Lieutenant Ring i Spoofficererne; Advokaten i den bogstaveligeUdtydning; Hofraaden i de sex Retter; Loke i Balders Død; den intrigante Henrich i den ellevte Junius; den gnidske Knapskiær i de to Gierrige; den livsalige Figaro i Barberen af Seville, den høiadelige Pebersvend i Ringen; Orgon i Landsbypigen — dog hvor kan jeg opregne alle de forskiellige Roller, som han alle spiller, som om de vare hver især hans rette Fag?

Den herlige Diderotske Fader blev endnu yndigere, end den er, ved hans Spil. Endog den smme, hortulanske Stemme vidste han at bruge til at forhøie Illusionen.

Hr. Musted gav Kommandeuren alt hvad en saa svet Skuespiller kan give en Rolle. Naar man saae den røde Kiole, fik man nyt Liv, og Mellemgulvet lettede ved en velgiørende Rystelse det Hierte, som uafladelig Samfølelse med Faderen og de Elskende havde betynget. Man hadede Kommandeurens Haardhed; men man takkede Hr. Musteds

Talent, for at give denne grumme Karakter saa megen Ynde. Jeg har allerede engang sagt, at alt det Bifald en Skuespiller i slige Roller faaer, ganske hører ham allene til.

Jomfrue Astrup giorde sin høist elskværdige Rolle Ære, formedelst den Sandhed der herskede i hendes Spil.

Sielden see vi Jomfrue Aadslev paa Skuepladsen, naar vi fraregne Operer, hvori hun figurerer med i et Kor; men naar hun da kommer frem, saa er hun sig selv altid lig, altid ganske i sin Rolle, ganske Mester af den. Det sande Talent er en Diamant, som funkler lige fuldt, i hvor længe den har holdt Arrest i sit Giemme.

Madame Knudsen havde kun lidt at bestille; ja hendes Rolle er saa høist maver som den kan være. Men endog i hvad man kunde kalde denne Smule Rolle, fremlyfede den Flid, som hun skienker alt hvad hun skal spille.

Ikkun saa partisk en Konstdommer, som Hr. Rahbek er, (jeg skal nok giøre Afregning med ham, kun lidt Tid!) kan fælde den Dom, at mavre Roller skulle ogsaa læres uden ad. Den retfærdige Dommer siger: endog den korteste Stumpe af en Rolle, endog den forhadteste, skal ikke blot læres uden ad, den skal ogsaa spilles saa got som mue-

ligt er. Dog mere om denne abderitiske Dom paa et andet Sted.

Mad. Knudsen viiste, at hun følte Skuespillerens store Pligt, at aagre med sit Pund, ligesom den sande Musikus i en Concert med samme Fliid vil spille sin store Bas, som den den der spiller den første Violin: han veed, at det ægte kritiske Øre ikke lader et eneste Instruments Lyd ubemærket.

Hr. Elsberg havde heller ikke megen Leilighed at udmærke sig, men nyttede dog den der var, med Fordeel.

Overalt gav Parterret ved sit Bifald tilkiende, hvor fornøiet det var med det Hele, som det og havde Aarsag til.

Kun een Klage være det mig tilladt at indkomme med. Hvorfor skal Bifald nogensinde qvæles ved Hyssen? Er den Næsttalendes Replike da saa hellig, at heller den Foregaaendes opmuntrende Belønning maae gaae overstyr?

Var den Skuespiller at laste, som paa en god Maade tilbageholdt den følgende Replike saa længe, til man havde afklappet?

Jeg saae engang i Paris den Operette Le sorcier opføres. Julien siger: „Jeg maatte tiene, „ men da jeg dog skulde spise en andens Brød, „ valgte jeg den bedste Herre.“ Ved disse Ord peger han paa sin Soldaterkokarde. En Pladsregn

af Klap, saadan een som kommer de hvilende Basser til at drøne, hørtes; men Skuespillerne bleve ganske uvirksomme, saa længe som dette Udbrud af Nationalfølelse varede. Da det sidste Par Hænder, (thi man ved Parterret har ogsaa gierne sine Kordegne) blev taus, begyndte Julien og den anden igien hvor de slap.

* * *

Om Holger Danske maae endnu erindres, at Sultan Bobuls Dragt er meget smuk, og at Hr. Preisler bliver i denne Karakter den han er vant at være, en Skuespiller som gior alt hvad han kan til at hæve et Stykke, uden Hensigt til Rollens Betydelighed.

Dog lad mig ikke tale mere til nogens Berømmelse i denne Oper. Mueligt er det ikke alle engang med, at en Baggesen og Kunzen have givet dem en ny Leilighed at vise deres Talent. Man kan jo være vred paa sin Lykke, naar man vinder mere end man skiønner om; hvorfor skulde man ikke ogsaa undertiden blive keed af Roes, endog fortient Roes?

Den 20 April 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 22 og 23.

Følgende Skrivelse er mig tilsendt til at indrykkes i disse Blade. Det bekræfter hvad jeg har sagt i Hertha. Autor er mig ubekiendt; men han synes at være vel underrettet om Theatersager.

De beder mig, min Ven! sige Dem mine Tanker, og give Dem Underretning om vore Skuespils nærværende Forfatning, og om det virkelig forholder sig saaledes, som de i nogle af vore offentlige Blade, og især af Hr. Rahbek i Minerva beskrives? Det har forskrækket Dem at see en Mand paa Publici Vegne træde frem og forsikre, at de musikalske Skuespil, som efter hans Mening have trængt sig ind paa vor Skueplads, i Bund og Grund fordærve den Rest af Carakter, som er tilbage hos Nationen, at de gjøre den blødagtig, feig, tankeløs og overdaadig; ja at han opfordrer Regieringen til at sette Dæmning for dette overhaandtagende Onde, m. v. Jeg

finder det ikke forunderligt, at denne Beskrivelse over vore nærværende Skuespil har forskrækket Dem, men troer meget meere den ogsaa burde paaføre den hele Nation en Forskrækkelse, især da mange efter den pathetiske Beskrivelse over den ødeleggende Kostbarhed, disse Skuespil medføre, skulde falde paa besynderlige Tanker, Tiderne angaaende (*).

Men, min Ven, førend jeg indlader mig lidt nøiere i disse Raisonnements, eller om De vil, Deraisonnements, vil jeg allene giøre en almindelig Bemærkning, som ved deslige Blades Læsning for Fremtiden kan tiene Dem til Efterretning, og sette Dem igien i megen Roelighed, om De derudi maatte finde noget, som kunde foruroelige.

En Mand af Deres Indsigt, Verden og Erfarenhed vil lettelig have bemerket, at det meeste af slige Ting, som skrives i en vis Genie-Cirkel, har meget sin Grund i Fordom, Magtsprog, Partie-Aand, Uvidenhed og en usædvanlig Dristighed til at dømme i en afgiørende Tone om Ting, hvorom man

(*) Indsenderen fortryde ikke paa, at jeg her ikke lader Hr. R. faae alt det, som han havde fortient for hans uforsigtige Ophævelse.

intet Begreb har, og hvor Naturen ofte har nægtet Muelighed til nogensinde at kunde faae Begreb om. Naar De derfor læser saadanne Bemærkninger, maae De altid giøre Dem det Spørgsmaal, af hvem og i hvad Hensigt de skrives: kan De komme paa Spor efter dette, vil De snart kunde løse Knuder, som før syntes Dem uopløselige. — Men nu om Sagen selv.

At Musik i Almindelighed, og musikalske Skuespil i Særdeleshed skulde giøre blødagtig og feig, er en Idee, som strider baade mod Princip og Erfarenhed. Lacedæmonier og Athenienser lagde den til Grundvold for den offentlige Opdragelse, og saavidt man veed, var det ikke Sybariter eller Vartougslemmer de dannede deres Borgere til at være. Pythagoras, Aristoteles, Plato ansaae den for en væsentlig Deel af den gode Opdragelse, og selv lærte de den offentlig; og disses Dom burde dog vel staae ved Siden af Herr Rahbeks.

Hvad Montesquieu's, Pope's og Rothe's Dom angaaer, da med al den Respekt jeg i øvrigt bær for disse store og brave Mænds Dom i mange andre vigtige Tilfælde, bliver den dog for mig i denne Henseende kun eensidig; da det ikke er mig bekiendt, at de selv

har havt nogen Indsigt i eller om Musik, og at de altsaa har, ligesom Hr. Rahbek, dømt om det de ikke har forstaaet. Vor berømte Eilscow, som vist var ligesaa stor, og i mange Henseende større Philosoph end Rothe, var dog af andre Tanker. Naar Newton forsikrer mig, at Jorden ei er kugelrund, men noget sammentrykt mod Polerne, da forlader jeg mig meget derpaa, naar jeg ei selv kan nøiere undersøge det, i Betragtning af hans øvrige bekiendte og vidt udstrakte Kundskaber i de dertil hørende Fag. Men naar den samme Newton vil sige mig, at Musik gior blødagtig og ligesaa musikalske Skuespil, da troer jeg det ikke førend jeg er fuldkommen overbeviist om, at han kiender denne Sag ligesaa godt som hiin.

Det er urimeligt, jeg vil ikke sige eenfoldigt, at Folk som ingen Indsigt, Smag og ikke megen Følelse har af Musik, og som maaskee Naturen har nægtet den behagelige Evne nogensinde at kunde faae den, vil dømme derom. Deraf kommer ogsaa de mange skiæve og utidige Domme, hvoraf man saa tit overvældes, og som tiener ei til andet, end til at opvække urigtige Begreber hos den ukyndige Mængde, og Ækelhed og Kiedsommelighed hos Kienderen.

Ved denne Leilighed erindrer jeg mig ogsaa der tales paa et andet Sted om Terpsichore's gode Luner, som saa ofte finder sig udi at være Polyhymnia's, eller, som man undertiden behager at kalde hende, Perisangia's Toner. Jeg maae vel spørge enhver Fornuftig og Kiender, om hun ei ogsaa bør være det? Hvad er Dands qva Dands, naar man tager Musiken fra den? Er denne ikke Dandsens Sprog, og den som giver den først sit Liv? Tag den bort, og man skal kun blive lidt klog paa hvad den heele Dands vil sige, om den ikke tilsidst bliver et reent Narrerie.

Det har derfor giort mig ondt at læse lange Beskrivelser, og det ofte med maadelig Skionsomhed nok forfattede over vore Ballet Dandsere og Dandserinder, og derndi ei eengang at see nævnt Componisten af den som oftest fortreffelige Musik til samme, jeg meener vor Schall, dette saa udmærkede Genie.

Dog hvad skal man vente, naar Folk, som mangle saa overmaade meget til at overse og bedømme alt hvad der hører til Skuespillet og Theatret, paatager sig i Publici Navn og paa Publici Vegne at bedømme det? Deres Domme maae jo blive aldeles eensidige og ufuldkomne, og derfor har vore

Dramatiske Journaler altid været saaledes før, og saaledes ere de endnu.

Men for at komme til disse Spektaklers Blødagtiggiøren igien, saa vil jeg endnu allene erindre, at jeg troer, om jeg ei tager Feil, hvilket jeg overlader andre at bedømme, at de flæbende og larmsiante Skuespil, som nogle af vore Autorer ofte hiemsøge os med, saasom en Deel af Jomfr. Biehls Stykker, den unge Derby, Sophie Braunek med fleere, lettere kunde have denne Virkning, da de foruden at ennuyere grusomt opfylde Imaginationen med en Hoben kiælent Snikksnak og Empfindelei, uden Natur og Sandhed, og uden at efterlade nogen stærk og rigtig Følelse. Med deslige Ting uuderholder sig derfor gierne Folk, som af Mangel paa den indvortes sande og naturlige Følelse, søger at opvække den udvortes og konstige; med denne komme de ogsaa saa i Vane, at de tilsidst virkelig troe de føle meget der, hvor de føle slet Intet.

At Musik og musikalske Skuespil giør blødagtig strider ogsaa imod al Erfaring. Julius Cæsar, August, Christian den fierde, Friderich den anden, Keiser Joseph, med mange flere cultiverte Musiken fra deres Barndom; hvorvidt disse derved ere blevne

blødagtige, og have spillet en feig Rolle i Verden, overlades enhver Tænkende at bedømme. En af de største Philosopher, Rousseau, var en Ynder af Musiken, og arbeidede deri, endog for Theatret. Ikke musikalske Skuespil, men asiatiske Rigdomme og Vellyst giorde Romerne blødagtige, og styrtede dem i Fordærvelse. Ei at tale om at Krigen selv betiener sig af Musik, og ikke af flæbende Dramer til at opvække Mod; men nok herom!

Operaen gior tankeløs, hedder det end videre; jeg tilstaaer, for den tørre Dramaturg er der kun lidet at tænke ved de fleeste Operaer, men en Kiender og Elsker af Operaen finder en Rigdom af Tanker, naar de ere rigtig og passende satte, som henriver ham, og opfylder hans Siæl med Fornøielse. Men at giøre dette begribeligt for den Ukyndige og Smagløse, vilde være et herkulisk Arbeide, og endda maaskee aldeeles forgieves.

Efter mine ringe Tanker er den saa kaldede Opera egentlig Konsternes Spectacle. Her bør de beskedentlig række hinanden Haanden, for Foreenede at tilveiebringe et Skuespil, som paa en behagelig Maade sætter Sandserne og Forstanden i Bevægelse. Er man da ved saadanne Spectacler aldeles smagløs og tankeløs, saa tilstaaer jeg, at da

kan vel intet usmageligere og flauere Skuespil gives end en Opera; men saa ligger Feilen i Tilskueren, og ikke i Spektaklet.

Operaen troer jeg skal fornemmelig sees og høres: at læses troer jeg ikke den fortiener, uden paa Stedet ved Opførelsen. Den bør ikke være alt for meget raisoneret, men fuld af Handling og Lidenskab. Jeg kan derfor ikke være enig med Forfatteren af tydske Holger, som vil have alt Feerie og Tryllerie forjaget fra Skuepladsen; jeg troer tvertimod, at Mythologie og Feerie høre egentlig til Malerie, Musik og Poesie, og paa Theatret til Operaen. Og har disse Slags Videnskaber ikke der hiemme, saa troer jeg de vanskelig vil finde et rimeligt Tilholdssted paa Jordkloden.

Herfra kunde maaskee Operaen Cora være en Undtagelse; men denne har foruden smukke Tanker, saa meget andet, der udgiør det Væsentlige ved Operaen; og naar begge foreenes med theatralsk Skionsomhed, har jeg intet derimod. En alvorlig og smuk Tanke elsker jeg dog meere læst end udsiunget.

Naar jeg gaaer i Operaen, maae jeg stille mig for, at jeg transporteres i et pays enchanté, og lige hen i Trylleriet, og da bliver alting mig naturlig uden Natur. Jeg finder derfor Aline, Balders Død, og selv Holger

Danske med nogen Forandring fortreffelige Spektakler som Operaer; men Alexander den Store, Julius Cæsar i en Opera latterlig og ækel. Om jeg erindrer ret, saa troer jeg ogsaa Algarotti er af samme Meening i hans Essai sur l'Opéra. Naar derfor et saadant Spektakel betragtes fra den rette Synspunkt og efter dets Natur, troer jeg ikke det kan synes at være tankeløst eller at giøre tankeløs.

Endelig kommer jeg til en Punkt af Hr. Rahbeks Anmærkninger over vore nærværende Skuespil, som jeg ei veed hvad jeg skal sige om, enten det er Uvidenhed, eller en overdreven Nidkiærhed imod disse Slags Skuespil, eller, hvilket jeg dog ei vil troe, lidt Ondskab, der forleder ham til at raabe paa disse Slags Skuespils ødeleggende Kostbarhed. Hvad berettiger ham til at forebringe Publikum og selv Regieringen aabenbare Urigtigheder? Jeg veed det fra en tilforladelig Haand, at Kongen, siden disse Spektakler ere indførte, ei har givet eller giver en Skilling meere til Theatret end den Fond, som for lang Tid siden til dette Brug er bestemt. Om Directionen veed at føre en saadan Ekonomie med de samme Indtægter som før, at de kan give Publikum et glimrende Spektakel til en Forandring,

som giør Nationen Ære, og tiener til saa megen offentlig Fornøielse, som man veed de af Publikum sees med, bør den derfor dadles for Regieringen og Nationen, eller burde den ikke derfor heller roeses og æres? Og at dette forholder sig saaledes, derpaa vil jeg skaffe Dem de tilstrækkeligste Beviiser.

Dog tilstaaer jeg, at to saa store nye Skuespil, som Aline og Holger Danske, synes vel at være for meget paa vort Theater for een Vinter; i det mindste ifald jeg havde derudi noget at sige, ville jeg ei raade dertil.

Dersom Musik hos alle nærværende forfinede Nationer ei meere ansees for skadelig, men endogsaa for nyttig, hvorfor skal vi da meere undvære den end andre? I Kirkerne har vi den ikke; skal den da ogsaa forjages fra Theatret, hvoraf den giør en saa væsentlig Deel, saa vil jo denne smukke Videnskab snart tabe sig hos Nationen; og naar Dramaturgen har to Aftener om Ugen til sin Fornøielse, hvorfor kan han da ei overlade dem, som elske det andet Slags Skuespil, de andre to? staaer det ham ei an, kan han jo blive derfra.

Videre gider jeg ikke indladt mig over denne Materie. Hr. Rahbek har lovet meere udførlig at meddeele sine Tanker desangaaende.

Dersom jeg havde Publikum i min Lomme, saaledes som han synes at troe han har det, vilde jeg paa dets Vegne bede ham forskaane os for meere af hans Raisonnements over disse Slags Skuespil, som man indtil Ækelhed har læst nok af; men da jeg ikke dertil er authoriseret, saa tillader han dog, at jeg for min Deel frabeder mig Continuation deraf.

Jeg forbliver, o. s. v.

Holger Danskes og Holger Tydskes Kritik.

Om Forestillingen af Hr. Baggesens Oper, Holger Danske, er her allerede bleven talt. Visse Omstændigheder nøde mig til at indrykke Stykkets hele Kritik i disse Blade.

Intet dramatisk Produkt har giort saa stærk en Sensation hos os, har given Anledning til saa megen, deels ædel Bevægelse i den belletristiske Verden og til saa langt udstrakte Raisonnemens, har indviklet saa mange navngivne og ubenævnte Personer i Feide, har saa klart viist hvor faa Selvtænkende og sande litteratiske Fædrenelandsvenner vi have, og fordrer for alle hine Aarsagers saavelsom for Følgernes Skyld, endog i Henseende til Servum imitatorum pecus, en saa fuldstændig og frimodig Recension, som denne Oper. Jeg skal ikke skrive andet

derom, end hvad jeg tør haabe vil findes upartisk og grundet.

Paa Titelen støder det strax, at Componistens og Forfatterens Navne følge umiddelbar efter hinanden. Dette er en Bagatelle, men endog Bagateller bør paatales hos en Autor som Baggesen.

Dedikatsen til Kronprindsessen er denne yperlige Digter værdig: den viser, saa kort som den er, Poesien i sin rette Adel: thi den er simpel, sand og yndig. Med faa, men vel valgte, skionne Billeder veed han her at spille paa det mesterligste. Det er en Krands, som er des nydeligere, jo færre, og jo livligere de Blomster ere, den er flettet af.

Jeg tilstaaer aldrig at have læst noget smukkere og ædlere af denne Art. Disse Liniers Sandhed henriver alle Hierter.

I Forerindringen forklarer han for dem der ikke have læst Oberon, det herlige Digt af Wieland, hvoraf han har laant Æmnet og Planen, saa meget som deraf i Holger Danske er brugt. Til Slutningen siger han: „Om mit Stykke har jeg for Resten intet at sige. Det et Forsøg, hvis Skiebne, ved Opførelsen, vil bestemme mig, om jeg skal qvæle eller nære min Lyst til at arbeide for Skuepladsen. Publikum, og ikke jeg, har allene Ret til at dømme, hvorvidt min unge Thalia,

paaklædt af Polyhymnia, og fremledet af Terpsichore, fortiener Opmuntring eller Ydmygelse."

Da Hr. B. selv angiver hvad han har taget af Wieland, saa har vi her strax en Hovedpost, som anbefaler Stykket: her er ingen Skygge af Plagiat; her er et Laan, taknemmeligen tilstaaet.

Bearbeidningen er af Hr. B. selv: hvert Ord i Sang og Recitativ er hans eget. Endog i Planen finder man Beviis nok paa hans Skabeevne. Han har giort Oberon og Titania til Hovedpersoner. Med dem begynder Operen; og med dem ender den. Holgers og Rezia's Skiæbne bliver desmere interessant for Læseren og Tilskuerne, da Oberon's og Titania's Gienforening beroer paa deres Kiærlighed og dennes Bestyrelse. — For dem der have læst Oberon, der erindre dette Digts Indhold med de Følelser, det hos værdige Læsere efterlader, er det Passelige af denne Forandring ret indlysende: de bifalde vist alle den Idee, at aabne og slutte Stykket med Alfernes Konge og Sylphidernes Dronning, og at forestille dem som de bestyrende Magter. Andre kunne finde Oplysning i Fortalen.

Men egentlig skal et Skuespil ingen Fortale behøve: Tilskueren kan ikke altid formodes at være forberedet: dertil er Expositionen: i Stykket selv skal det forklares, og det jo før jo heller.

Ganske rigtig: naar det er en Komedie eller Tragedie. Men en Oper er noget ganske andet. Det betænker man ikke: og deraf, at man ikke veed eller vil vide hvad en Oper, et musikalsk Skuespil, egentlig er, og hvad der udfordres til at bedømme det, flyde adskillige vrange Domme over Holger Danske og andre Operer.

For sex Uger siden har en Franskmand skreven om den italiænske Opera Buffa og om Komediens og Musikens Forening i dette Slags Skuespil. Denne Autor siger mange dyrebare Sandheder; men i Særdeleshed viser han med vel udførte og tildeels nye Grunde, at ikke Poesien men Musiken er Hovedsagen i en Oper. „Man forlanger af Digteren allene," siger han, „at han skal kiende Musikens Interesse; forudsee dens Virkninger, tilveiebringe Situationer, danne Kontraster, give Anledning til store Afvexlinger i Melodie, eller til store Virkninger af Harmonie, at han skal skabe Tildragelser, frembringe Nuancer o. s. v." Han gaaer ud fra den Grundsætning, at Siælens Eenhed ikke kan nyde to lige Fornøielser paa eengang, og hver Gang Musiken er fuldkommen nok til at frembringe store og stærke Sindsbevægelser, som kunne sysselsætte hele Siælen, bliver Forstanden desmere ligegyldig imod Dramets Natur, da dette dog ikke ansees for andet end det Lerred, som Musiken maler paa. Deraf

slutter han, at man ikke bør søge i en Oper alle de Convenancer, al den Interesse, som giver Skuespillene uden Sang saa megen Ynde.

Derfor er og Expositionen i de af Fransk og Italiænsk oversatte Operer mayer nok, endog i dem, hvis Plan, Notabene, ikke engang er tagen af saa velbekiendt en Fortælling som Oberon er.

Det er sandt, da Musiken sielden giør saa stærk en Virkning paa os, at vi ikke skulde bryde os om den poetiske Deel af Stykket; saa havde det været bedre, om Hr. B. havde indflikket lidt mere Exposition. Om Vaabendrageren har Rec. allerede talt i et andet Blad. Allermest savne vi den der, hvor de to Elskende paa ny blive ulykkelige, og geraade i Livsfare, efter at Oberon saa kraftig har taget dem i sin Beskyttelse. Wieland fortæller os Aarsagen: Personerne vare blevne deres Løfte utroe, en skiønne Aftenstund omborde havde — Fanden havt sit Spil: og nu maatte deres Dyd bøde der af og begynde forfra. Dette kunde paa en Slags Maade bleven sagt: det havde neppe været meget vanskeligt at indklæde. Om nu og nogle Arier vare blevne kortere, om der var blevet mindre dandset, hvad havde det skadet?

Dog, endnu engang, lad os være billige. Hvorfor skal den danske Originaldigter være pligtig til meere, end de Fremmede, som man oversætter,

finde for got at nedlade sig til? Hvorfor skal i en Holger Danske alting forklares, naar vi maae troe en Franskmand paa hans Ord i noget, som er ligesaa ubegribeligt som Hexerie, at en Hyrdinde fra Frankerige er bleven Dronning i Golconda?

Vi komme til et andet Spørgsmaal: er det ret, at Hr. B. har laant af et næsten ganske udarbeidet Sujet? — Lad os først see om det sidste er rigtigt. Han har kun laant det Grove af Planen: og den har han selv udarbeidet; ikke et Ord af Wieland har han nyttet. Scenerne ere heller ikke lige saadanne som i Oberon. Meget hører ganske Hr. B. til. Dersom Stedet tillod at anstille en Sammenligning, skulde Rec. vise hvilken Vildfarelse det er, at Hr. B. har taget sig det saa mageligen.

Overalt, Grundtrækkene kan man gierne laane, og endda give en Original. Hvor mange Stykker have vi vel, som ikke ere laante? Mest gielder dette om Operer. Balders Død f. E. er tagen af Edda, Armida af det befriede Jerusalem; Aline, Arsene, Urgele, de samnitiske Ægteskaber, Zemire og Azor og flere ere laante af Fortællinger og Æventyr.

(Fortsættelsen følger.)

Dramatiske Tillæg
til
Hertha og Kritik og Antikritik.
No. 24 og 25.

Mere af Holger Danskes og Holger Tydskes Kritik.

Alt det er Original, som ikke er Oversættelse eller Efterligning. Den sidste selv faaer ved Bearbeidningen Originalitæt: og den Poet, som danner en Part af et Digt til en Oper, og giver en Fortælling dramatisk Skikkelse, kan gierne være dette Laan bekiendt: thi det koster ham samme Umage, og sætter hans Talent i samme Lys, som om Planen var hans egen.

Unægteligt havde det været bedre, mangfoldigt bedre, om Hr. B. havde selv dannet sig et Sujet. Men om han nu ikke strax vilde give alt hvad han kunde? Om han nu ved sin første Indtrædelse i dette Fag vilde gaae vaersomt frem? Kan man med Føie laste ham derfor? Ikkun tre Digtere have givet os Originaloperer, af en Thaarup selv have vi kun Oversættelser. Lad os da ikke være for strenge, naar vi engang faaer en Original: lad os ikke foreskrive

hvor meget der skal ofres. Hr. B. kalder jo sin Muse selv en ung Thalia; hvem kan forlange den skal strax være fuldvoxen? Der ere saa mange som ikke have prøvet hvad deres Skuldre kunne bære, saa mange som ville flyve førend de have faaet Vinger! Skulde vi nu for Alvor dadle den der ikke vil paa eengang glimre ved noget stort? Vi ville vise ham de Feil vi troe han har begaaet; men vi ville ikke foragte og nedrive hans første Arbeid. Om det end ikke var saa got som det er, saa er det dog originalt: en Omstændighed, som ikke bør tabes af Sigte. Men det hører til det Onde, hvori vor dramatiske Literatur ligger, at vore Originalautorer chicaneres, men Oversættelser modtages des hellere. Ja til Vanære for den danske Thalia lader vi os nøie med andenhaands Oversættelser: Franskmænd og Tydske maae omarbeide for os: selv at omarbeide engelske Stykker det er ikke altid vor Sag. Saa fik vi en Colardeaus Calliste i stedet for the fair penitent, en Saurins Beverley for the gamester, en Stephanie's Hververe for the recruiting officer, en Schrøders Ring for the constant couple. Saa langt nedlade vi os undertiden, at Fremmede maae laane os deres Laan; men naar da en Landsmand vil prøve sig i dette Fag, skal han ikke skrive andet end hvad der er ham værdig. Denne sidste Fordring er desmere ubillig, da det ingen Følge er, at den der har-

den største Held i eet Fag, ogsaa maae være ligesaa lykkelig i et andet.

Og hvad om han nu har fundet Behag i at omdanne en Deel af Wielands Mesterstykke til en Oper, af Kiærlighed til dette saa tryllende Digt, af Lyst at see hvad Virkning det der henrykker i Kabinettet, vilde giøre paa Skuepladsen? Hvem i Verden kunde fortænke ham deri? Skulde de gyldne Ord da ikke mere gielde: Poetis Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas? Ikkun den eller de, som udsætte Præmier, kunne foreskrive Æmne og Fag. Uden for saadan Bane maae hver Digter have sin Frihed at prøve sine Kræfter hvori han vil: det er hans dyrebareste Ret.

Uden største Ubillighed og det mest despotiske Magtsprog kan man altsaa ikke laste Hr. B. at han har valgt en Oper til sit første Forsøg, og at han har taget sit Sujet og en Deel af Planen af Wielands Digt. At dette Digt er fuldt af Feerie, af Aander, af Torden og Lynild, at det hele er et Æventyr, en Krønike, en Fabel, det er for en Oper desbedre: thi den fordrer sligt til at Componisten kan have des flere og des større Leiligheder at vise sig. Et stort musikalsk Skuespil skal jo ikke skildre Livet: det skal jo ikke røre ved andet end Musiken. Rimelighed og Sandsynlighed kan ingen forlange: at der synges ved hver en Leilighed er allerede

tydeligt Beviis paa, at Natur og Sandhed ingen Deel skulle have i Stykket. En Oper fuld af Tryllerie og Tildragelser giver Musiken den bedste Anledning til Afvexlinger, og, saa at sige, store Slag. Derfor er en simpel Plan ikke det bedste i en Oper. Cora og Aline beviser det: i begge har Componisten ikke havt Leiligheder nok til at vise alt hvad han kan, til at bestorme Hiertet fra alle Kanter. Derfor er Musiken til den Arie: Jeg lever og seer jer igien, for munter for Cora's Sinnestilstand samme Øieblik: derfor har Aline saa lidet af musikalsk Rigdom, af Revolutioner for Øret: derfor er den mere en lang Oper end en stor Oper.

Desuden er det en Smule partisk, om man vilde laste en Baggesen for det samme, som man ikke dadler Ewald for. Balders Død af den nordiske Fabellære? Er deri mindre Tryllerie, mindre Usandsynlighed end i Baggesens Stykke? Eller hører det maaskee til Patriotismen, at man bliver ved Landets egne Fabler, naar man dog vil nytte Fabler?

Overalt er det lidt vel meget, at en Oper burde være uden Tryllerie. Hos alle kultiverede Nationer, endog hos dem, der dog nok for det første ville blive Mønstere for os, sees og yndes Feerie og Tryllerie paa Skuepladsen, ikke blot i Pantomimer og Balletter, men ogsaa i Operer.

Med hvilket Bifald er ikke Zemire og Azor bleven modtagen overalt i Europa? Armida, den skiønne Arsene, og flere have giort Lykke uagtet deres fabelagtige Indhold. Urgele, den klingende Insel, Prindsen af Salerne bleve i den Tid Rec. var i Paris, opført i fuldproppede Skuespilhuse. Tarare har man næsten forgudet. Endnu i denne Vinter er i Paris med Bifald opført Lanval og Viviane, et Stykke fuldt af Feerie. Skulde alle de være Tosser. der see Don Juan med Fornøielse, der finde Behag i Spøgelsescenerne? Skulde alle de Engelskmænd være Dosmere, der gotte sig for nærværende Tid med Aladins Lampe af Tusind og een Nat? Skulde maaskee Macbeth selv være en Shakespear uværdig for de tre Hexers Skyld?

Dog lad os ikke længere blive staaende ved denne Dadel: den fortiente ikke at der blev talt saa meget om; thi den har sin Grund i en individuel Smag. For de unge Digteres Skyld, som ville arbeide i dette Fag, ville vi tilføie dette. Der ere to Slags dramatiske Usandsynligheder: først aabenbare Fabler, tagne af Mythologie og Eventyr, og de veed man skulle ikke gaae for andet, dem forlanger Autor ikke Tilskueren skal tage for Natur og Liv. Af den anden Art er det Overdrevne og Urimelige i hvad der dog ikke skal hede Fabel. Naar vi see en Oberon med hans Horn, saa er dette ikke

anstødeligt: man veed det er i Naturen umueligt, det er tilstaaet Digt, det giør ingen Fordring paa anden Illusion, end den som en behagelig Drøm medfører. Men naar en Hyrdepige fra Frankerige, en Hyrdepige, det Modsatte af en Avanturiere; en Hyrdepige, som er glebæ adscripta; er bleven Dronning i Golconda, naar hun hist over danner ganske paa eengang et Schæferie, som ligner det hun havde i Frankerige; naar Peruvianerne, Solens ivrige Tilbedere, Vidner til Guddommens ødelæggende Vrede over en Præstindes Forbrydelse, paa eengang nægte denne Guddom det brugelige Forsoningsoffer, saa maae man raabe: Quod mihi ostendis sic, incredulus odi! Hvor mange af disse Urimeligheder kunde man pege paa endog i de mest yndede Skuespil uden Sang!

At i saadant et Stykke som Holger Danske, Akterne og Scenerne ingen Sammenhæng have, det kan ingen med Føie støde sig over. For Musikens Skyld, og lad mig lægge til, for Diets Skyld, skeer alting i en Oper. Den forhen anførte Franskmand, (det er Hr. Quatremere de Quincy) siger iblant andet: „Klager ikke over at J ikke seer Poeten, naar Componisten skiuler ham. Klager ikke over at den dramatiske Handling er mat, naar den musikalske Handling raader over den. Klager ikke over at Musikens Gang og Raisonnement ophæver

Dramets Gang og Raisonnements. I faaer en stor Erstatning for dette Tab. I vinder i Musiken hvad i tabe i Handling: og Sangens Illusion giver eder det som Spillets Illusion vilde givet." — Følgende Steder fortiene endnu mere at udskrives, for eengang for alle at stoppe Munden paa dem, som forlange af en Oper det samme som af et Drama. „Seer man ikke, at et musikalsk Skuespil, efter den strengeste Sandhed ikke er andet end en stedsevarende Usandhed, at den overdrevneste Usandsynlighed af alle, i den kolde Fornufts Øine, er denne Sang som sættes i Talens Sted? At laste en Oper fordi den ikke har dramatiske Convenancer og Rimeligheder, er det samme som at bebreide Billedhuggerkonsten, at den ingen Farver har, Malerkonsten, at Billedet ikke gaaer frem, og Pantomimen, at den ikke taler. Vee den, som vilde fordre af Konsterne fuldkomne Illusioner! Saasnart Illusionen gik saa vidt at den blev sand, vilde den høre op at være behagelig. Dersom jeg troede at see i et Skilderie Personen selv, kunde jeg ikke mere nyde den Fornøielse at see en Efterligning. Den store Hemmelighed i alle Konster er denne, at skiule sig kun halv bag ved Naturen, og at røbe sig ved at gaae i Skiul. Lad os da jo ikke søge at tilintetgiøre i en Konst Usandsynligheder, som høre til dens Væsen: lad os jo ikke fordre, den skal lyve for os istedet for at

forføre os. Lad os for alting ihukomme, at Illusionen i en Konst giver des større Behag, jo mindre sandsynligt det var at vi skulde finde den deri. Det er een af de Aarsager, hvorfor Musiken paa Skuepladsen gior en saa god Virkning. Ja, man kunde sige, at dersom man var i Stand til at bortlade alle de Usandsynligheder som Operen har, saa vilde derved den Bestræbelse svækkes, som Musiken maae anvende for at overvinde dem, og for megen Umage at skiule Konsten, vilde skade Konsten. — Jeg seer at I endnu ikke vide, hvad Finalerne i en italiensk Oper ere. I opholder eder over, at Akteurerne komme og gaae og komme igien. Aarsagen er: I bedømmer altid de musikalske Convenancer efter de dramatiske Convenancers Regler; I ere altid paa Komedie, aldrig paa Opera; I bedømmer Poeten, ikke Komponisten; I bedømmer Musiken allene med Forstanden. — Hvad gielder det om ved en Final? At forberede et stort Stykke Harmonie, formedelst andre subordonnerede, som ere dets Exposition. Hvad gielder det om? At lede alle Akteurer til en fælles Følelse, som bringer dem alle til at synge de samme Ting i de samme Ord. De forberedende Scener maae derfor gaae meget hastig. Og hvad vilde der blive af Musiken, naar den skulde bie efter den dramatiske Gang og lempe sig efter alle Nuancer, som i moralske Sandsynligheder

af en ganske raisonneret Handling kunne antage? Dens Midler vilde blive kraftesløse, dens Virkninger standsede, dens Handling tilintetgiort. — Molière selv havde kun giort middelmaadige Stykker, dersom han havde været nødt til at underkaste sin Handling en anden Konsts Baand, og det samme vil altid være de Poeters Skiæbne, som skrive Stykker der skulle sættes i Musik."

Læseren tilgive, at jeg har indrykket saa meget af denne Konstdommers Ord. Det kan have sin Nytte at sligt engang bliver sagt: der ere alt for faa hos os, der tør tale imod Strømmen.

Vi komme til et andet Spørgsmaal. Var det Ret, at Hr. B. udstødte den sande Helt i Wielands Digt, og satte Holger Danske i hans Sted? — Herpaa maae enhver Upartisk svare: Nei. Dette er en uundskyldig Feil, og som har giort Hr. Bs. Stykke megen Skade.

For det første var det ufornødent at indflikke en dansk Helt. Hvorfor skulde Huon været mindre velkommen paa den danske Skueplads end Saint Fare, Alonzo, Rinaldo, Orphevs og de øvrige?

For det andet er den Grund, hvorfor Hr. B. mener Holger kunde være ligesaa berettiget til Hovedrollen som Huon, ganske urigtig. Charlot blev efter Holger Danskes Krønike ikke slagen ihiel

af denne Jevning. Han sloges med ham, men en Engel fra Himmelen reddede Charlots Liv ved at holde fast paa Holgers Sværd. — Dernæst er ikke dette Drab af Keiserens Søn, men Æventyret med Sultánen o. s. v. Sujettet.

For det tredie er de Tilskueres Haab blevet skuffet, som af Operens Titel havde ladet sig forlede til at vente her noget af den gode gamle Nationalkrønikes Indhold. De fandt intet, som de havde læst om den uforglemmelige Helt: de hørte nok en Burmans og en Langulaffers Navn, men dem selv, nemlig saadanne som Krøniken skildrer dem, saae de ikke. At Holgers Broder Kong Gøde, af hans kiække Brodersøn Galter, af hans Gemalinde, Dronning Clara af England, af de øvrige Jevninger og Staldbrødre, Hertug Naims, Biskop Turpin o. d. s. af Keiser Carl selv, af Holgers trofaste Ven Kong Carvel og hans Dronning Gloriant, af den falske Berald og saa mange andre, som man af Krøniken har lært at kiende, sees ikke Spoer i denne Oper. Man seer Helten uden hans Bedrifter. Man maae troe Autor paa hans Ord, at denne unge, deilige Person, som i mandig Anseelse kontraſterer med sin Vaabendrager, er den store stærke Kæmpe Holger Danske. Sandeligen, saaledes at finde ganske andet end man var befoiet til at vente, ja at fordre, giver grundet Anledning til Misfornøielse.

For det fierde indeholder Holger Danskes Krønike mangfoldigt, som er ypperligen skikket til at give flere end en Oper. En ringe Prøve derpaa vil maaskee sees i disse Blade. Endog Feerie forekommer i denne Krønike. Dog man behøver kun at blade lidt i Bogen, for at see, hvilken Rigdom paa Æmner til Skuespil deri findes.

Med neppe større Umage end Oberons Omdannelse har kostet Hr. B., kunde han altsaa giort en herlig Oper af Holger Danske selv. Og da han ikke vilde nytte denne Krønike, men blive ved Oberon, som upaatvivleligen stod til ham selv, burde han og beholdt Heltens Navn, Huon. At lade en Person indgaae i en andens Bedrifter, er overalt ikke ret; det er poetisk Usurpation; men at pryde en Helt som Holger, med fremmede Handlinger, ligesom hans egne ikke vare værd at tale om, da dog disse hans egne langt overgaae dem som i Operen ham laanes, det kan intet undskylde, det tillader ingen taalelig Forklaring.

Den eneste væsentlige Feil, der er ved Operen Holger Danske, er altsaa denne, at Helten ikke har beholdt sit rette Navn Huon. Dette havde opvakt mindre Nysgierrighed, men ogsaa efterladt mindre Fortrydelse.

Atter et andet Spørgsmaal er: har B. giort Ret i, at han er afvegen fra den Simplicitæt i Planen

som er en saa stor Dyd i det Dramatiske? — derpaa er allerede svaret: ja. En Oper kan ikke være et fuldkomment got musikalsk Skuespil, med mindre Componisten har al ønskelig Leilighed til at variere, til at lade Musiken vise sig, som Naturen, i al sin forskiellige Pragt. Den Oper, der ikke har al denne Afvexling, er musikalsk talt, kun et Fragment af en Oper.

Man har sagt, at denne Oper er en Labyrinth, hvoraf ingen kan finde ud, som ikke har Wielands Oberon til Ledetraad. Men omendskiønt man ikke kan nægte, at lidt mere Exposition havde været bedre, saa maae man dog paa den anden Side tilstaae, at Stykket ikke er fattigt paa Ledetraad for dem, der have Pine at see den. I Oberon's, Titania's, Sylphidernes, Holgers og Rezia's Ord ligger Veiledning nok til at komme ud af Stykket.

At denne Mængde af Tildragelser indkniber Autor, saa at han ikke kan udtegne enten Karakterer eller Situationer, ville vi tilstaae. Men eengang for alle: en stor Oper er intet Drama. Karakterer og Situationer kan man ikke fordre i et musikalsk Skuespil. Imidlertid have alle Hovedpersoner den Karakter, som de skulle have: Holger er preux & loyal chevalier, o. s. v.

Har nogen Oper uagtet den fuldstændigste Exposition været i Førstningen vanskelig at forstaae

for dem, der ikke havde Kundskab om Oldtidens Sprog, og om den nordiske Mythologie til Ledetraad, saa var det Balders Død. Men man gav Tid, man saae det ofte, og man forstod det. — Dog Ewald er død, og Baggesen lever.

Hvem der vilde sige: disse mange Personer, disse sammendyngede Handlinger, disse Spring fra det ene Sted til det andet, synde imod alle Regler, glemmer ganske at det er en Oper der tales om. Og overalt gior man for meget af de tre Eenheder. Dog en anden Gang skal denne dramatiske Chicane faae sin Deel.

Hr B. har ikke engang nyttet alt det af Oberon, som han kunde og burde nyttet for Viets og Hrets Skyld. I Digtet komme de Elskende til at strande, og eve en Tidlang paa en ufrugtbar He, hvor der er en Eneboe eller Eremit. Dette kunde giort en herlig Virkning. Langulaffers Frelse af Løvens Kløer kunde bleven forestillet i en kort Scene uden megen Sang: den havde kastet meget Lys paa det Følgende, og giort denne Person interessant. Tid til alt dette havde man faaet paa Dandsens Bekostning. Men endnu mere at beklage er det: at Stykket ikke endes som Digtet i Paris hos Keiser Karl selv. Nu er Slutningen lidt vel simpel. En Samling hos Karl med Jevningerne og det hele Hof, en Glædesdands til Slutning vilde ikke taget

overmaade megen Tid bort, og heller ikke foraarsaget store Bekostninger. Den Idee, at forvandle Skuepladsen i en kongelig Sahl eller et Tempel, er vel ikke ny; men Digtet endes paa denne Maade, hvorfor ikke ogsaa Operen? — Dog Oberon og Titania har Hr. B. engang giort til Hovedpersoner, og derfor vilde han og slutte med dem.

At Autor har tagen alt det til Hielp, der kan forvise og overraske Øiet, deri kan man ikke fortænke ham: den der ikke fører sig Vrimmel, Klædedragter, Dekorationer, Maskinerier, Torden og Lynild, saavel som Dands og Musik, saa meget til Nytte som han kan, handler stedmoderlig imod sit eget Stykke. En Oper er, som det i forrige No. indrykkede Brev siger, Konsternes Skuespil, disse skulle række hinanden Haanden. Tilskueren i en Oper skal ikke sidde i en Malersal, eller titte ind ad Vinduet, for at moere sig med Dyders og Lasters Skilderie, eller Scener af det menneskelige Liv: han skal finde sig i et fortryllet Land, paa et Giæstebud for Øiet og Øret.

Det er sandt, at en Operdigter derved taber meget: jo mere disse Sødskende Muser, disse tienstagtige Konster bidrage til Stykkets Seier, jo færre Laurbærgrene har Thalia til ham. Men naar han kan finde sig deri, naar han ikke fordrer mere end ham tilkommer, hvem vil da holde Regning med ham?

I næste Nummer komme vi til Holger Tydske.

* * *

Hr. Rahbek siger, at Staverup i Bussemanden er „et monstrum nulla virtute redemtum," og at „en slet Mand, der ingen Adkomst har til vor Agtelse, er en aldeles utheatralsk Karakter." Dette er eet af hans sædvanlige Magtsprog, og røbe enten en Forblindelse af Partiskhed, eller en besynderlig dramaturgisk Moral.

At Don Juan og Almaviva herved vilde falde Læserne ind, har han forudseet, og derfor sagt, at Staverup „har alle en Don Juans eller Almavivas Laster," og „ikke en Gnist af den førstes Kiækhed og Hoimodighed, eller af den andens Vittighed, Fiinhed og Ædelmodighed i andre Tilfælde, til at forsone os med.

At Staverup har alle den Ugudeliges Laster, maae Hr. R. bevise, eller ikke fortryde paa, at jeg beskylder ham for at ikke kunne see eller ikke ville see, og ikke have den skyldige Ærbødighed for Sandhed og Publikum. Han maae bevise, at min Herremand er den Voldsmand, den Fruentimmerrøver, den Gudsbespotter, den Skinhellige o. s. v. som Don Juan er; han maae bevise det, eller jeg

seer ogsaa heraf, at det er ham ligemeget hvad han skriver, og at han holder sine Læsere for eenfoldige nok til at troe ham paa hans dramaturgiske Ord.

Han maae vise den Høimodighed og Kiækhed hos den Ugudelige, som er betydelig nok til at forskaffe ham Adkomst til vor Agtelse. Det er maaskee en stor Kiækhed at komme i en Skov den Overfaldne til Hielp? Er D. Juan ikke øvet i Kaarden, har han ikke givet bedrøvelige Prøver derpaa? Denne uste Omstændighed skal forsone os med ham, saa at vi skulle taale at see hans Afskyeligheder. Det er maaskee Kiækhed, ja vel Høimodighed, at han beværter Geisten, og uden at giøre mange Ceremonier farer til Helvede?

Sandeligen, den som kan finde Høimodighed hos Don Juan, maae have en saare nøisom Moral: den der kan give den Kiækhed, som den Ugudelige viser, Adkomst til vor Agtelse, giør denne vor Agtelse til en offentlig Person, som jeg ikke vil nævne, men som sielden er delikat. Paa denne Maade kan man sige: Fanden er ikke saa ganske sort, som man holder ham for; han har Hviidt i Øinene.

(Fortsættes.)

Den 25 Mai, 1789.

Dramatiske Tillæg
til
Hertha og Kritik og Antikritik.
No. 26 og 27.

Mon vore Operer ere saa overdaadig prægtige, som ved endeel andre Hoffer?

Her er (af Archenholy's Brittiſh Mercury) Specificationen paa hvad Entrepreneuren ved Operen i London maa betale for et halv Aar. En * betyder en Benefice-Foreſtilling, † fri Logis, og § en fri Reiſe.

Seignor	Marcheſini	1500 Pd.	†
—	Forleveſi	540 —	*
—	Baletti	225 —	
—	Graziani	200 —	*
—	Fineſchi	150 —	
—	Fonezani	150 —	
—	Delicati	260 —	*
—	Borſelli	190 —	*
Monſieur	Noverre	735 —	*
—	Didelot	600 —	*
—	Beaupre	270 —	*
—	Duquesnay	250 —	*
—	Goinde	165 —	*
—	Ravilli	150 —	*

Signora Delicati	200	Pd.		
— Borselli	190	—		
Madame Pieltain	200	—		
— Sestini	200	—		
— Adelaide	400	—	*	§
— Colombe	300	—	*	§
— Normand	100	—		
Summa	6976	Pd.		

som udgiør tilsammen 80000 Rdlr. efter vore Penge allene for fremmede Sangere og Dandsere. Der er nu ingen Instrumentalmusici, Garderobbe, Dekorationer ꝛc. ꝛc.

Theaternyt fra Paris.

Følgende nye Stykker ere opførte i dette Aar i Smagens prisede Høiskole, la Comedie Françoise.

1. Le Présomptueux ou l'heureux imaginaire. Kom. i 5 A. og i Vers, den 7 Jan. Faldt uagtet al den Umage Hr. Molé gav sig med 3die Akt.

2. Astyanax, Trag. i 5 A. og som de franske Sørgespil gierne ere i Vers, d. 7de Febr. Af en unavngiven Begynder, som man troede ikke burde maale sig med Racine. Han har for meget fulgt den for de Efterlignende saa farlige Seneka, beholdt for meget af Oldtidens Sæder, som ere fremmede for de fleste Tilskuere o. a. m. Stykket

opvakte Misfornøielse, men man lod det spilles, indtil Skuespillerne ganske uformodentligen holdt op af sig selv i 3die Akt.

3. Les chateaux en Espagne, Kom. i 5 A. og i Vers af Hr. Colin d'Harleville, første Gang d. 20 Febr. med indskrænket Bifald, og anden Gang meget omarbeidet d. 10 Martii, til almindelig Fornøielse. Dorfeuil vil gifte sin Datter Henriette med Florville, en gammel Vens Brodersøn: man erfarer, at han vil komme forklædt som en Reisende, der tager sin Tilflugt til den D. Giæstemildhed, og man venter ham med Utaalmodighed. Imidlertid kommer virkelig en ung Reisende, Orlange. H. holder han for Florville, og er ikke fornøiet. O. derimod er herlig tilfreds og bygger efter sin Karakter. paa D. Venskab og H. Elskværdighed hundred Kasteller i Luften. Endeligen kommer den sande Florville (Fleury) H. holder ham ikke for det han er. Denne Feiltagelse volder at hun ikke viser den Kiærlighed han venter, han holder O. for en lykkelig Medbeiler, og forlader Slottet. Man erfarer hvem han har været, O. er ædelmodig nok til at bringe alting til Rette.

4. Auguste & Theodore ou les deux Pages, Kom. i 2 A. i Vers og med Sang, en Omarbeidning af Engels Page, med Bifald d. 6 Martii. Den franske A. lader i den første Akt Pagens Moder og Søster komme til Berlin. Verten (Dazincour)

og Vertinden (Contat) erfare at de er en Generals Enke og Datter, som har giort deres Lykke. De gaaer i Caution for dem. Med den gode Page kontrasterer en anden, en ung levende Fusentast, vittig og oprigtig, men hengiven til at giøre dumme Streger. Denne taber 100 Dukater; dette opvækker Mistanke, det kommer til en Forklaring, og den gode Søn seirer.

II. La Comedie italienne har havt følgende nye Stykker.

1. Inès & Léonore ou la soeur rivale, Kom. i 3 A. i Prose og med Sang, af Gauthier Musiken af Breval, d. 20 Dec. Stykket er omarbeidet efter Calderones: Med Kiærlighed maae man ikke spøge.

2. Les deux petits Savoyards, Operette i 1 A. i Prose med Sang, af Marsollier, Musiken af D'Aleyrac, d. 14 Jan. med største Bifald. En Herremand (Rollier) giver aarligen en Markedslystighed. To smaa Savoyarder (Saint Aubin og Renaud den yngre) komme der. Birkedommeren vil jage dem bort, men Herren, som seer at de elske deres Moder, beslutter at prøve dem og giøre dem til sine Arvinger. Han stiller sig vred, lader dem indsperre, hver i sit Kammer: men Drengene krybe igiennem Skorstenen til hinanden, og ville undløbe. Man griber dem, og finder et Segl og andet hos

dem, de holdes for Tyve, men det viser sig tilsidst at de ere Herremandens egne Broderbørn.

3. La Double feinte ou le Prête rendu, Kom. i 3 A. og i Vers, d. 24 Febr. Faldt.

4. Raoul de Barbebleue, Kom. i 3 A. i Prose og med Sang, af Sedaine, (Musikens Componist nævnes ikke) d. 2 Martii. Er egentligen en Tragedie fuld af Usandsynligheder. Chenard og Dugazon roses mest deri.

5. L'homme à sentimens, Kom. i 5 A. Bagtalelsens Skole oversat paa Vers, med Bifald d. 10 Martii. Skilderie-Auctionen har havt det almindeligste Bifald.

III. Theatre de Monsieur, en ganske ny Skueplads, hvor der opføres italiænske Operetter og franske Komedier.

1. Le vicende amorose, Musiken af Trittov, dog har man indflikket meget af andre Componister d. 26 Januari.

2. Il ré Teodore à Venezia, Musiken af Paisiello, d. 21 Febr. med største Bifald.

Følgende italiænske Operer har man given:

1. La serva padrona, komponeret af Paisiello, begge d. 7 M. med megen Bifald.

2. I Filosofi imaginari, komponeret af Paisiello, d. 24 M. med stor Bifald.

Desuden følgende franske Operetter: le Marquis Tulipano, la feinte Jardiniere og l'Antiquaire.

Og følgende franske Komedier: Le Bouquet de sentiment, le Chevalièr de Fablas, la Nuit de Grenade, l'Oncle & le Neveu les Poëtes ridicules, le Fabuliste, og les Grands & les Petits.

De italiænske Sangere ved dette Theater ere Bassisten Rafanello, Buffo caricato som roses overmaade for hans mesterlige komike Spil; den alvorlige Bassist Rovedino, som har en ypperlig Stemme; Tenoristen Scalzi; Prima Donna Baletti har en rigtig, yndig, tryllende Stemme; Seconda Donna Limperani, synger med Lethed og Ynde.

Dramatiske Tanker tagne af en ny fransk Journal.

Der gives ingen anden Rolle for et Talent af første Rang. (Med andre Ord: den som spiller, synger, dandser bedst er altid Hovedpersonen, endskiønt den ikke altid har faaet Hovedrollen. Man behage at gisre Anvendelse heraf paa vort Theater. En Autor kan uddele Roller, men ikke Talenter. Dette kan baade tiene til Trøst og Advarsel.)

Det falder vanskeligt at rose eller kritisere en Skuespiller, som har meget varme Venner og ivrige

Dadlere, uden at sætte sig i Fare for hemmelige Angreb.

Naar man flyver i Konsternes Bane maae man myrde. Dette Ord siger meget, og alle Autorer, der vælge et Æmne, som andre have bearbeidet for dem, enten tildeels eller heelt, burde ihukomme det. Der gives Ideer, som man kan give Nyhed formedelst en yndig Stiil og en omhyggelig Forandring i alle smaa Omstændigheder. Men bemærker man ikke nok af slige omdannede smaa Omstændigheder, er Stilen mere vidtløftig end let, saa bliver Tilskueren følesløs og kold, fordi han keedes.

Det er fornemmeligen paa Theatret, at ikke alt det som er sandt, er sandsynligt.

Ved alle smertelige Prøver, som en Person i Stykket sættes paa, maae Tilskueren ikke vide andet end at det er Alvor: eller røres han ikke. (Dette forstaaes kun om den første Forestilling.)

Om den skinsyge Kone.

Vi have da seet et Stykke paa Skuepladsen, som er oversat af Hr. Rahbek, den Dramaturg af Profession, som er saadan en kritisk Los, naar det gielder om at see andres Feil, og saadan en Mulvarp imod sine egne. Man veed, at han paa Sædernes Vegne har ivret imod Staverup, fordi han saae ham sidde paa den Kanape han ikke sad paa; man

veed at han lastede Almansaris's Canapee Scene. Nu har denne Sædernes dramatiske Curator selv givet os en Oversættelse, hvori de styggeste Eeder og de uanstændigste Udtryk ere troeligen beholdte.

Vi høre her: Krone Død, Krone haarde bitter Død! Død og Helvede! Vi høre en Fader sige om sin Datter, ja en Fader om sin Datter! at hun gaaer til Helvede. Vi høre Gud forbande mig! Den Onde ta' mig! og Dievelen brænde mig! — Vi høre tale om en smuk dydig Pige, som om en Hoppe, vi see hun maae paradere for Pidsken, som paa en Ridebane.

Det er ubegribeligt, hvor Hr. R. kan tage sig saadan en utilgivelig Frihed, oven paa de strenge moralske Domme han har fældet over Bussemanden og Holger Danske. Kan nogen Ting i Verden vise en større Forblindelse eller en utaaleligere Despotismus?

Alt hvad han gior, er vel giort. For ham maae de Ord ikke gielde: Nil foedum dictu visuve hæc limina tangat. Han har sin Klynge, den stoler han paa. Der vil vist klappes til værre en Nyboders Eeder, naar de komme af en Rahbeks rene Pen.

Man har endnu ingen Komedie havt, hvor der bandes saa gyseligt i. Den Ære, paa saadan en uskyldig Maade at overraske Publikum, var

Hr. Rahbek, de dramaturgiske Sæders Værge, forbeholden.

Det var afskyeligt, at en Almansaris siger: Jeg brænder; men det er saa sødt, og saa lessingisk smukt, at en O-Cutter siger: Djævelen brænde mig! En brændende Dievel er for vor dramaturgiske Cato nok ligesaadan en uskyldig lille nydelig Ting, som en kartesianſk Dievel.

Da Jomfrue Astrup efter hans Dom har en yderlig maver Rolle i Bussemanden, saa har han holdt hende skadesløs i dette Stykke, ved at give hende Lady Freelove's saare feede Rolle.

Oversættelsen er, som man kan vente den af ham, der har oversat Figaro's Giftermaal. Den første Pligt af en Oversætter er at bruge Udtryk af samme Værd. Hans Naade for His Lordship, skurrer i danske Øren. Man skal enten beholde Mylord, eller sige Greven, eller Hans Høivelbaarenhed, ja endda heller Hans Excellents. At en Brodersøn siger Major til en Farbroder, skurrer ogsaa: de Engelske sætte ikke gierne Mr. for saadanne Karakterer; men hos os siger en Brodersøn Herr Major. — Sir Russet siger ingen Engelskmand, men vel Sir George Russet eller Sir George. Den engelske Søemand siger til sine Folk my hearts; men i det danske Søesprog klinger mine Hierter

latterligt; mine Gutter kunde maaskee gaae an. — Dog en anden Gang mere om dette Phænomen.

* * *

Vittighed og Fiinhed hos Allmaviva kan da forsone hans Galanterier? O! Herr Rahbek, De som er saa streng en Moralist imod Hr. Baggesen og mig, hvilken Moral præker De der! Altsaa kunne Vittighed og Fiinhed forsone os med den Udydige, med Forføreren? Altsaa giver Vittighed og Fiinhed endog en forhadt Karakter Adkomst til vor Agtelse? Hvilke føielige Grundsætninger! Det er den Mand, som paa Sædernes Vegne fordømmer Holger Danske! Som i sin Iver for Tugt og Høviskhed gaaer saa vidt, at han laster i Bussemanden det, som han ikke engang (*) har seet! Den vittige, fine Forfører bør altsaa nok komme paa Skuepladsen: dette Vittige, dette Fine giver ham Adkomst til vor Agtelse: dette Vittige, dette Fine, som gior hans Rolle des farligere for visse Tilskuere; som betager Udyden saa meget af sin Fælhed, beretiger den at træde frem og lade sig see; men upyntede Laster, disse Uhyrer, der ikke have saa meget som en Slsife eller Fieder at anbefale sig med;

(*) At Staverup virkeligen sætter sig med Oldfux paa Kanopeen.

disse Udyder i deres skræmmede Nøgenhed, som rigtig kunde indprente got Folk Lede til det Onde, maae blive derfra!!! Man skal see det Afskyelige — men uden Afskye: den Lastefulde skal forekomme os slem, men dog saa, at vi nok kunne lide Fyren; vi skulle see hvor stygt det Onde er, men det skal være Couleur rose, at vi kunne taale Synet.

Den store Shakespear har skildret en Æder, en Dranker, en Skryder o. s. v. i den bekiendte Sir John Falstaff; men det Moersomme han har lagt i denne Karakter, betager den al moralsk Nytte. Ingen Svirebroder omvendes ved dette Skilderie, ligesom Almaviva's Galanterier heller ikke vil bevæge nogen af hans Stand at slaae i sig.

Men jeg spørger Konstdommeren, hvad har Marinelli, som forsoner os med ham? Hvad giver dette Afskum Adkomst til vor Agtelse? Er det maaskee ogsaa Fiinhed og Vittighed? Og har ikke Hr. R. egen Skytspatron og Afgud, Lessing, giort en theatralsk Person af ham? Har maaskee dette Orakel ogsaa troet at et Afskum blev taaleligt, naar det kun talte Hofsproget? Den der debiterte slige Principier, hyklede for den store Verden, og var værd at blive saadan en fort Heltes Vaabendrager.

Og nu Tartuffe, denne Dievelens Miniature? Hvad giver ham Adkomst til vor Agtelse.

Hvem andet end den der er selv en Tartuffe kan forsones med denne Ugle-Unge?

End videre Gnieren og Basile, hvis Agtelse have de Adkomst til?

Fremdeles Franskmanden i Minna, og Marwood i Miss Sara Sampson, og Angelo i Emilia Galotti, og en Mængde flere, som gjøre Virkning paa Skuepladsen, hvad Adkomst have de vel til vor Agtelse.

Og nu Richard den tredie, og Macbeath, og Lears to ældste Døttre, og Caliban og saa mange andre af Shakespears Personer, hvad forsoner os med dem? Eller er Shakespear maaskee ogsaa en Theaterdigter, der maatte smukt bleven bort fra denne Bane?

Og apropos, hvad skal forsone os med den af Hr. Rahbek indførte Sir Harry, som lader et Fruentimmer gaae rundt for Pidsken? Maaskee give hans sirlige Eder ham Adkomst til vor Agtelse?

Og for ogsaa at tale om nogen, som slet ingen Virkning har giort, hvad er det som forsoner os med Hr. Rahbeks egen smukke Fortrolige?

Jeg fordrer af Hr. R. at han gotgiør denne Sætning, at Fiinhed og Vittighed forsoner os med en afskyelig Karakter; ikke med hans tydske Autoritæter, thi dem forkaster jeg ganske, om han end havde dem; men med gode indlysende Grunde.

Jeg fordrer at han gotgiør, at de slette, infame, sorte, dievelske Karakterer, vi see paa Skuepladsen, have Adkomst til vor Agtelse.

Da jeg har sat Sir Arthur, Ægteskabsdievelen og Staverup paa Theatret, har jeg aldrig drømt om at jeg kunde give dem noget Forsonende, at det var umueligt der kunde være ved disse Karakterer Plads for Adkomst til Publikums Agtelse. Saaledes tænkte jeg ikke om Publikum.

Hr. Rahbeks Tid er kommen. Jeg lader ham ikke fare. Den Despotismus han troer ustraffet at kunne udøve over Smag, Sæder og Menneskeforstand skal falde, de Konster han ellers bruger at slippe ud af en Knibe, skulle ikke længere nytte ham.

Den Kritik, som er saa øm over Moralen, at den ikke allene fordømmer den Scene, hvor en Dame ved Siden af en Mandsperson erklærer sig brændende af Kiærlighed, men ogsaa den hvor en Mand i samme Attraa ligger paa Knæ for een af hans eget Kiøn, ja at den endog dadler en Sangerinde, fordi hun har ladet sig give et Kys; han maae ikke tie stille til en Scene, hvor en Kavaleer har det selv samme i Sinde med en Pige i Eenrum, som han selv siger har ingen Nytte af at skrige; han maae ikke tie stille til Scener, hvori Kiønnet bliver behandlet paa det uanstændigste, det væmmeligste; hvor Fruentimmerne lignes med Hopper, hvor Ideen

om smukke Piger forenes med den om Ryttere og Sporer; saadan en Kritik er paa den ene Side en Skinhellig, og paa den anden en Koblerske: det er Foote's Mistreß Cole, som taler om de syndige Tider og en lækker ung Tøs i et Aandedræt.

Den Kritik som tør sige, at Fiinhed og Vittighed kan bøde for Galanterier, at Ædelmodighed ved andre Leiligheder (Almaviva's Ædelmodighed maatte vi nok høre beviist!) kan forsone os med en gift Mand, som vil forføre en Pige, den Kritik har mindre med Apoll at bestille end med een af hans Brødre. Den Kritik kan nok, som andre Hyklere, være behagelig for de Store, men i de Retsindiges Øine er den saa foragtelig som den er farlig.

Jo finere og vittigere og ædelmodigere en Kavaleer er, jo farligere er hans Udyds Exempel. Han giver denne et Anstrøg af Ynde. Dog ikkun i Daarens Øine. Den Forstandige seer ham med større Afskye; for den Dydige bliver denne falske Ynde en Aarsag at dadle ham desmere. En Modding bliver kun styggere ved at bestrøes med Roser: og Ædelmodighed paa den ene Side gior Nedrighed paa den anden desmere modbydelig.

Ved saadanne Domme røber Hr. R. sin Uefterrettelighed, sin høist egbistiske Tænkemaade saa klart, at jeg ikke begriber, hvorledes hans Venner kunne see sligt uden at faae Øinene aabne. At

enhver theatralsk Person skal have Adkomst til vor Agtelse, noget som forsoner os med ham, er et Magtsprog, hvortil ingen Mage kiendes, uden hans Ubesindighed, at laste andre for Feil, som han ikke undseer sig for at begaae i en langt høiere Grad; at ivre paa det Skalkeskiuls, Sædernes Vegne, imod Uanstændigheder, som det ikke kommer til, og selv at fremstille Vederstyggelser, som blive færdige og modne for Tilskuernes Øine.

Hvad er den saa kaldte usædelige Scene i Holger Danske og den i Bussemanden, imod den imellem Miss Russet og Sir Harry? Hvad er Almansaris's Ord imod det emphatiske Gud forbande mig! og det kraftige Dievelen brænde mig?

Hvad ere de imod de mange stygge Eder, som Hr. Rahbek selv har indflikket i Stykket, som ikke engang staae i Originalen?

Og nu et Ord til Slutning. Jeg har omarbeidet Bussemanden, for at skille den ved alt det, som man efter Opførelse meente at have at udsætte paa den paa Sædernes Vegne. Jeg har nu giort det umueligt, at et faldende Skiørt kan give Forargelse.

Nu faaer vi at see, om Hr. Rahbek i sin Oversættelse af the jealous wife vil lade disse stygge, af ham skabte Eder, og disse det hele smukke Kiøn haanende Scener bort, eller ikke.

Den Grund at slige findes i Stykket, og altsaa maa blive som det er, tør han ikke komme med; thi han har jo af moralsk Delikatesse omarbeidet Figaro's Giftermaal, hvorfor da ikke den skinsyge Kone? Har Beaumarchais tilladt sig saadanne gemene Eder? har han skabt saadanne Ridescener som Colman? — Desuden kunde han jo valgt et andet Stykke til at prøve sin Oversætterevne paa.

* * *

Jeg havde lovet i dette Nummer at komme til Holger Tydske; men da vi med Rette bør tage alle tre, Baggesens Original, Cramers Oversættelse og Heibergs Parodie sammen, og jeg dertil gierne vilde lægge en Parodie af en heel anden Natur end hiin, nemlig Olger og Clara, et Skuespil (saavidt Recitativerne angaaer) i riimløse Vers, med Sang, som er lagt under Kunzens Musik, saa maa jeg bede om Opsættelse til næste Gang.

* * *

Hüon und Amanda, Skuespil med Sang efter Wielands Oberon, findes anmeldt i sidste Paaskemesse-Catalogus. Nu kunne de Tydske sammenligne denne Oper med den af Hr. Cramer oversatte.

Den 8 Junii 1789.

Dramatiske Tillæg
til
Hertha og Kritik og Antikritik.
No. 28 og 29.

Mere om den skinsyge Kone.

Jeg har sagt at Hr. Rahbek havde indflikket Eeder i den skinsyge Kone, som ikke staae i Originalen. Dette vil jeg uden Modsigelse bevise.

Paa alle de Steder hvor han lader O-Cutter sige: Den Onde ta' mig! staaer i Originalen det Ord faith, som hedder paa Dansk: min Troe. Denne uskyldige Bekræftelse, som ingen kan tage i Betænkning at bruge, er for mat i Hr. R. Øren, og han sætter derfor langt kraftigere og sædeligere, i dens Sted den Onde ta' mig!

Dog eengang siger O-Cutter Upon my soul, paa min Siæl. Ogsaa dette har Oversætteren paa den omtalte Maade forædlet.

Russet, hvis Rolle Hr. Schwarz saa ypperligen spilte, bruger i hele Stykket, eengang undtagen, ingen anden Eed end denne: Zounds! Nu maae man vide, at de Engelske have de græsselige Eeder God's blood! God's death! God's wounds! Eeder som ligne dem hos os desværre alt for gængse. Men have vore Landsmænd hittet paa adskillige

endog pudserlige Formildelsesmaader, saasom Hille Død! Krone Død o. s. v., saa have og Engelskmændene formildet de omtalte formedelst den Afkortelse, deres Sprog saa gierne medfører. De sige altsaa blot Zounds! eller Ounds! Og dette Ounds er da bleven en Eed, som allerede er ganske honet oversat ved Krone Død. Men naar nu Russet altid beholder den samme, naar han aldrig skiærper den, hvem giver Hr. R. da Lov til at stige med den fra Krone Død! til Krone haarde bitter Død?

Hvad Sir Harry angaaer, da siger han kun eengang: damme. Denne velbekiendte Eed kunde med samme Eftertryk bleven oversat: Ican't, damme, jeg kan ikke, for en Ulykke! — Naar Engelskmanden selv føler det Gyselige i denne Eed, og derfor selv afkorter den, hvorfor vil da Oversætteren give den al den Styghed den kan faae? Hvad i engelske Øren formedelst Afkortning bliver taaleligt, det gior Hr. R. i danske Øren asskyeligt.

Endeligen finder man i det Engelske slet ikke, at Sir Harry klapper Miss Harriot med Pidsken, og sløiter dertil da hun gaaer op og ned, som man saae paa den danske Skueplads.

Mere kan man ikke sige, fordi vi ikke har seet Oversættelsen paa Prent.

Dog kan jeg huske endnu et Par store Vildfarelser. — Tender er Pokker ikke et Hospitalskib,

men et Transportskib for pressede Matroser, hvor de forvares til de komme paa Orlogsskibene. — Majoren siger: „Ingen kan bedre styre et Fruentimmer end en Pebersvend.“ Dette er urimeligt og urigtigt. Urimeligt, fordi ingen Pebersvend letteligen kalder sig selv saa. Urigtigt, fordi der staaer a batchelor: og det hedder en Ugift eller en Ungkarl; old batchelor er en Pebersvend. — Family-matters hedder ikke Familiesager, men Husesager. — Sur mon honneur er Fransk, Hr. R. laaner Lord Trinket: det skal hedde: Paa min Ære.

Om den sidste Debutant.

Den ny Debutant Hr. Röhne har ikke den Lykke at finde stor Opmuntring af Hr. Rahbek. Dette skal han ikke lade sig anfægte. De to sidste Stykker vare slet ikke af den Beskaffenhed, at han kunde vise sig til saa megen Fordeel som i den første. Han er ung, han har allerede et heldigt Anlæg; han behøver kun at nytte det, og at beholde Mod. Han har efter alt hvad jeg kan dømme det ustemte Publikums bedste Ønsker. Og han kan trøste sig med den Forsikring, at alle de som nu glimre, have været Begyndere. Fuldkomne Skuespillere falde ikke fra Himmelen, som Tørklæderne i Holger Tydske.

Imidlertid er det tilvisse intet got Tegn, a Hr. R. allerede begynder at tale i denne Tone. Det som er passeret med Jomfrue Laurentius maae gisre mig bange for ham. Hende roeste han i Begyndelsen, men — omsider blev hun ikke antagen.

Al den Deel Hr. R. mueligt ved sin Kritik har havt i denne Skiæbne er ham vel undt! Jeg vil heller have opmuntret uden atkomme til Nytte; end dadlet med Virkning.

Et Ord til Hr. — af det Fransk.

Hr. — faaer for nærværende Tid ikke saa mange Klap. Man veed hvorledes dette gaaer til, og han veed det selv ogsaa nok. Imidlertid haaber jeg han ikke desmindre vedbliver at anvende den samme Flid, som om han hver Gang blev lønnet med Bifald. Han har dog ualmindelige Fordele: han gisr dog den heldigste Fremgang. I Figur og Stemme giver han ingen efter; sine Roller forstaaer han som den bedste. Hvilke Hovedposter! hvilke ubetalelige Poster! Hvor let vil det blive ham at naae Maalet!

Til at naae dette Maal hielper det varme og sdslende Bifald mindre, end det lunkne og det karrige. Hvad man ikke vinder i Huset, det erstattes uden for. Det er alt for let for en Skuespiller,

som ideligen beklappes og beskraales, at falde til den Vildfarelse, at han anseer det som er kun en Gave for et Offer, at han bliver stolt; at han fremtræder med en Værdighed, som om han var det i Staden, som han ikkun er paa Theatret. Og denne lille Omstændighed, at man spiller sin Rolle over Tiden, er saare anstødelig for alle Retsindige: thi efter den gode gamle Kong Salomon har alting sin Tid.

Jorden skal have Regn og Soelskin, lidt Blæst og Kulde har sin store Nytte. Det samme kan man sige om Genie og Talenter. De have inderlig got af at de en Stund miskiendes. De vaager da desmere over sig. Men denne Miskiendelse maae ogsaa kun vare en Stund.

En mærkværdig theatralsk Tildragelse i Paris.

Den 28 Martii skulde paa den saa kaldte italiænske Komedie anden Gang opføres en ny Operette, La fausse Payſanne, af De Piis og De Propiac, hvori Clairval har en Hovedrolle. Han var pludseligen bleven syg, og kunde ikke spille. Man bad altsaa Tilskuerne om Tilladelse, at M. Sollie maatte læse hans Rolle. Dette blev tilstædet, og han giorde sine Ting saa herligt, at Parterret, da Stykket var forbi, kaldte ham frem, og gav ham det største Bifald

To Gange tilforn havde han giort den samme Tieneste andre Stykker.

Hvorfor kunde det ikke ogsaa skee hos os? Ofte har en Preisler i en Hast lært en Rolle, og spillet den, som han pleier, meget got. Ogsaa Hr. Frydendal har nyligen giort dette Forsøg med Held. Men naar dette endog ikke kunde skee, og Publikum var meget nysgierrigt at see et anmeldt nyt Stykke, hvad vilde det da sige, om en anden Skuespiller læste den Syges Rolle op? Mon den danske Thalie's Sønner ikke skulde giøre det lige saa got som de Franske?

* * *

Det har behaget Forfatteren til Rixdalerspedlens Hændelser No. 9 at giøre et Tillæg til samme Nummer, allene for at spøge med nogle Trykfeil, som ere indløbne i No. 26 og 27 af disse Blade, og i No. 25 af Kritik og Antikritik.

Hvad det første angaaer, da havde jeg dog tænkt at Autor ikke vilde saa ganske forhaste sig, men oppebie i det mindste et Nummer til, for at overbevise sig om at det skulde blive staaende, og at jeg selv ansaae Facit for rigtigt. Nu skulde man sandeligen slutte Autor vil battre le fer pendant qu'il est rouge, ikke give mig Tid at rette Feilen, paa det jeg ikke

ved at slaae en Streg over min Regning, maatte slaae en Streg over hans. Men nu har han giort sig selv og den arme Bogbinder en Umage, som er spilt; thi nu erklæres det Facit, som staaer under de Poster, Entrepreneuren for Operen i London bekoster allene paa fremmede Sangere og Dandsere, for en Trykfeil, siger og skriver Trykfeil.

Men hvad der skal staae, det beder jeg Autor formedelst sin større Kundskab i Pengekoursen, vil behage at meddele mig det.

Dog da det lader som Manden med al sin Akkuratesse kan behøve en Smule Veiledning, saa beder jeg ligervis, at han ikke vil fortryde paa at regne de §, † og * med, som staae bag ved den bestemte Løn, da disse Smaating dog ganske vist, i enhver dens Øine, som kiender lidt til London, torde giøre Facit en lille bitte Smule større.

Jeg antager, at det gaaer i London som hos os: at en Benefice gaaer paa Kassens Tab; den Aften Virtuosen har Indtægten, kan Kassen ikke faae den. Nu kan efter mine ringe Tanker en Aften, som saaledes gaaer til Spilde for Kassen, ikke regnes ringere end 400 Pd. I Betragtning af de uhyre Summer Entrepreneuren øser ud, maa han og have gode Indtægter; 400 om Aftenen overhovedet maa han vist have. En Parterreplads koster en halv Guinee. Fuldt Huus hos os er nær ved 500 Rdlr.

Altsaa maa fuldt Huus der, i Forhold, være 800 Pd. Men jeg regner nu kun halvfuldt Huus. Det er altsaa for 11 Benefice-Aftener 4400 Pd.

De frie prægtige Værelser for een, og de frie Reiser for to andre, som maatte bekostes, kunne vi gierne regne paa 224 Pd.

Lad os nu lægge til Summen af

de bestemte Lønninger, som beløb sig til			6976 Pd.
det forhen omtalte Tab formedelst Be-			
neficerne	=	=	4400 =
og de sidstomtalte Bekostninger	=		224 =
Saa gior dette tilsammen	=		11600 Pd.

Og lad os nu see hvor høit jeg da har regnet et Pd. Sterl. i vore Penge. Ikke engang til fulde 7 Rdlr.

Og naar jeg nu regner 11600 Pd. Sterl. med den virkelige nærværende Vexelkours 63 pro C., saa faaer jeg i danske Penge 94540 Rdlr.

Jeg begriber ikke hvorledes Autor, som jeg formoder at være af et Kald, der kræver den skrupuløseste Nøiagtighed, har kunnet overse de bag ved Lønnen staaende *, § og †, da dog Indledningen tydelig nok lærer, at de skulde beregnes Entrepreneuren til Udgift.

Hvad Tanker maae han tillade sig om mig, naar han forudsætter, at det Ord tilsammen ene og allene sigter til de 6976 Pd. Sterling?

Mon han troer de hossatte Tegn stode der uden Hensigt?

Vilde han dog laste noget, saa kunde han holdt sig til disse Udgifters ubestemte Qvantum og deslige. Men at ville forestille mig som den der enten ikke kan regne, eller vil giøre en Ting større end den er og kan være, det er lidt vel meget.

Dersom han har havt den Hensigt at give Publikum noget at moere sig med, saa seer han nu paa hvis Bekostning det bliver. Rira bien qui rira le dernier.

Da samme Autor og har opholdt sig over en anden Trykfeil i et andet Blad, og Notabene i et Blad, hvoraf jeg ogsaa er Udgiver, saa skulde jeg næsten troe, at han vil i Færd med mig. — Han er hiertelig velkommen.

* * *

Ingen af Holbergs Indfald er moersommemere end denne, at Henrich i Barselstuen i sin Angst oplæser Titel og Dedikats i en Bønnebog.

Imidlertid har en anden Digter, som lige saa lidt har kiendt til Holberg, som denne til ham, havt omtrent den samme Idee.

Den berømte John Gay, som skrev sine Fabler for den unge Hertug af Cumberland, Dron-

ning Louiſes Broder, har i ſin Farce The what d'ye call it? følgende Sted.

Repent thine ill
And pray in this good Book. (Gives him a book.)
J will, J will,
Lend me thy handkercher, *The Pilgrims Progreſs*
(Reads and weeps.)
J cannot ſee for tears. *Pro — progreſs* — Oh!
The Pilgrim's Progreſs — eighth — editi — on
London — print — ed for Ni — cho — las Bod —
ding — ton;
With new ad — di — tions never made before.
Oh! 't is ſo moving, J can read no more. (Drops the book.)

„Fortryd din Synd,
Og læs i denne gode Bog.
Jeg vil, jeg vil.
Laan mig dit Tørklæd. (læſer og græder.) De
Udval — Udval —
Jeg kan for Graad ei ſee! — Udvalgtes U —
forgængelige Krone i Himmelen,
Kan — kan — erlanges ved — ved denne Him-
Mel — Nøgel til Guds Skatkammer paa Jor-
Den, Kiøbenhavn, ſytten hundred ſex
Og Tredive. Bekoſtet af Andre —
As Hartvig Godiche, og ſin — ſin — ſin —
Des hos — hos — hannem — nem til tilkiøbs

Næst ved vor Frue Skole. Ak! Det er
Saa hiertersrende, jeg standse maae.

* * *

Hvorfor ere saadanne Scener, som Grevindens med Pagen i Figaro's Giftermaal farligere for Sæderne end Almansaris's med Slaven?

En Scene som den sidste, hvori Sang, Harpespil, Accompagnement, og gienstridig Handling forenes; hvor Tilskuerens Sandser sysselsættes paa en adspredende Maade; hvor hans Siæl ikke kan overlade sig til een Følelse; hvor Slavens Forhold ligesom beskiæmmer den Tanke, som vilde lade sig henrive af Sultanindens Exempel, kan ikke uden Ubillighed sættes i Sammenligning med dem, hvori forbuden Kiærlighed males med de yndigste Farver; hvori den unge Tilskuer ret i Mageligheed kan sætte sig i Cherubins, eller Rosina's Sted, og i Indbildning ret nyde den Sødhed at elske og igien at elskes; hvori en skinsyg Mand saa herligt narres, og den forurettede Dame giør saadan en nydelig Begyndelse at tugte ham! Denne Page ved hendes Fødder, ak! det er dog saadant et rørende Syn! Denne Urolighed man seer hende i, er saa elskværdig. Hvorlunde man vilde være tilmode, hviken sød Forlegenhed man vilde føle, om man selv var i den Situation, naar f. E. den

unge — eller den raske — (Hiertet har gierne et Exempel eller to) — ogsaa laae saa nysseligt paa Knæ, og Manden var borte, og Pigen forstod Rummelen; ak! det føler man; thi blot af at see derpaa, banker Hiertet allerede som en Lammerumpe. Det vil ud af det sødt beklemte Bryst.

Saa drikker man med lange stille Træk Forgiften i sig. Thi Forgift dræbende er forbuden Kierlighed, Notabene given og giengieldt, naar den forestilles i et behageligt og næsten i et uskyldigt Lys.

Hvad siges, hvad skeer i Stykket, til at aabne Grevindens og Cherubims og alle unge deeltagende Tilskueres Øine? til at vise dem hvor strafværdig en saadan Skrøbelighed er? Det er en dramatisk Autor tilladt at forestille Udyd som den findes; men han bør altid vise dens Styghed, han maa altid lade den blive beskæmmet og straffet. Det seer man i Holger Danske; den Arie, som han synger oven paa Sultanindens Syrenesang, udrydder den sidste Rest af det Indtryk den sidste har giort. Men i Figaro's Giftermaal er den Omvendelse, som man seer, saa svag, saa fattig, at man maa troe, — en anden gang vil det gaae bedre.

Den Historie med Baandet er særdeles anstødelig; thi den virker paa Hiertet. Og dette er noget ganske andet end Sandserne. Disse sidste kunne falde til store Daarligheder, uden at Dyden faaer et

varigt Knæk; men naar Hiertet engang har smagt forbudne Drifters, stiaalne Glæders Sødhed, saa Farvel Dyd! Det kan rive sig løs fra et Objekt; men aldrig mere fra sin Attraa.

Og først er det kun et uskyldigt Baand; men, men, det bliver ikke derved. Man begynder med at pille fra Pynten; man kan komme til det som blev taget op i Dandseselen med de sex Ord, som aldrig glemmes.

Om ikke alle Læsere forstaae dette, saa er Skaden ikke stor.

* * *

Hr. Preisler fortæller at Tougene ved alle theatralske Lustreiser paa Operen i Paris ere saa skiulte i Skyer, at de ikke komme til at sees. Er dette mueligt paa en fransk Skueplads, saa er det og mueligt paa vores. Hvad en fremmed Machinist kan, det kan en Nielsen ogsaa. Der lode sig nok ogsaa flere Skyer anbringe, der gik op og ned med Tougene. Men for den Drage, som bruges i Ulysses von Ithaca, bør man dog bede, at den smukt beholder sine Touge saa synlige som mueligt.

* * *

En vigtig Lærdom har Schrøder i Hamborg lært med egen Skade. Richard coeur de lion

lod han opføre efter at have bekostet 1200 Rdlr. paa Klæder. Stykket kom kun tre Gange frem. (Preislers Reisejournal Side 64.) — Kunde man fortænke en Theaterdirection i, om den lod Operer og andre Stykker først opføres uden Pomp, for at see om de vare Pomp værd?

Henlagt Pomp er en død, om ikke en forloren Kapital; men det værste er, at saadan en Død ligger de Levende i Veien. Oper og Balletstads, som ikke bruges, fylder Garderobben.

De Autorer og Componister altsaa, som sætte Theaterkassen i unyttige Bekostninger, burde være forpligtet til at tage Klæderne tilbage, og have deres Muse ved den ene, men en Jøde ved den anden Haand.

* * *

Da man saa høit har yttret sin Misfornøielse over, at der gaae saa mange Penge med til en dansk Oper, og da mueligt een og anden torde fortryde paa, at en Sangerinde har 800 Rdlr. om Aaret, saa kan det ikke være overflødigt at vise hvad Operen i London maae gisre for en Dandserinde, forskreven fra Paris.

Mademoiselle Guimard udbetingede sig foruden en stor Gage og Indtægten af en Aften endnu følgende:

En bequem Reisekaret;
Alting frit underveis;
En Foureer i Forveien at bestille Opvartning og Heste;
En Underballetmester at tage imod hende i den første Stad i England, (Dover,) for at ledsage hende til London;
Fri Equipage til behagelig Brug;
Frie prægtige Værelser.

Og efter al den Høitid, med alle de mange hundred Guineer reiser hun efter et halvt Aar tilbage til Paris, og har allene nedladt sig til de gemene Puddingædere, for at lade sig see i sin Herlighed.

Rimeligviis faaer hun ogsaa, som il Signor sine 1500 Pd. Sterling, hvilke da efter nærværende Vexelkours beløbe sig til 12225 Rdlr. Og regne vi alt det øvrige med for 1500 Pd., saa er det Hele, hun koster og faaer en Bagatelle af omtrent 244450 Rdlr.

Men ingen Møller, Preisler, Biørn sætte sig i Parallel med en Pariserinde! Nei, lad dem smukt erindre at de ere Danske, ordinaire slet og rette Danske.

* * *

Man erindre sig Medeafeiden i disse Blade. Hvad finde vi nu i Hr. Preislers Reisejournal?

Han saae den 17 Junii 1788 en Oper af dette Navn opføres i Paris. Saaledes dømte han om „Medea „ (Mademoiselle Maillard). Et høit og robust „ Fruentimmer med kulsorte Haar. Hun var skabt „ til Rollen. Ansigtet var vildt, Actionen heftig, „ og Stemmen stærk og høi. Kort sagt: et eneste „ Øieblik overtydede enhver om, at dette var den „ sande Medea. Undertiden lod hun, som de „ franske Skuespillerinder sig forføre til at overdrive „ og overskrige Stemmen, opmuntret af en uhyre „ Applaus; men som Medea var Maillard saa „ elsket, at man ikke lagde Mærke til hendes Feil."

Hvad behøves mere at sige? Mon Hr. R. endnu vil forsvare sin Mening.

* * *

I unge Skuespillere, som begynde eders dramatiske Bane, betænker at Thalia ogsaa tager sine Dyrkere i Eed og Pligt. Glemmer aldrig hvad I skylder Publikum, baade som Skuespillenes Dommer og som eders egen. Naar I spille i et nyt Stykke saa ihukommer, at Tilskuerne ere komne for at see det, og for at lade det staae eller falde. De som end have læst det, ville nu ogsaa vide hvorledes det viser sig paa Skuepladsen. Værer da Autor og Publikum lige troe.

Den 23 Junii, 1789.

Dramatiske Tillæg
til
Hertha og Kritik og Antikritik.
No. 30 og 31.

Adskilligt i Anledning af Hr. Preislers Bemærkninger.

Den Frimodighed med hvilken Hr. Preisler siger sin Mening, den jeg næsten altid efter min Overbeviisning finder at være den strengeste Sandhed, giør ham megen Ære. Det er en Skyldighed for mig at anføre Adskilligt deraf, for at vise med hvad Nytte han har reist. Men jeg tager mig tillige den Frihed at giøre mine Anmerkninger.

Schrøder i Hamborg lader en streng Orden herske i alle sine Indretninger, og forener den med en vel anbragt Oekonomie. (En Privatmand kan i visse Ting mere udrette end en Konge. Saa paradox denne Sætning er, saa rigtig er den. En Entrepreneur, som selv contraherer og selv lønner, kan vente større Lydighed, kan bedre faae Vedkommende til hvad han finder fornødent, end en Directeur, som ikke lønner af egen Lomme. Hiin er den sidste Instants: i alt hvad Tieneften angaaer er der ingen over ham, ingen ved Siden af ham. Vedkommende kunne ikke sige: er han syrstelig Directeur, saa er jeg

ogsaa i fyrstelig Tieneste: vi have begge eens Herre! Endnu mindre kunne de stole paa Reglement; thi er Entrepreneuren misfornøiet, ophæver han Contrakten; hver Aar, ja hvert halvt Aar kunne de adskilles. Den Gienstridige har sin Frihed, og Entrepreneuren faaer nok en anden i hans Sted. Naar altsaa Schrøder har den Lykke, at en streng Orden kan herske i alle hans Indretninger, mere maaskee end ved keiserlige, kongelige og fyrstelige Theatrer, saa gaaer dette ganske naturligt til, og er ikke mere end enhver svet Theater-Directeur kunde gisre, om han var i Schrøders Sted. Ikke at tale om at det hele Personale ved Theatret i Hamborg ikke bestaaer af overmaade mange Personer; med det Kiøbenhavnske f. Ex. kan det ikke sættes i Ligning.)

Schrøder kommer paa en artig Maade til smukke Theaterdragter: han har sine Spioner ud efter smaa Fyrsters Garderobber. — Saaledes komme nogle af disse Durchlauchtigheder i det mindste efter Døden det Almindelige til Nytte.

Følgende Stykke ville Læserne finde underholdende. De ville deraf see, at der gives ogsaa Parodier i England.

Michel og Mette.

En landlig lyrisk tragikomisk Parodie.

Oversat og lokaliseret efter

THE WHAT D'YE CALL IT?

af John Gay.

Spirat Tragicum satis & feliciter audet. Hor.

Locus est & pluribus umbris. Hor.

Personer:

Pugerup og Stavnborg,	to Herremænd.
Knibe,	Regimentsskriver.
Perse,	Pugerups Forvalter.
Drøhning,	Degn.
Junker Bertel, Pugerups	Søn, i Komedien Michel Flye.
Claus, en Bondekarl — —	David Skiever.
Peer, ligesaa — —	Skersant.
Chresten, ligesaa — —	Kaporal.
Jens, ligesaa — —	Foged.
Jomfru Karen, Forvalterens Datter — —	Mette Peenslew.
Luse, Bondepige — —	Davids Søster.
Grete, Bondekone — —	hans Moster.
Malene, ligesaa — —	hans Bestemoder.
Anne og Maren — —	Geister af Qvinder.
Jesper og Søren, Bønderkarle — —	Geister af Mænd.
Jakob, Bondedreng — —	Geist af et Barn.

Bønder i deres rette Dragt.

Andre Bønder, som forestille Soldater.

Første Akt.

Scenen er i en Stue hos Forvalterens.

Første Scene.

Junker Bertel. Jomfrue Karen.

Karen.

Ja min Faer tænker at narre dem allesammen; men han bliver mænd! selv narret ganske artig. Han troer rigtig, at jeg har været saadan en Gaas, og ladt Tingen komme saa nær.

Bertel.

Nei, Karen lille, du har ikke engang undt mig et Kys: du har været alt for paaholden.

Karen.

O! jeg husker alt for got hvad hun sa', Bondepigen, i Komedien jeg saae i Kiøbenhavn, Dongschevang. Lad os bie, sa' hun, til vi er gift; saa kan han kysse mig saa meget som han gider. Nu kan De giøre det samme.

Bertel.

Kysse dig saa meget som jeg gider

Karen.

Nei, bie til vi er gift.

Anden Scene.

Perse. De forrige.

Perse.

Karen, Karen, hvor du har bedrøvet mig! Skulde jeg ha' tænkt saadant noget om dig? Og

De, Junker, har giort Synd baade imod hende og mig.

Bertel.

Det er hans egen Skyld, Herr Forvalter. Han vilde jo ikke give mig hende med det Gode. Da var han bange for min Faer; men nu da hans Datter er kommen til Ulykke, nu er han ikke bange. Det begriber jeg faae mig Skam! ikke.

Perse.

Ja Snak! — Lad os nu kun see at Sagen kommer i Rigtighed. (Han kalder ind ad Couliſſen.) Kommer nu alleſammen, og lad mig see hvordanne I er i Stand.

Tredie Scene.

Claus, Chreſten, Jens, Luſe, Grete, Malene, Anne, Maren, Jeſper, Søren, Jakob. De forrige.

Perse.

Jeg seer I er alle klædte som I bør. Som Komedien er, saa ere ogsaa Akteurene. Kunde I nu kun ogsaa hver sin Rolle. Stiller jer nu hen, Qvindfolkene paa den ene, og Karlene paa den anden Side, at jeg kan mønstre jer. (De ſtille ſig som han har sagt.) Lad os begynde med Pigerne. Min Datter, giem ikke at du er Mette, du spiller en Hovedrolle. Du skal i Aften være dygtig forliebt i Junkeren; hører du? Du maa giøre dig Flid. — Og hun, min Pige, veed hun og hvad hun hedder?

Luse.

Ih, jeg hedder Luse Haans Daatter.

Perse.

Hun hedder Pokker ikke Luse Haans Datter, hun er jo David Skievers Søster.

Luse.

Det er Skam! sandt; jeg hedder Dorthe.

Perse.

Og I to, Grete Monses og Malene Povels.

Grete.

Jeg er David Skievers Moster, Herr Forvalter.

Maren.

Og jeg er hans Bestemoer.

Perse.

Kan I bare jeres Rolle. Lad mig høre lidt af den, men høit. (Han tar en Bog op og soufflerer) Aa hun besvimer.

Malene (tragerende.)

Aa! hun besvimer, stakkels Pige! Aa! Hielp, Dorthe! hielp!

Grete (tragerende.)

O! hun har Krampen! o! Koldt Vand! koldt Vand! koldt Vand!

Perse.

Det gaaer brav nok; men I skal græde. Den som ikke kan, skal faae engelsk Sennep hos Huusholl-

derſken. Og nu til jer, god' Karle. Men hvor er Skerſanten?

Jakob.

Han kommer nok ſtrax. Jeg vil ſpringe efter ham. (Gaaer.)

Perſe til Rasmus.)

Hvor har Junkeren faaet ſig denne Kiole? den ſidder Dem got.

Bertel.

Kald mig ikke Junker; jeg er Peer Flye. Den Kiole har Rasmus Ellepind laant mig.

Perſe (til Claus.)

Veed du nu kun dit Navn.

Claus.

Ja det ſkal jeg monſæl ikke glemme, jeg hedder Claus Bærm.

Perſe.

Hedder du ſaa? Ja ſaa kan du ikke være med i Komedien.

Claus.

Aa! det er ſandt. Claus Bærme er kun mit Døbenavn. Jeg hedder David Skiever.

Perſe.

Og du Chreſten?

Chreſten.

Jeg er Kapperal. Det kan Forvalteren vok ſee paa min Mundering. Jeg ſkal kommandere

dem der skal skyde Desentøren, at sige paa Skrømt.

Perse.

Ja jeg seer du har en rød Vest paa, og en hvid Trøie, og hvide linnede Buxer og optrukne sorte Strømper, og Jægerens Hirzfænger hængende ved en Tornisterrem, og en opkræmpet Hat, og et Bundt Pennepoſer i Hatten: og en Spade sat paa et Stsvekosteskaft. Jo, jo, med et halvt Øie kan man see at du er Kaporal. — Og du Jens?

Jens.

Jeg er Foged, jeg skal ta' Tøsen, at sige paa Skrømt.

Perse.

Du seer ogsaa ret alvorlig ud, at sige paa Skrømt. — Nu I som skal være Geister, hvor er I?

Anne, Maren, Jesper, Søren.

Her er vi.

Perse.

Har I alle lært jeres Roller tilgavns?

De samme.

Ja vi har.

Perse.

Hvor er Jakob, som skal være den lille Geist?

Jesper.

Han rendte til Skersanten.

Søren.

Der kommer de.

Fierde Scene.

Peer. Jakob. De forrige.

Perse.

Hvor har du været henne, Peer Tryne?

Peer.

Jeg fik mig et Par Støvletter. En Skersant uden Støvletter er Fias.

Perse.

Men de er jo ganske nye? Hvor fik du dem fra?

Peer.

Saa spør man Tyve.

Chresten.

Men du seer ikke frisk nok ud Skersant. Jeg skal nok faae dig rød i Ansigtet. (Han tar fat paa Halsbaandet.) Men hvad Fanden er dette for et Baand?

Bertel.

Det er en sort Silkestrømpe jeg har laant ham.

Chresten (i det han vrier.)

See nu faaer du Couleur.

Perse.

Men hold op, Menneske. Han skal jo ikke være blaa.

Peer.

Der er kun een Ting jeg mangler, Herr Forvalter, og det er en Granadeerhue.

Perſe.

Nu den ſkal du faae. Løb op i Gaarden, og tag en af de Brandſpande, ſom hænger i Forſtuen, og vend den malte Side for til.

Chreſten.

Det var rart. Der bliver een til mig med.

(De løbe alle bort.)

Perſe.

De ſlemme Landſoldater, ſom holdt ſig for gode til at ſpille med, og narre deres Herſkab!

Femte Scene.

Pugerup. Perſe.

Pugerup.

Saa alting er i Stand? og Deſentøren ſkydes?

Perſe.

Han burde ikke: det er imod al Skik og Brug. En Deſerteur bliver ikke engang hængt.

Pugerup.

Ja, det er got nok in rerum natura, ſom man ſiger; men vi har her med en Deſentør i en Komedie at beſtille, ſeer han. Og paa Komedie gaaer det ſtreng til. See om han ikke ſkal ſkydes, ſom de har narret med Brylluppet? Og h or deiligt ſeer det ikke ud, naar de kommer og henter ham, de ſtore Karle! trap! trap! trap! — Han maa ſkydes.

Perſe.

Det ſkeer ogſaa, naadig Herre.

Pugerup.

Got. Men vi faaer dog ogsaa en Geist? Ja, en Geist maa vi ha', og med Rette skulde der være flere end een. Jeg har seet en Geist i den Ugudelige, og i Semiremis, og en heel Slurap i den ny Opera, og der skal være een i et engelsk Stykke, som er ganske excellent. Overalt, Geister i Komedie er efter den nyeste Mode: følgeligen maae vi ha' et Par Stykker. Hvad vilde mine Naboer tænke, naar vi ikke engang kunde bringe et Par fattige Geister tilveie?

Perse.

Nu, de skal faae, og hele fem.

Pugerup.

Det var brav. En Komedie uden Geist er Fias. Men det er endda ikke nok. Der maa ogsaa være lidt at lee af.

Perse.

Ja tilvisse skal de høre Løier.

Pugerup.

O deiligt! Men faaer vi ogsaa lidt Sang?

Perse.

Det forstaaer sig.

Pugerup.

Herligt, herligt! Jeg vil sige ham, min kiære Perse, de to Venner her kommer, har i saa lang Tid ikke været i Kiøbenhavn, at de ingen Begreb har om

hvordanne en Komedie nu seer ud. Jeg vilde derfor gierne give dem en lille Prøve, baade af en Komedie og en Trasedie, og en Opera paa engang.

Siette Scene.

Stavneborg. Knibe. Pugerup. Perse.

Pugerup.

Velkommen mine Venner. Er denne Forvalter ikke en klygtig Karl, der kan giøre saadan en rar Komedie for os i den kiære Juletid? (Perse bukker og gaaer.) O der sidder et got Hoved paa ham. Men sandt at sige, jeg har ogsaa hiulpen ham en Smule. — Det er artigt nok hvor eet Menneske kan ha' mere Hierne i Panden end det andet. — Tænk engang, vi har saa exersert Bønderne at enhver fører ganske sin egen Tale. Men det bedste er, vi har rigtig faaet os et Par Herremænd og en Regimentsskriver ind i Stykket. Og det som er det moersomste, vi skal selv spille dem.

Stavnborg.

Det var Løier. Men kan vi spille med og tyge vor Pibe?

Pugerup.

Det forstaaer sig, og drikke vor Bolle Punch til.

Knibe.

Excellent. Men taler vi da med, eller er vi stumme Personer?

Pugerup.

Vi har kun nogle faa Ord at tale, og dem kan vi snart lære uden ad, førend Stykket begynder.

Stavneborg.

Men hvem skal sige os til naar Touren er tilos?

Pugerup.

Det skal jeg. Naar jeg skiænker i skal vi tale, og derfor maae hver snart tømme sit Glas.

Knibe.

Ja det skal jeg nok passe. Jo, jo den Rolle skal jeg nok huske.

Anden Akt.

En Sal hos Pugerup.

Første Scene.

Pugerup, Stavneborg og Knibe sidde ved et Bord med Piben i Munden og med Glas og en Bolle Punch for sig. —

Michel Flye, Fogden, Skersanten, Bestemoder, Moster. Dorthe. Mette.

Pugerup.

Kom frem du, Michel Flye! Den Pige her
Beskylder dig, forleden Mortens Nat
Du hellig loved' hende Ægteskab,
I Vidners Paasyn. Men alligevel
Du frier til et andet Pigebarn.

Opfyld dit Løfte, Michel, eller vi
Strax sælge dig til næste Regiment.

Michel.

Aa! naadig Herre, det er intet sandt
Hun lyver paa mig. (til Dorthe.) Bort din lede Tøs.

Dorthe.

Saa er de alle. Først: min søde Snut!
Mit Puttelaar! — Men siden: lede Tøs!

Karen.

Ak! naadig Herskab! hav Medlidenhed
Med en uskyldig Karl. Hun lyver vist.
O! Dorthe, tør du, tør du sværge paa
At han det Løfte gav? Og tør du vel
I Skumringen gaae Bromledam forbi?
Mon ei den Sorte der vil nappe dig?

Skersanten.

Hør Michel, heller bliv Soldat, min Broer.
Thi hvad er Exerceren, hvad er Krig
Imod en arrig Kiellings Skrig og Skraal?

Michel.

Jeg faaer da vel. Jeg hader denne Tøs
Som en forgiftig Trold. Ja, Herr Skersant,
Jeg tar Geværet strax paa Skulderen,
Og dør for Konge og for Fødeland,
Hvor helst det være skal. Fra Dør til Dør
Jeg heller vilde gaae, med bortskudt Arm
Og paa et Træbeen, end bortkaste mig

I saadan Tsites Favn. Ja, Dorthe, troe
For silde du vil angre denne Synd,
Naar du erfarer Michel Flye er skudt! —
Græd ikke, kiære Mette!

Bestemoder.

Herre Gud!
Jeg aldrig havde tænkt den Dag at see,
Da lille Michel blev Soldat. Jeg selv
Har lært ham A B C. Og da hans Moer
Ann Dorthe døde, — anden Paaskedag,
Det bliver otte Aar, — saa sødelig
Hun hviler under deiligt Hyldetræ —
Hun til min Omhue Knøsen overgav.

Moster.

Grusomme Herremænd, har I da glemt
Den Tid min stakkels Broer blev ogsaa solgt?
Han sørged' sig ihiel. Men troe mig kun
Hans Gienfærd vist hver Nat skal ængste jer.
Hvad var hans Brøde? I sin Hauge han
En usel, en tyvagtig Hare slog.
For dette lumpne Dyr I rev ham bort
Udaf en gammel Moders Arme, som
Han opholdt i sit Ansigts sure Sveed,
Men nu maae tigge. Saa den arme Jens,
Som for et knuppet Ord blev jaget fra
Sin gode Gaard. Min stakkels Farbroer Mads,
Som slog igien, da Fogden slog ham først,

I Fuldskab begge to, blev bunden sendt
Til Raspehuset. Nu skal han igien
Bortsælges som en Kalv. Men rige Folk
Kun lidt fornemmer til Samvittighed.

(Pugerup skiænker i Glassene.)

Moster.

Vel gotter jeg mig ei med Herredrik;
Men Gud skee Lov! jeg sove kan i Fred.

Pugerup (efter at alle tre have drukket.)

Holdt eengang Kiæften, Kielling!

Stavneborg.

Sagen er
Saa tydelig og reen —

Knibe.

Som heglet Smør.

Pugerup (skiænker igien.)

Han sælges til Soldat.

Stavneborg.

Soldat.

Knibe.

Soldat.

(Fortsættelsen følger.)

Den 6 Julii, 1789.

Dramatiske Tillæg

til

Hertha og Kritik og Antikritik.

No. 32 og 33.

Om dramatiske Rimeligheder.

Ingen Feil bør en Autor, som skriver for Theatret, mere vogte sig for, end at lade noget gaae for sig i hans Stykke, som enhver kyndig Tilskuer kan tage og føle paa er urimeligt, nemlig findes aldrig saadant i Naturen eller i Livet.

Man har lastet Baggesen fordi han indfører Tryllerie; men værre end Tryllerie er den Urimelighed, som findes i en Komedie, der skal være et got Stykke, om man vil troe Autors faderlige Følelse.

En meget rig gammel engelsk Admiral, som lever af sine Midler, bliver paa eengang fattig, fordi et Skib forgaaer og en Gaard brænder af. Ikke desmindre har han en ypperlig Forvalter; punctuel til Pedanterie, men ærlig og forsigtig. Denne ærlige og forsigtige Mand har ikke været ved sine fem Sandser, den Tid han tillod sin Herre at sætte al sin Velfærd i et Skib og i en Gaard, uden at lade begge assurere; har denne Forvalter ikke

sørget derfor, saa er han et Fæ eller en Spidsbub. At den der i England med Sikkerhed vil leve af sine Penge, sætter dem i Ostindiske og Bank-Aktier, og at det som har sit Folium i Banken, ikke kan brænde af, saalænge Banken ikke brænder, er bekiendt.

En anden stødende Urimelighed er denne: at Folk som paa en Prøve drive en gammel Mand næsten til Fortvivlelse, ikke bestandigen vogte ham, at han ingen Ulykke gior, men lade ham smukt allene, for at skyde sig ihiel naar han behager.

En høist forargeligere Urimelighed kan man neppe tænke sig, end naar en fornuftig Mand vælger en Sprikvorts Nar, en Fiante, til sin Medhielper i een af de alvorligste Prøver. Endnu værre, at han kan høre paa, hvorledes denne Person gior hans Kone det skammelige Forslag, om hun ikke vil blive hans Maitresse.

Kan en Komedie, hvori slige Usandsynligheder forekomme, ansees som et got Stykke? Fortiener det vel, at Autor forsvarer dets Ypperlighed, som om al hans dramatiske Ære beroede derpaa?

Om Hatte paa Theatret.

Med Bekymring seer man ofte den Hinder Hatten gior i en Skuespillers Action. Naar han skal

bemestre sig den Elskedes Person, røve med Magt et Kys fra hende, og endda ikke vil slippe Hatten; naar denne eenarmede Attraa derved bliver uopfyldt; naar den Dame, som vilde give Scenen mere Sandhed, om hun kunde gisre ham det mere vanskeligt, nu kiendelig maae føie sig, fordi han ikke har sine Hænder frie, stakkel, og altsaa slet ingen Kys vilde faae; saa maae man beklage, at slige Feil ikke anmærkes af den der ellers ex professo har paataget sig at rette alt sligt for Publikums Øine. Er der da ingen Stoel, intet Bord o. d. l., som Elskeren kan kaste Hatten paa, at han maae staae der og dingle dangle med den ulykkalige flade Trekant? Er det Elskov som tilsidesætter alting, alting, kun ikke Hatten? Kan den der lader sig henrive af en uimodstaaelig Drift, endnu tænke paa at han har en Hat?

Om rullende Senge.

At have en Seng i en Komedie kan gisre stor Nytte. Man veed hvad Virkning Desdemona's i Othello gisr. Hos os er det noget ualmindeligt, og derfor gisr et Stykke med Seng i, Lykke. Men denne Lykke bliver des større, naar Sengen tillige kan gaae af sig selv, og rende ind i Coulissen som en Kakelak. Derom taler da hele Byen. Speil-Scenen i Zemire

og Azor o. d. s. er ikke mere tryllende end dette, og det dækkede Bord, som i forrige Tider kom op af Theaterkielderen. Ah! det er dog saadant et deiligt Stykke! Ah! naar Sengen fejer afsted, som Fanden var efter den, det er alt for rart! det er allene to Mk. værd! Saadant faaer man ikke at see i de andre Komedier! Det kan man kalde Klogt!

Den Autor, som ikke agter at vinde Publikums Yndest ved saadanne Konster, indretter sit Stykke saaledes, at de Meubler, som ikke mere skulle sees i det Følgende, komme til at staae saa langt tilbage, at det faldende Dekken skiuler dem. Men da taber man og een Hielp, til at trække Folk og faae sit Arbeid udraabt, som noget af øverste Skuffe.

Overalt skal det være en sand Nødvendighed, som tvinger en Autor til at indføre slige Sager. Et Barn, som er ganske uvæsentligt i Stykket, en Person man aldeles ikke behøver at see i en Seng, beføier ham ikke til at forestille saadant Meuble. Det giør ufornøden Tummel for Vedkommende paa Theatret; det volder maaskee Bekostning, det drager Tilskuernes Opmærksomhed fra det, som ene bør kunne hæfte den paa sig: og det giør Autor mistænkt for at bruge Konster, til at lokke Tilskuerne, og skiule Stykkets Nøgenhed.

Michel og Mette. (Fortsat.)

Skersanten.

Saa skynd dig og adlyd dit Herskabs Bud.

Mette (knælende.)

Ak! see hvor lavt jeg maae fornedre mig.
Med ydmygt Knæfald, det jeg havde tænkt
At prøve først paa Brudeskammelen,
Jeg be'r de gode Herrer alle tre,
At tage al den Fattigdom vi har,
Og lade os beholde Kiærester.
Til blodig Kamp er Michel ikke født.
Han kan ei drukne Kattekillinger,
Og skulde skyde Mennesker ihiel?

Dorthe.

O Michel, Michel red, o! red dit Liv,
En kiærlig Hustrue skal jeg være dig,
Og dele dine Byrder Nat og Dag;
Jeg troligen skal spinde, karte Uld,
Og holde vore Glutter reen og tør.
Du tækker Huse og jeg binde kan:
Vi begge to nok tiene skal vort Brød.

Mette.

Nei, Michel, nei, hør ikke paa den Tos.
Vitd, jeg kan sye, jeg har min Navneklud.
Jeg taaler Hede, Kulde, Slud og Regn.
Ja bedste Michel, vi vil følges ad:

Hvor langt du end marserer, jeg gaaer med,
Som i den glade Høst jeg stod hos dig,
Saa skal jeg staae hos dig i Leieren.
Paa denne Arm dit Hoved hvile skal:
Og dette Forklæd værne det for Regn.
Af reneſt Halm jeg reder dig en Seng,
Og ſtopper hvert et Hul i Teltet til.
Jeg Griſe vogtet har i Regn og Storm,
O! ſkulde jeg da mindre pleie dig?

Michel.

Ak, Mette, kan du lade Riven ſtaae,
Og gaae for min Skyld fra den grønne Eng?
Ah! kan du ſee ſaa mangen raſk Soldat,
Og blive Michel tro? Ja kan du ſee
Saa mangen ung og yndig Officeer,
Og høre hans de ſukkerſøde Ord,
Og blive ſtakkels Bondemichel tro?
Siig, taaler du Kanoners Tordenſkrald,
Og Eder, ſom et Hierte bæver ved?

Pugerup (ſkienker i og drikker.)

Lad Tøſen ſættes hen.

Stavneborg.

Hun ſættes bør.

Knibe.

Min Mening er — at hun maae ſættes faſt.

Dorthe.

O Love, som ei giver Elskov Lov (*)!
O Drift, som Lovens Magt fordrive vil!

Anden Scene.

En Soldat. De Forrige.

Soldaten.

Skersant, nu Desertøren funden er,
Og bunden venter han din Komme.

Skersanten.

Got.

Kom, Michel Flye.

Mette.

Ak! tag mig, tag mig med!

Bestemoder.

Stop, giftesyge Tøs!

Moster.

Hvad tænker du?
Din Moer i denne Uge vaske vil.

Mette.

Da maae hun gierne pladske uden mig.
Ti Mødre og ti Vaskeballer jeg
Lod staae, for een saa yndig elsket Knøs.
O uretfærdig Ret!

(*) Disse Scener især skulle gjøre Tragedierne, og de deri brugelige Ordspil latterlige.

Michel.

O Tyrannie!

Kan jeg forlade hende?

Mette.

Og jeg ham?

Michel.

O mørke Dag!

Mette.

Ja, Gud veed, den er mørk!

Michel.

O haarde Dag!

Mette.

Hvor du er haard!

Michel.

Og grum!

Mette.

Naar Mænd af Stand forlade Kiæresten,
De skrive Breve fuld af livlig Trøst.
Men ak hvorledes skal han trøste mig,
Naar han ei skrive, jeg ei læse kan?
I strenge Herrer, vore Hænder skal
Fortolke vore Smerter og vort Haab.
(Hun slaaer sin Haand i hans.)
Som disse Hænder enede I seer,
Var Michels og hans Mettes Hierte eet.

Michel (i det de slippe hinandens Haand.)
Som disse Hænder voldsomt skilles ad
I skiller os i dette Øieblik.
Mette (i det de giver hinanden Haanden igien.)
Som disse Hænder atter enes her,
Saa Mette med sin Michel samles skal.
Michel (i det han slæbes af Skersanten bort til een Side.)
Et Øiekast endnu!
Mette (i det hun slæbes bort af Fruentimrene til den anden Side.)
Et Afskeeds Smiil!
Michel.
At skilles ad er haardt!
Mette.
Og grumt.
Michel.
Ah!
Mette.
O!
Pugerup. (skienker i og de drikker.)
Lad os allene, Foged.
Stavneborg.
Thi vi tar
Den Sag i Overlæg.
Knibe.
I Overlæg.
(Fogden gaaer.)

Tredie Scene.

Fem Geister kommer ind efter hverandre.

De Forrige.

En voxen Geist (Jesper.)

Jeg er Hans Peersens Geist. Med Engstelse
I skal fortryde I min Død har voldt,
Med fælles Overlæg I solgte mig:
Af Græmmelse mit unge Liv svandt hen.
Derfor du både skal — og du — og du.

En anden voxen Geist (Søren.)

Jeg er Jens Torves Geist. For hastigt Ord
Med fælles Overlæg I jog mig fra
Min gode Gaard: jeg sørged mig ihiel,
Og nu anklager dig — og dig — og dig!

En tredie voxen Geist (Anne.)

Jeg er Hans Peersens gamle Moer. Da han
Blev reven fra mig, usel Fattigdom
Og Sorg nedtrykte mig. Min Skygge nu
Skal kræve Hævn af dig — og dig — og dig!

En fierde voxen Geist (Maren.)

Jeg er Mads Madsens Hustrue. Eders Dom
Til grusom Fængsel rev min Mand fra mig,
Og jeg ved Hielp af venligt Strømpebaand
Fik Ende paa mit kummerfulde Liv;
Derfor jeg nu til Regnskab kræve skal
Dig grumme Herremand — og dig — og dig

En lille Geist (Jacob.)

Jeg er Mads Madsens Barn, min arme Moer
I sort Fortvivlelse aflived' mig,
Det skal du bøde for — og du — og du.

Pugerup.

Hvi skotter I til mig med meelet Fæs?
Hvi ryster I de skiulte Hoveder?
Jeg har ei giort det.

Stavneborg og Knibe.

Heller ikke vi.

Første Geist.

I tre.

Anden Geist.

I tre.

Tredie Geist.

I tre.

Fierde Geist.

I tre.

Femte Geist.

I tre.

Een af Geisterne (Anne.)

(Synger i en gyselig Tone.)

I Lygtemænd, Nisser og Trolde,
I Spøgelser, Geister og Skygger,
Som rysende Redsel forvolde
Hos dem, ingen Uskyld betrygger;
Og du med det røde Haar,

Som vældigste Rytter kan ride,
O møder og medbringer Angest og Qvide
Til Pugerups syndige Gaard!

Chor af Geisterne.

De komme med Aengstelse, Vaande og Qvide
En gyselig bævende Sleng!
De komme, med iiskolde Hænder at slide
Den svedige Dyne fra Syndernes Seng!

(Geisterne dandse omkring de tre ved Bordet, som løbe forskrækkede udaf den ene Dør, og Geisterne udaf den anden.

(Ende af anden Akt.)

Theater-Nyt fra Paris.

Paillardelle spilte for en Tid siden i Paris Harpagons Skriinscene i Gnieren med saa megen Varme og Sandhed, at man raabte Ancora, og han maatte spille den endnu engang: en Aere som ikke mange have havt.

Theatre de Monsieur. To nye Stykker ere her opførte med Bifald: le Conseil imprudent en Omarbeidning af Goldoni's Un curioso accidente, og L'empresario alle Angustie, den første en Komedie i 2 Akter, og den anden en Operette, Musiken af Cimarosa, dog er og en Trio af Guglielmi, en Rondeau Giordani o. a. m. indrykket

End videre Orgon dans la lune, Operette omarbeidet efter Goldoni's il Mondo della luna. Musiken er tagen af Paisiello's Credulo delusо. Denne store Komponist har brugt i sin Frascatana adskilligt som tilhørte il Credulo delusо, saasom Ecco-Arien. Stykket har nogen Lighed med den sværmende Philosoph.

Comedie Erançoise. Den 24 April blev første Gang opført La fausse apparence ou le Jaloux malgré lui, Komedie i 3 Akter og i Vers.

Theater-Nyt fra London.

Theatret i Coventgarden Skuespilhuus er ny bygget, og har faaet en fremgaaende Runding imod Parterret, saa at de spillende og syngende Personer desbedre kunne høres ved at komme længere frem.

Mistress Jordan, Skuespillerinde ved Theatret i Cheltenham, fik af Directeuren paa Publikums Vegne et særdeles smigrende Taknemmeligheds og Agtelsesbevis, nemlig en Medaillon til et Halsbaand, paa den ene rigeligen besat med Perler, og i Midten den komiske Muses Billed, paa den anden Side en Oval indsluttet af Brillanter, og i Midten paa hviid Emajl med Guldbogstaver en passende Inscription.

En Farce oversat af det Tydske: the Doctor and Apothecary, er paa Theatret i Coventgarden i det sidste Theateraar 25 Gange bleven opført.

Iblant dem, som skrive for de engelske Theatrer, ere Generalerne Conway og Burgoyne.

Exempel paa hvad en Autor vover, som nedlader sig alt for lavt, har man seet i Bristol. Skuespillerselskabet i Bath kiørte ugentlig engang til bemeldte Naboestad og spillede Stykker. Iblant andet indførte de den famøseste Fiskerkierling i Bristol, paa det naturligste og med almindeligt Bifald. Men een skiønne Dag fandt de denne Heltinde i Spidsen af det øvrige Mandskab paa Torvedet, som angreb Postvognen med en Generalsalve af raaden Sild og deslige. Det var just Alexander den Store, Roxana hans Dronning med sine Jomfruer, og de øvrige macedoniske og persiske Personer, som maatte give tabt for denne Thalestris. Dog da de havde lovet aldrig mere at lade det mindste Fiskeragtige finde Sted i deres Komedier, blev Freden sluttet, og det tilfredsstillede Amazone-Corps sendte dem en Deel Flønder til Aftensmaaltid.

The Child of nature (Naturens Barn) et Stykke efter det Franske af Mad. de Genlis, er uagtet dets Franskhed bleven 29 Gange opført i sidste Theateraar.

The Prophet, en Operette, bygget paa en østerlandsk usandsynlig Plan, har giort Lykke.

I Aladins Lampe en meget yndet Pantomime indførtes et Slagsmaal imellem de bekiendte Boxer Humphreys, Mendoza o. fl. efter den brugelige Maade, Publikum til stor Behag. Saa forskiellig er Smagen, og saa snildt vide Entrepreneurerne at benytte sig af Dagens Historie til at faae fuldt Huus.

Er det et Beviis paa en Komedies særdeles fortrinlige Værd, at den opføres i høitidelige Anledninger?

Dersom dette Spørgsmaal skal besvares med Ja, saa er Holger Danske, den epigrammatiserede og paroderede Holger Danske ogsaa en herlig Oper, og Operer ere ikke saa foragtelige, som man af særdeles menneskelige Grunde vil giøre dem til. Thi Holger Danske har havt tre usædvanligt glimrende Aftener.

Hvad ellers denne Grund angaaer, da veed enhver paa hvilke tilfældige Omstændigheder det beroer, at dette eller hiint Stykke til en vis Tid opføres eller ikke opføres, ofte eller sielden kommer frem, med overordentlig eller ordentlig Flid spilles

o. s. v. Ikkun dem der ikke vide bedre, maae man indbilde at det er Stykkets Værd, som bestemmer dets lykkelige eller ulykkelige Skiæbne, helst i Henseende til Tiden da det skal opføres. Den som i saa mange Aar som jeg, har kiendt Theatret, og seer lidt dybere, end paa Plakaten, veed hvad han skal tænke, naar han hører anføre slige Argumenter.

At ved en høitidelig Leilighed, det sidste nye Stykke spilles, som formedelst denne Nyhed kan interessere dem der ikke have seet det, er jo ganske naturligt.

En Autor til et Stykke, som det hele Publikum, med alle sine mangfoldige Kiendere, ved de fleste Stemmer forlangte at see, kunde af denne Omstændighed drage sikkre Slutninger til sit Arbeids fortrinlig store Værd: og endda maatte der ikke være mindste Skygge af Rimelighed, at Nysgierrighed at see det havde Deel i denne Forlangende.

Den 15 Julii, 1789.

Dramatiske Tillæg
til
Hertha og Kritik og Antikritik.
No. 34 og 35.

Om den Rahbekske Udgave af Holbergs Komedier.

Længe har man talt om, at Hr. Rahbek stod i Begreb at udgive Holbergs Komedier. Man frygtede at det vilde gaae med denne Udgave, som efter Rygtet, engang forhen har været paa Tapetet, nemlig at Stykkerne skulde forandres, i Henseende til adskillige Steder, som nu ikke passe eller klinge ilde: og at Holberg derved vilde — man tilgive mig Ordet undholberges. Dette havde nu været en sand Ulykke; thi den udsdelige Digter ikke allene, men ogsaa hans Tidsalders Karakteristik, havde tabt derved, og tilsidst havde vel den tydske Uskik funden Sted, at den første Autors Arbeid og Fortieneste var bleven glemt, og den anden eller tredie Omarbeider havde sat Stykket paa sin Regning.

Hr Rahbek har ved sin Bekiendtgiørelse af den Udgave han, med allerhøist Understøttelse, vil besørge, vist hvor lidet man i hiin Henseende har at frygte. Han taler ikke om en Tøddels Foran-

dring i Texten selv; men allene om Rettelser af Autor selv, og alt hvad ethvert Stykkes Historie angaaer. Han har tillige forpligtet sig til at anvende alt hvad Udgaven indrenter, til dens Forskiønnelse. Den hele Anmeldelse lægger den roesværdigste Uegennyttighed og Nidkiærhed for Dagen: og da Manden har Midler, og bruger dem paa en liberal Maade, saa kan der ingen Skygge af Tvivl være om denne literariske Patriotismus's Reenhed.

Han stifter sig altsaa ved dette Verk et uforgængeligt Ereminde: og jeg lykønsker ham dertil paa det oprigtigste. Og ligesom han flere end eengang har yttret den Tanke, at jeg, for en Aarsags Skyld, som jeg ikke bør udskrive, maatte lade Dramatiken være; saa haaber jeg ogsaa at dette høist berømmelige Arbeid vil hindre ham fra at nedlade sig til dramaturgiske Smaating.

En Holbergs Udgiver og Commentator; en Mand, som er nu ham hvad en Pope og en Warburton vare Shakespear, hvad en Voltaire var Corneille; han kan nu ikke mere, uden derfor at hiemsøges af sine Kollegers og den nordiske Plautus's Manes, lægge Mærke til saa yderlige Mikrologier, som Theaterartikelen i Minerva alt for ofte har værdiget sin Agtpaagivenhed.

Lad da vore Skuespillere eengang faae en Slags Kritikferier; lad Publikum og Directionen

blive de eneste Dramaturger; lad os i det mindste en Vinter eller to see hvorledes det da gaaer. En stor Deel af Thalie's Præsteskab behøver ikke at veiledes eller opmuntres; de som man er en Ven af, kan man jo privatim give sit lille Raad, uden at fremstille dem for det hele Publikum. Og hvad, om der nu fandtes de, som slet ingen offentlig Censur agtede?

Kort sagt: den Mand som nu ved, saa at sige, at betrygge Holbergs Udødelighed arbeider paa sin egen; den Mand, som til at sætte Holbergs dramatiske Muse i sin fulde Glands, behøver al sin Tid, maae ikke mere nedlade sig til slige Mikrologier. Den som sætter den største Mand den danske Thalie har havt, et værdigt Æresminde, har andet at bestille end at lægge Mærke til Action, og Actionens Smaating. Den Mester, som danner en mageløs Statue, maae ikke lodde Spænder.

Alt hvad man efter det ædle Foretagende, som Hr. R. nu hengiver sig til, kan tilstaae ham, er dette: at han vedbliver med sine dramaturgiske Samlinger, og med ny opførte Stykkers Bedømmelse i Minerva.

Een Ting maae jeg endnu bede om. De Kobber, som skulle ledsage Stykkerne, bør ikke allene være vel stukne, men de bør og tegnes med en Hogarths, en Chodowiekky's, en Peter Cramers

Aand. De bør ikke være Kopier af Scener, som de spilles paa Theatret, men forestille hvad man vilde see i Livet selv.

I London kappes Malerkonsten nu med en Garrik og en Siddons Talent, om hvilken kan komme Naturen nærmest, i at udtrykke de Lidenskaber, de Situationer, Shakespear skildrede med Ord. Lad vor Holberg i det mindste have en Deel af denne Lykke: lad der og gives Udkast til flere end een Scene i hvert Stykke, og af flere end een Haand: og lad os omsider høre hvilke Mænd der have tilkiendt enhver Tegning den Ære, at stikkes og[sættes ved Siden af en Holbergs Mesterarbeider.

Om Lysning i Parterre.

Hr. Preisler melder i sin Reise-Journal om flere end et Theater, hvor ingen Lysekroner hænge over Parterret, og bevidner den herlige Virkning saadant har giort.

Jeg selv saae 1766 i Leiden et stort Fyrværkerie, som i Anledning af, at Prindsen af Oranien var bleven fuldaarig, blev given paa een af Stadens Kanaler. Rundt omkring Fyrverkeriet vare alle Huse, i alle Etager, illuminerede. Naturligviis var alle Raketters og Hiules og Chiffrers

Ild saa mat, som et Lys i et Værelse hvor Solen skinner.

Det var altsaa meget at ønske, at de Lysekroner, som hænge over vort Parterre, gik ind, maaskee paa den ene nær, som hænger længst fra Theatret.

Fordelene heraf vare mange og store.

1.) Disse fem Lysekroner bidrage til at fylde Huset med Damp.

2.) De tage Synet fra endeel af de to øverste Rade Loger.

3.) De kaste et falsk Lys paa Theatret.

4.) De volde en unødvendig Udgift.

Skaden derimod var følgende.

1.) De der kom ind i Logerne, kunde ikke see. — O! hvad det angaaer, da kunde Lysningen fra Gangen af tiene til Veiledning. Og hvad, om hver Loge fik sit Lys paa saadant Sted, at det ikke kunde skinne langt uden for, end sige paa Theatret?

2.) De Damer der sadde i Logerne kunde ikke see sig om, ikke kiende nogen i de andre Loger, ikke hilse nogen der eller i Parterret. Ja det var værre! Dog dette Tab blev opveiet af mindre Distraction. Stykket, Skuespillere, Musiken, Dandsen, alting vandt derved.

3.) Velbemeldte Damer kunde ikke sees. Følgelig vare saa mange Yndigheder idel Lys under

en Skieppe. Dette var det allerværste. Denne Skade kan intet i Verden opreise. Derfor er det nok bedst de fem Lyfekroner — forsøges med syv til.

Om Hatte i Pladsloger.

Der gives stedse et stort Tal veltænkende og artige Personer, mest iblant de Smukke af alle Stænder. Det ere disse, som naar de gaae i een af Pladslogerne, have ikkun liden eller slet ingen Pynt paa Hovedet, for ikke at være dem der sidde bag ved, til Hinder. En stor Hat, som ret synes at være udsøgt til at betage andre Synet, kan paa dette Sted ikke undskyldes med andet, end at man ingen anden Pynt har. Den Dame, som tør lade sig see uden saadant et Telt paa Hovedet, vil med Forsnielse lade dette Misundelsesskildt, saavel som Fiedrene, Kringelslsiferne og alt det øvrige bort, som de der sidde bag ved, i det mindste Chapeauerne, ønske var paa Hekkenfeldt.

Resten af Michel og Mette.

I anden Akt skal David Flye skydes ihiel, og tar en bevægelig Afsked, men faaer Pardon. Skersanten gribes nu selv, som den der har stiaalen

Degnens sorte Buxer, for at gisre Stsvletter af. Da Dorthe tilstaaer at hun har loiet paa Michel, forenes han med sin Allerkiæreste. Men Sognepræsten, som Pugerup har sendt Bud efter, vil naturligviis ikke laane sin Kiortel til saadant Brug. Herremanden bliver vred. Endeligen lader Præsten ham vide, han vil nok vie dem, men i et Sidekammer. Pugerup og hans Venner tillade det, men Døren skal staae aaben. De seer altsaa hele Ceremonieu. Da alting er forbi, kommer Forvalteren ind, og beretter sin naadige Herre, at Junkeren er for Alvor viet med hans Datter; at han har havt Kongebrev, Forlovere og alt andet tilrede, og at de Friheder den unge Person har taget med sin Datter, have nødt ham dertil. Det unge Par aabenbare nu Forvalteren, at disse Friheder ere opdigtede. Han er desmere fornøiet, men den gamle Pugerup beder Pokker tage saadanne Komedier. Hans Kollege minder ham, at han giver der saa mange Repliker, og har ikke eengang skienket i for dem. Det Hele sluttes med en Dands, og Degnen siger Epilogen: den korteste jeg veed.

Vort Stykke lære skal en Sandhed; men —
De har Forstand nok selv at finde den.

Theaternyt fra London.

De noble Passioner oversat af det Tydske, ere blevne opførte i London, men udpebne førend Stykket var til Ende. Saa forskiellig er Smagen.

Operhusets Brand sammesteds har været den grædeligste Ild, som har været til. Alle grædske, og den hele romerske Republik er brændt op i een Nat. Alexander den Stores, Julius Cæsars og mange flere Monarkers Garderobbe er fortæret. Den hele Osten kan siges at være afbrændt: Himlen med Soel og Maane og Stierner blev Luens Rov, og af det hele Helvede blev ikke en Pind tilbage. — Alvorlig talt, saa skal det største Tab bestaae i en høist fuldstændig og magelos Samling af Peryker, af ikke meget færre Genera og Species end Linnees Natursystem. (Af britt. Merc.)

Hvad er den styggeste Plet i en saa kaldt Originalkomedie?

Om en Komedie var for Resten fuldkommen god, saa er det nok til at sætte den iblant de maadelige, naar det moersomste Indfald i det hele Stykke er stiaalet udaf en Bog, som endnu ikke findes oversat i Modersmaalet.

Lærd Tyverie er en hæsselig Ting, først fordi det er en Uredelighed, og den er altid fordømmelig, om end ingen tabte derved; dernæst fordi den lærde Tyv derved tilegner sig en Ære, som ene og allene kommer den Bestiaalne til; og endeligen fordi den der saaledes pryder sig med stiaalne Fiedre, derved lægger en fornærmende Tanke om Publikum for Dagen: han maae enten troe at det er uvidende nok til at ikke blive dette lærde Tyverie vaer, eller at de der opdage det, tænke slet nok til at see igiennem Fingrene dermed.

Den Autor, som har giort sig saadan en Brøde skyldig, bør smukt holde sig i Skindet, og ikke giøre Støi. Hønen kan kagle over sit eget Æg; men Monsieur Giøg, som drikker fremmede Æg, holder sig derved smukt stille.

Det Stykke, som saaledes moerer med et stiaalet Indfald, ligner den Skiønhed, som har alle muelige Yndigheder, undtagen en Næse: naar denne er laant, saa maae hun ikke giøre Fordring paa en Plads iblant de Smukke.

Den Autor, som ikke kan blive saadan en styg Plæt i sit Stykke vaer, ligner den Elsker, som Holberg i sine Fabler taler om; som ikke kunde see at hans Kiæreste var eensiet, førend han havde været udenlands, og faaet sin Kiærlighed svalet.

Den Fader, som har ikkun et Par smaa Børn, seer ikke letteligen hvad Skavank de have: han har endnu ingen anden Beviis paa sine Lenders Kraft. Men den, som har allerede en Hoben Børn, og raske Drenge og Piger nok at være stolt af, miskiender ikke den som er en Skifting iblant dem, og bliver ikke vred, naar man siger at den har Skavank.

Ingen Autor er ømmere over sine Produkter, end den som har kun lidt at opvise, som ikke har frembragt det der kan holde ham skadesløs for hvad han ikke indlægger Ære med. Det lidet han har skrevet er slet; men det er det eneste han har: rør ved det, saa rører du ved hans Siæl: tag ham det, saa tager du ham alting. Om en Holberg kan man gierne sige hans Usynlige, hans Pernilles korte Frøkenstand og flere Komedier ere maadelige, uden at derfor hans Æreminde rokkes. Men med en Begynder, med een som endnu intet har leveret, der vil sige noget, endnu ikke eet theatralsk ægte Originaltarbeid; han kan ikke taale at høre dem foragtes, uden at stride som for sit Kiød og Blod.

Og saa kan han have en Ven som raaber: Ubi plurima nitent haud ego paucis offendar maculis. Men da svarer man ham: det er got nok, men her tales om en Plæt midt paa Næsen.

Om Autorers Udfordring.

Vi have i disse Tider oplevet det Særsyn, at den ene Theaterdigter har opfordret den anden til at lade et Stykke holde Veddeløb; nemlig at begges Komedier skulde opføres efter hinanden, og saa skulde det vise sig, hvilket af dem trak mest Folk, ergo var det bedste.

Et saadan Forslag kan ikkun den gjøre, som den høieste Grad af Forfængelighed har betaget Synet, saa at han ikke mere har kunnet blive alt det Latterlige vaer, som falder paa den, der tør provocere paa saadanne ubevisende og praleragtige Experimenter.

Den der anseer et fuldt Huus for et Beviis paa et Stykkes Godhed, anseer nok ogsaa Theaterdigternes Muser for Malkekøer, hvis indbyrdes Fortrin beroer paa, hvilken der giver den bedste Indtægt. Men den der er ved koldt Blod, kan see hvor lidet fuldt Huus, eller ikke fuldt Huus, beviser, og paa hvilke tilfældige Aarsager dette beroer.

En værdig Autor har Owens Grundsætning: han veed han befalder ikke alle Læsere, men alle Læsere behage ikke heller ham. At han ikke har et heelt Huus fuldt af Tilskuere, det kan ligge i ham, for saa vidt han har Fiender og Misundere; og da beviser det ikke meget imod hans Stykke; det

kan og ligge i dets Maadelighed. Men er det et af de strenge moralske, hvorved f. E. de Store eller Middelstanden revses paa en følelig Maade, saa er det just et Beviis for og ikke imod dets Værd, naar Loger og Parquet ere slet besatte: saa gior det Virkning; saa er det ingen Caricatur, der gior Synderne sikre. Den tredie Aften, da Ægteskabsdievelen blev opført, lode et Par Herskaber tage Loger til deres Kammer- og Stuepiger: og da sidste Gang Goldoni's Huset i Oprør blev spillet, leiede een af vore store Kiøbmænd en Loge til alle sine Domestiker. Slige saa kaldte Smaating ere for den Autor, der skriver til virkelig Nytte, mere smigrende end Konstdommerbifald. Om det kun var een brav Mand, erkiender en Komedie for det den skal være, for et troe Speil; saa har Autor allerede opnaaet sin Hensigt.

Hvad Folk kan lære af en Komedie, bør være det vigtigste Spørgsmaal; thi moralsk Nytte skal den stifte. Ellers er det stulta gloria. Kunne de slet ingen Ting lære, uden den saare skiønne Sandhed, at Kiærlighed kan drive Kavalerer til at forklæde sig som Bønderkarle, saa har man just ikke giort Publikum stor Nytte. Lærer man en anden Sandhed: at Rigdom ikke er at foragte; saa er Nytten ikke heller stor: thi ikke een af 10000 behøver at mindes paa denne Sandhed.

Naar man siger: at moere er ogsaa en Hovedhensigt; saa svares, at moere var ogsaa Olger Danskes Hiemeed. Moroe beroer paa Smagen, og Smagen erkiender ingen Lovgiver, allermindst middelmaadige Autorer.

For at tale endnu et Ord om fuldt Huus, da kan den ene have større Overtalelses Evne og flere Venner end den anden. Dog derom mere en anden Gang, naar jeg finder Anledning at fortsætte disse Blade.

Hvad er det letteste Arbeid for en dramatisk Autor?

Intet er lettere, end at skrive en Continuation af en Komedie. Der har man allerede den halve Plan og de fleste Karakterer, altsaa det halve Arbeid. Hvad koster vel mere, at bygge et Huus fra Grunden af, hvor aldrig Huus stod, eller at sætte et Par Etager paa det, som allerede staaer?

Den Autor, der allene har giort saadan en Hale til en Komedie, maae smukt lade være at hovmode sig med saadanne ny Etager. Der er Forskiel imellem at danne og lappe.

Om de dramaturgiske Samlinger.

Jeg har bladet i det tredie og fierde Hefte af de dramaturgiske Samlinger, og iblant andet seet hvilken Strof mine dramatiske Tillæg have given Hr. Rahbek til at sammenskrive disse Samlinger, og med hvor mange Ord han svarer paa mine. Uden at ville indlade mig i at bedømme det Hele, maae jeg kun erindre, at det er ikke Umagen værd at sætte Hr. Rahbek paa denne Maade i Stand til at fylde hele Hefter.

Afskeed.

Den Hensigt jeg havde med at udgive de dramatiske Tillæg er opnaaet. Jeg vilde vise, at vor Dramaturg intet mindre var end et Orakel; hvor lidet han har af den Upartiskhed en Dommer bør have; hvilke Urigtigheder, Fordomme og Magtsprog han tillader sig; hvor ofte tomme Autoritæter lede ham, istedet for Sandheds Følelse; hvilken Konst han gior af en Ting, som aldeles ingen Vanskelighed har, for den der kun besidder en sund Forstand, rigtige Følelser, og har seet og læst en Deel i dette Fag; hvor ringe den Nytte er, han virkeligen stifter, og hvor nødvendigt det var, at hans Domstoel ikke var den eneste. Jeg veed at den upartiske Deel af Publikum indseer det, og har funden de anførte Prøvebeviis talrige og kraftige

nok. Altsaa har jeg intet mere at ønske i denne Betragtning.

En anden Hensigt var at forsøge mig ogsaa i dette Fag, som i saa mange andre. Jeg vilde dramaturgisere som en Amateur, medens Hr. Rahbek sysselsætter sig dermed paa Virtuoso-Fod. Jeg er aldeles ikke misfornøiet med disse Forsøg: de giøre min Pen ingen Skam.

Den Tid jeg har vendt paa disse Blade, kan ingen Retsindig opholde sig over. Først maae jeg bemærke at alle slige Arbeider koste mig saare liden Tid eller Hovedbrud. Og dernæst haaber jeg dog, man høigunstigt vil bevise mig den Grace, at tillade mig ogsaa en Smule Recreation: og min Recreation er Forandring i Arbeide. Jeg besøger ingen Klub; jeg er ikke i noget dramatisk Selskab; jeg hverken trakterer, eller gider ladt mig traktere; jeg spadserer ikke; jeg spiller ikke; skal jeg da slet ingen Fornøielse have? Og maae jeg da ikke søge denne Fornøielse undertiden i at gaae paa Komedie, eller i at skrive dramatiske Tillæg, eller i at omeller udarbeide Skuespil?

Et tredie Øiemeed var at forsvare de Skuespillere, som skeede Uret. — Men denne Hensigt lod jeg snart fare. Hr. Rahbek er og fra den Tid af bleven særdeles artig imod dem, han ellers ikke havde værdiget synderlig Opmuntring.

Jeg ender nu dette Skrift, og overgiver alle theatralske Personer igien i Hr. Rahbeks dramaturgiske despotiske Haand. Alle de Læsere, som have beæret Bladet med deres Yndest, erkiender jeg mig derfor høiligen forpligtet.

Jeg advarer slutteligen Hr. Rahbek, at han ikke raaber Triumph, og lader sig mærke med at han med sine mange Ord, sine Voces prætereaque nihil har bragt mig til at holde op; det mindste Ord, saa er jeg hos ham igien, men ikke paa en Maade som er ham behielpelig til at fylde hele Ark med Udflugter og Væv, under Navn af dramaturgiske Samlinger. Vil han kaage dramaturgisk Kaal, saa see han selv til hvor han faaer Flesk fra.

* * *

Bussemanden er nu omarbeidet under Titel af Brantenborg; den har nu 15 Personer istedet for 5; Staverup, Fruen, Frøkenen, den gamle rige Onkel Brantenborg; Lieutenant Valerius, Bolette, Pernille, Henrich, Lars, Jesper, en Modehandlerinde, Kræmersvend, Skoemager, Skræder og Underofficeer. Naar det kommer paa Theatret skal jeg i Forveien have den Ære at tale et Par Ord til det retsindige og ædelmodige Publikum.

Den 5 August, 1789